

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Franja Zagorc

Soodvisnost in interesi v energetiki: Evropska unija in Ruska federacija

Magistrsko delo

Ljubljana, 2013

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Franja Zagorc

Mentor: red. prof. dr. Zlatko Šabič

Soodvisnost in interesi v energetiki: Evropska unija in Ruska federacija

Magistrsko delo

Ljubljana, 2013

Prvi vrabček pomladi!
Leto, ki se začinja z najbolj svežim upanjem!
Henry David Thoreau (1817–1862)

*Hvala spoštovanemu mentorju red. prof. dr. Zlatku Šabiču za zaupanje, podporo
in čas, ki sva ga preživela na tej poti. Ni bilo lahko, a se je izplačalo.*
Hvala dragi mami, atiju in Mihi, ker ste vedno verjeli vame.
Hvala dragim prijateljem – Jerneju, Mihi in Mirjani.
Brez Vaše spodbude bi šlo mnogo težje.

Soodvisnost in interesi v energetiki: Evropska unija in Ruska federacija

Globalno povpraševanje po energiji se bo do leta 2035 povečalo za približno 40 odstotkov, pri čemer bodo prevladujočo vlogo ohranila fosilna goriva. Od njihovega uvoza je odvisna tudi Evropska unija (EU), ki bo morala leta 2035 uvoziti 86 odstotkov plina in skoraj 95 odstotkov nafte. Ena glavnih dobaviteljic teh energentov je Ruska federacija (RF), iz katere EU uvozi približno tretjino plina in nafte. EU je torej odvisna od uvoza iz RF, hkrati pa je tudi RF odvisna od izvoza na evropske trge. Strani sta v minulih dveh desetletjih sicer vzpostavili okvir za sodelovanje na področju energetike, vendar pri tem še vedno prihaja do težav, ki so v preteklosti vrhunec dosegle v prekinitvi dobav ruskega plina v Evropo. V zgodbi dodatno težavo predstavljajo države članice EU, ki zaradi lastnih interesov mimo EU krepijo dvostransko sodelovanje z RF.

Zato se zastavljata vprašanji, zakaj EU do RF ne zmore izvajati enotne energetske politike in kakšne alternative imata oba akterja pri zagotavljanju energetske varnosti. Cilj magistrskega dela je tako ugotoviti, ali bosta EU in RF kljub danim alternativam tudi v prihodnje odvisni od medsebojnega sodelovanja. Analizo sem utemeljila na racionalistični perspektivni proučevanja mednarodnih odnosov – neorealizem mi je pomagal pri razumevanju egoističnega ravnanja držav članic, neoliberalizem pa pri njihovem povezovanju na ravni EU. Ugotovila sem, da se EU in RF medsebojnemu sodelovanju tudi v prihodnje ne bosta mogli izogniti. RF ima pri tem sicer več maneverskega prostora, zato je pomembno, da EU okrepi izvajanje skupne energetske politike.

Ključne besede: Evropska unija, Ruska federacija, države članice, energetika, soodvisnost.

Interdependence and interests in energy: European Union and Russian Federation

Global demand for energy will increase by approximately 40 per cent by 2035, whereby fossil fuels will maintain the most important role. The European Union (EU) is dependent on their import – in 2035 it will have to import 86 per cent of gas and almost 95 per cent of oil. One of its main suppliers is the Russian Federation (RF), from which the EU imports around one third of gas and oil. The EU is therefore dependent on the import from the RF, but on the other side the RF is dependent on the export to European markets. The EU and RF have established a framework for the cooperation in the field of energy in the last 20 years, but there are still many problems in this cooperation, which in the past culminated in interruptions of Russian gas supplies to Europe. EU member states are another variable in this story, because due to their own interests they strengthen their ties with the RF.

Therefore two questions arise – why the EU is incapable of implementing a common energy policy towards RF and what kind of alternatives both sides have when pursuing their energy security. The goal of this master thesis is thus to determine whether the EU and RF will have to cooperate in the future despite their alternatives? I based my analysis on rationalist perspective of studying international relations – neorealism helped me understand egoistic actions of EU member states, while neoliberalism was helpful when analyzing their cooperation at EU level. My conclusion is that the EU and RF will still have to cooperate in the future. RF is in this aspect in a better position therefore it is important that the EU strengthens the implementation of its common energy policy.

Key words: European Union, Russian Federation, member states, energy, interdependence.

KAZALO

SEZNAM KRATIC.....	6
KAZALO SLIK, TABEL IN GRAFOV	7
1 UVOD	8
2 KONCEPTUALNO-TEORETSKI OKVIR.....	14
2.1 Države in interes.....	14
2.2 Sodelovanje in soodvisnost	17
2.3 Evropska unija in interesi držav članic.....	19
3 RAZVOJ SODELOVANJA MED EVROPSKO UNIJO, DRŽAVAMI ČLANICAMI IN RUSKO FEDERACIJO NA PODROČJU ENERGETIKE	26
3.1 Razvoj sodelovanja med Evropsko unijo in Rusko federacijo v energetiki.....	26
3.2 Problem odsotnosti izvajanja skupne energetske politike Evropske unije.....	30
3.3 Sodelovanje med Rusko federacijo in izbranimi državami članicami pri projektih Severni tok in Južni tok	34
4 POMEN SODELOVANJA NA PODROČJU ENERGETSKE POLITIKE ZA EVROPSKO UNIJO	40
4.1 Položaj Evropske unije na svetovnih energetskih trgih.....	41
4.2 Kdo Evropski uniji dobavlja nafto in plin?	45
4.3 Strategija Evropske unije na področju energetike	49
4.4 Alternative Evropske unije v boju za energetske vire	53
5 POMEN SODELOVANJA V ENERGETIKI ZA RUSKO FEDERACIJO	58
5.1 Pomen energetike za rusko gospodarstvo.....	58
5.2 Pričakovana gibanja v proizvodnji in trgovini z energenti v Ruski federaciji	61
5.3 Pomen kitajskega trga za rusko energetiko	63
5.4 Investicijski trendi v Ruski federaciji.....	66
6 ZAKLJUČEK.....	70
7 LITERATURA.....	74

SEZNAM KRATIC

ACER	<i>Agency for the Cooperation of Energy Regulators</i> (Agencija za sodelovanje energetske regulatorjev)
BDP	bruto domači proizvod
BRICS	<i>Brazil, Russia, India, China, South Africa</i> (Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska, Južnoafriška republika)
CCS	<i>Carbon Capture and Storage</i> (zajemanje in shranjevanje ogljikovega dioksida)
ECB	Evropska centralna banka
EEAS	<i>European External Action Service</i> (Evropska služba za zunanje delovanje)
EMS	Evropski monetarni sistem
EMU	Evropska monetarna unija
EU	Evropska unija
FDI	<i>Foreign direct investment</i> (tuje neposredne investicije)
IEA	<i>International Energy Agency</i> (Mednarodna agencija za energijo)
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> (Organizacija Severnoatlantske pogodbe)
OECD	<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i> (Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj)
OEEC	<i>Organisation for European Economic Cooperation</i> (Organizacija za evropsko gospodarsko sodelovanje)
OPEC	<i>Organization of the Petroleum Exporting Countries</i> (Organizacija držav izvoznic nafte)
RF	Ruska federacija
UMAR	Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj
UNCTAD	<i>United Nations Conference on Trade and Development</i> (Konferenca Združenih narodov za trgovino in razvoj)
WTO	<i>World Trade Organization</i> (Svetovna trgovinska organizacija)
ZDA	Združene države Amerike

KAZALO SLIK, TABEL IN GRAFOV

Slika 3.1: Pot plinovoda Severni tok v Evropo	35
Slika 3.2: Možne poti plinovoda Južni tok v Evropo	37
Tabela 4.1: Povpraševanje po različnih energetskih virih na svetu (izraženo v enoti <i>Mtoe</i>)	41–2
Tabela 4.2: Povprečna letna rast porabe energentov	44–5
Graf 4.1: Uvoz plina v EU leta 2009	46
Graf 4.2: Uvoz nafte v EU leta 2009	46
Tabela 4.3: Dežel energentov v proizvodnji izbranih držav članic EU leta 2009	47
Tabela 4.4: Povpraševanje po energiji v izbranih državah članicah EU (v <i>Mtoe</i>)	47
Tabela 4.5: Uvoz nafte v izbranih državah članicah EU iz RF (v milijonih ton)	48
Tabela 4.6: Uvoz plina v izbranih državah članicah EU iz RF (v milijonih <i>terajoulov</i>)	48
Slika 4.1: Načrtovana pot plinovoda <i>Nabucco West</i>	54
Tabela 5.1: Priliv FDI v RF v milijardah ameriških dolarjev	67

1 UVOD

»Energija je življenjska sila naše družbe«

Evropska komisija, 2010

Cilj predloženega magistrskega dela je proučiti energetska politika kot poseben in v 21. stoletju zelo pomemben vidik odnosa med Evropsko unijo (EU) in Rusko federacijo (RF). RF, ki je glavna dobaviteljica nafte in plina v EU, ima največje dokazane zaloge plina na svetu – konec leta 2011 je imela 21,4 odstotka vseh zalog. Zaloge nafte jo med državami uvrščajo na osmo mesto na svetu; ob koncu leta 2011 jih je imela 5,3 odstotka. EU je leta 2011 porabila 15,9 odstotka načrpane svetovne nafte in 13,9 odstotka plina. Velik delež teh virov EU dobavi prav RF. Leta 2009 je EU iz RF uvozila 33 odstotkov nafte in 34 odstotkov plina. V tem letu je 53,9 odstotka energetske porabe pokrila z uvozom (Eurostat 2011a; British Petroleum 2012, 6–23; Centralna obveščevalna agencija 2012).¹

Težave, ki lahko nastanejo zaradi odvisnosti EU od ruskih energetskih virov, in pomen energetske varnosti EU so se v večjih razsežnostih prvič pokazali januarja 2006, ko je prišlo do zmanjšanja dobave plina v več evropskih državah. Temu je botroval spor med RF in Ukrajino, do katerega je prišlo zaradi napovedi RF o zvišanju cen plina Ukrajini (Juvan Kmetec 2006; Martin 2007, 2; Hadfield 2008, 240; Sakwa 2008, 387). »Šele po tem zastoju je EU kot celota dojela razsežnosti /svoje/ energetske odvisnosti v 21. stoletju« (Hadfield 2008, 240). Vendar pa ta zaplet ni bil edini. Do podobnega spora je prišlo tri leta kasneje, januarja 2009, ko je bila dobava plina v EU znova prekinjena. Tudi leta 2009 je šlo za spor glede cen plina, ki ga RF dobavlja Ukrajini. Posledice je čutilo več evropskih držav, med njimi tudi Slovenija (Savas 2009, 27; Šmajdek 2009; Štrukelj 2009).

Odvisnost EU od tujih energetskih virov bo po ocenah IEA (*International Energy Agency* – Mednarodna agencija za energijo) v prihodnosti še narasla. EU bo morala leta 2035 uvoziti 86 odstotkov plina in 94,6 odstotka nafte (IEA 2011, 92–3, 107). Poraba energetskih virov bo po

---

¹ Proučevanje bom v magistrskem delu omejila na nafto in plin, saj bodo fosilna goriva kljub vse večjim prizadevanjem po razvoju in uporabi alternativnih virov energije vsaj še nekaj desetletij ostala glavni energetski vir (Žiznin 2007, 39; Yegorov in Wirl 2008, 304; IEA 2011, 71; OPEC 2011, 7). Pomen nafte in plina v odnosu med RF in EU izpostavljajo tudi drugi avtorji (Belyi 2003; Proedrou 2007).

ocenah IEA (2011, 81) narasla tudi v drugih državah, še posebej v Aziji, na Bližnjem vzhodu in v Latinski Ameriki.² Za EU je zato pomembno, da z RF ohrani dobre odnose. Tudi protesti in spopadi, ki so v začetku leta 2011 izbruhnili v Severni Afriki, so pokazali, kako pomembna je za EU dobava energentov iz RF. V času spopadov med uporniki in predstavniki oblasti, ki so februarja 2011 izbruhnili v Libiji in nato oktobra 2011 vodili do uboja libijskega voditelja Moamerja Gadafiga, se je denimo proizvodnja nafte v Libiji močno zmanjšala. To je imelo negativne posledice za več evropskih držav, najbolj za Italijo, ki je iz Libije v minulih letih uvozila več kot 20 odstotkov nafte (Frelj 2011; Krauss 2011; Malone 2011).³

Odnos med EU in RF na področju energetske politike ni enostranski. Proedrou (2007, 333–5) opozarja, da v odnosu med RF in EU na področju energetske politike prevladuje soodvisnost ter da sta sodelovanje na področju energetske politike in energetska varnost pomembna za oba akterja – EU potrebuje energetske vire, ki jih ima RF, ta pa zanje potrebuje kupce. Savas (2009, 17) zato trdi, da »sta EU in RF v energetske sektorju naravna partnerja«. Tudi Ikonnikova in Zwart (2009, 2) opozarjata, da je »odvisnost od naravnega plina v bistvu soodvisnost«. Za EU je namreč pomembna varnost ponudbe, za njene dobavitelje pa varnost povpraševanja. Ikonnikova in Zwart (*ibid.*) to označita kot »*seller power*« in »*buyer power*« (moč prodajalca in moč kupca).

Dodatno težavo predstavlja ravnanje posameznih držav članic EU, ki zaradi svojih lastnih interesov, v tem primeru povezanih z dobavo ruskih energentov, krepijo dvostranske odnose z RF in z njo v ta namen sklepajo posebne sporazume. RF tudi sama spodbuja krepitev dvostranskih odnosov s posameznimi članicami EU. Primer takšnega sodelovanja med posameznimi članicami in RF sta projekta gradnje plinovodov Severni tok in Južni tok (Žiznin 2007, 275; Schmidt-Felzmann 2008, 169–70; Južni tok 2012c; Severni tok 2012b).

---

² V Aziji bo povprečna letna rast porabe energetskih virov v obdobju med letoma 2009 in 2035 znašala 2,3 odstotka (na Kitajskem dva odstotka, v Indiji 3,1 odstotka), na Bližnjem vzhodu 2,1 odstotka, v Latinski Ameriki pa 1,7 odstotka (v Braziliji 2,2 odstotka) (IEA 2011, 81). V EU in Združenih državah Amerike (ZDA) bo ta rast 0,2-odstotna (*ibid.*). Navedeni podatki veljajo za t. i. scenarij novih politik (*New Policies Scenario*), ki ga je do leta 2035 pripravila IEA. Ta upošteva obstoječe vladne politike na področju energetike in izražene namene pri pripravi politik (IEA 2011, 70). Ko bom v nalogi navajala podatke IEA, se bodo nanašali na ta scenarij.

³ Libija je pred izbruhom spopadov februarja 2011 izvozila 1,3 milijona 159-litrskih sodov nafte dnevno, v času spopadov pa je proizvodnja upadla na 60.000 sodov dnevno. Poleg Italije je proizvodnja nafte v Libiji pomembna tudi za Francijo, Švico, Irsko in Avstrijo, ki so pred spopadi iz Libije uvozile več kot 15 odstotkov nafte (Krauss 2011).

Na osnovi zapisanega se postavlja vprašanje, zakaj EU in RF kljub soodvisnosti na področju energetike nista vzpostavili takšnega sodelovanja, ki bi preprečevalo zaplete z dobavo plina in ne bi spodbujalo intenzivnega sodelovanja med RF in posameznimi državami članicami EU? Postavlja se tudi vprašanje alternativ – kakšne alternative imajo obravnavani akterji pri zagotavljanju svoje energetske varnosti?

Proučevanje v magistrskem delu bom zato naslonila na sledečo tezo in raziskovalni vprašanji: EU in RF sta na področju energetike soodvisni, vendar EU do RF zaradi partikularnih interesov držav članic ne uspe v celoti izvajati enotne energetske politike. Če je temu dejansko tako, se zastavlja vprašanje, kaj tak pristop držav članic pomeni za evropski integracijski proces? Ali egoizem držav članic prispeva k zadovoljitvi energetskih potreb celotnega območja EU ali ne ter kakšne so v tem primeru za EU posledice takšnega ravnanja?

Pri proučevanju bom uporabila različne sekundarne vire – knjige, znanstvene članke, časopisne članke in vesti tiskovnih agencij. Znanstveni viri mi bodo v pomoč zaradi poglobljenih in širših analiz obravnavane problematike, časopisni članki in vesti tiskovnih agencij pa zaradi spremljanja aktualnega dogajanja v odnosih med EU, državami članicami in RF. Analizirala bom tudi primarne vire in uradne statistike, predvsem energetske in investicijske kazalce, da bi lažje ocenila pomen sodelovanja za obravnavane akterje. Opravila bom študijo primera, pri čemer bom na primeru projektov izgradnje plinovodov Severni tok in Južni tok proučila sodelovanje med RF in izbranimi članicami EU – Nemčijo, Francijo, Italijo in Slovenijo.

Še o strukturi magistrskega dela. V drugem poglavju bom predstavila teoretski okvir. Izhajala bom iz racionalistične perspektive proučevanja mednarodnih odnosov, ki ima dve veji – (neo)realizem in (neo)liberalizem (Brglez 2008, 105).⁴ Za osvetlitev obravnavane problematike, ki jo na eni strani zaznamujejo posamezne države in njihova skrb za lastne energetske interese, po drugi strani pa tudi sodelovanje in skrb za skupno dobro, bosta pomembni obe veji. Tako kot nobena teorija ne more pojasniti vseh težav in rešitev, tako tudi veji racionalizma vsaka zase ne pojasnita vseh vidikov odnosa med RF in EU na področju

---

⁴ Sodelovanje med EU in RF bi lahko obravnavala tudi z vidika teorij evropskih integracij, ki proučujejo proces integracije v Evropi in razvoj skupnih političnih institucij ter rezultat oz. obliko političnega sistema, do katerega pripelje integracija (Diez in Wiener 2012, 3–4). Odločila sem se za racionalistično perspektivo, ker me ne zanima evropska integracija kot taka, ampak racionalno obnašanje držav.

energetske politike. Zato bom v analizi uporabila obe. S pomočjo neorealizma bom lažje pojasnila, zakaj posamezne države članice ohranjajo dvostranske odnose z RF, s pomočjo neoliberalizma pa, zakaj vendarle iščejo tudi rešitve znotraj EU. Neorealisti, kot npr. Kenneth N. Waltz, John Mearsheimer in Joseph Grieco, kot ključne akterje v mednarodnih odnosih obravnavajo države, ki delujejo v anarhičnem sistemu, kjer ni vrhovne oblasti. Med seboj tekmujejo za moč,⁵ ki je sredstvo za preživetje. Neorealisti ne vidijo veliko možnosti za sodelovanje med državami, medtem ko neoliberalisti, ki države prav tako obravnavajo kot glavne in racionalne akterje, ki maksimizirajo svoje koristi, v sodelovanju vidijo možnosti za skupen napredek. Neoliberalisti, ki jih predstavljajo Robert Keohane, Joseph S. Nye in Stephen Krasner, pa tudi Andrew Moravcsik, ki se raziskovalno ukvarja predvsem z medvladnim karakterjem EU, pri tem izpostavljajo vlogo mednarodnih institucij, s pomočjo katerih lahko države dosežejo skupne interese, saj so na številnih področjih vse bolj soodvisne.⁶ Neorealisti zmanjšujejo pomen soodvisnosti in mednarodnih institucij, saj menijo, da jih oblikujejo in hkrati omejujejo države (Keohane in Nye 1998, 81–4; Moravcsik 1998; Waltz 2000, 10, 14, 18; Elman 2007, 13–14; Mearsheimer 2010, 78–83; Sterling-Folker 2010, 117–19; Waltz 2010a, 47–55). Neorealizem mi bo tako v pomoč pri razumevanju sodelovanja posameznih držav članic EU z RF, neoliberalizem pa mi bo pomagal osvetliti sodelovanje na ravni EU–Rusija. Pri tem je pomembno dejstvo, da EU ne izvaja skupne energetske politike,⁷ kar je še dodaten argument proučevanju, ki se osredotoča na obe ravni sodelovanja.

V tretjem poglavju bom predstavila sodelovanje, ki ga je RF na področju energetike vzpostavila z EU in s posameznimi državami članicami EU – Nemčijo, Francijo, Italijo in Slovenijo. Izbor omenjenih štirih držav je zanimiv zato, ker so Nemčija, Francija in Italija tri

---

⁵ Med neorealisti obstajajo razlike pri ocenah, kdaj države dosežejo dovolj moči. Medtem ko defenzivni realisti, med njimi Kenneth N. Waltz, menijo, da ni dobro stremeti k maksimizaciji moči in hegemoniji, saj lahko to druge države spodbudi k poskusom uravnoteženja moči, ofenzivni realisti, npr. John Mearsheimer, trdijo, da je za države koristno, če pridobijo čim več moči (Mearsheimer 2010, 78–81).

⁶ Sterling-Folker (2010, 120) med primeri področij, na katerih imajo države skupne interese in so vse bolj soodvisne, navaja boj proti izčrpanju naravnih virov, globalno ekonomijo, zdravstvo in migracije.

⁷ Kot pojasnjuje Nugent (2010, 343), je bilo na poti do skupne energetske politike EU do poznih 80. let 20. stoletja storjenega malo, predvsem zato, ker so države članice EU pri reševanju vprašanj z energetskega področja iskale sebi primerne rešitve. Kasneje je ideja o skupni energetske politiki vendarle prihajala vse bolj v ospredje, tudi zaradi velike odvisnosti EU od zunanjih dobaviteljev energetskega virov. Pri oblikovanju te politike je po mnenju Nugenta (2010, 343) pomembnih več vidikov, med njimi razvoj notranjega energetskega trga in zunanjih odnosov na področju energetike. Evropski svet je leto 2014 določil za rok, v katerem mora biti vzpostavljen notranji trg za električno energijo in plin, zato pa je treba po mnenju Evropske komisije (2011b, 2) razviti tudi njegovo zunanjo dimenzijo. Ker izkušnje kažejo, da lahko dvostranski odnosi med posameznimi državami članicami EU in dobavitelji iz tretjih držav ali tranzitnimi državami na področju energetike vodijo do razdrobljenosti notranjega trga, je Evropska komisija (2011b, 4) predlagala vzpostavitev mehanizma za izmenjavo informacij v zvezi s tovrstnimi dvostranskimi sporazumi.

od šestih ustanovnih članic EU in ene največjih članic EU, medtem ko je Slovenija štela za eno najbolj perspektivnih novih članic med nekdanjimi socialističnimi državami, hkrati pa služi za primer, kako se novonastala država sooča z velikimi izzivi. Omenjene države z RF sodelujejo tudi pri projektih izgradnje plinovodov Severni tok in Južni tok (Južni tok 2012a; Severni tok 2012b; Evropska unija NDa; Evropska unija NDb). Širše sodelovanje med RF in EU je urejeno s Sporazumom o partnerstvu in sodelovanju, ki sta ga strani sprejeli leta 1994, veljati je začel leta 1997, iztekel pa se je leta 2007. Predstavljal je podlago za sodelovanje na več področjih, tudi v energetiki.⁸ Bolj kot omenjeni sporazum je za sodelovanje na energetskega področju sicer pomemben Energetski dialog, ki sta ga EU in RF vzpostavili oktobra 2000, da bi na področju energetike okrepili zanesljivost in varnost v medsebojnih odnosih.⁹ Ta dialog iz več razlogov ni uspel (avtorji med razloge štejejo širitev EU na območje Vzhodne Evrope; zagon Evropske sosedске politike; rusko-ukrajinske spore in prekinitev dobave plina v Evropo ter razlike med dolgoročnimi vizijami energetskega dialoga med EU in RF) (Hadfield 2008, 233–40; Romanova 2008, 225; Evropska komisija 2011a; Evropska komisija 2012b). Sodelovanje na ravni EU–RF tako je vzpostavljeno, vendar pa Schmidt-Felzmannova (2008, 170–1) opozarja, da so odnosi med EU in RF še posebej zapleteni, saj ima vsaka od 27 držav članic EU svoje interese. Z RF imajo vzpostavljene različne dvostranske odnose, pri čemer ne gre pričakovati, da jih bodo prekinile zgolj zaradi članstva v EU, še posebej zato ne, ker EU ne izvaja skupne energetske politike. Vprašanje je, če so za to sploh zainteresirane (Johnson 2005, 262; Baran 2007, 131; Ikonnikova in Zwart 2009, 2). Nemčija in Francija z RF tako na primer sodelujeta pri projektu izgradnje plinovoda Severni tok, ki povezuje RF in Nemčijo, in pri projektu Južni tok, pri katerem sodelujeta tudi Italija in Slovenija (Kristan 2011; Južni tok 2012a; Severni tok 2012a; Severni tok 2012b).

V nadaljevanju bom predstavila pomen sodelovanja na področju energetske politike za oba akterja. V četrtem poglavju se bom najprej posvetila EU. RF je s svojimi zalogami plina in nafte pomembna za energetska varnost EU, katere odvisnost je v procesu širitve na države Vzhodne Evrope leta 2004 še dodatno narasla. Nove države članice EU so namreč skoraj v celoti odvisne od ruskih energentov, hkrati pa narašča tudi odvisnost starih članic EU. Plina

---

⁸ RF in EU sta pogajanja o novem sporazumu začeli junija 2008 (Evropska komisija 2011a).

⁹ V okviru Energetskega dialoga, ki predstavlja obliko sodelovanja med RF in EU na področju energetike, so v minulih 12 letih potekali različni projekti, eden od rezultatov tega dialoga pa je dogovor o mehanizmu zgodnjega obveščanja, ki sta ga RF in EU vzpostavili po težavah z dobavo plina leta 2009. Energetski dialog vodita evropski komisar za energijo Günther Oettinger in ruski minister za energijo Aleksander Novak, delo pa dnevno poteka v okviru štirih tematskih skupin (Evropska komisija 2012b; Vlada Ruske federacije ND).

bo v naslednjem desetletju ali dveh začelo primanjkovati tudi v državah z zmernimi zalogami, kot sta Norveška in Alžirija, ki poleg RF sodita med pomembnejše dobaviteljice tega energenta EU (Yegorov in Wirl 2008, 304). Poleg RF bo zato za EU v prihodnje najbolj pomembno območje Bližnjega vzhoda, ki pa je zaradi politične nestabilnosti za EU manj privlačno. Evropske države so se po krizah z naftnimi šoki v 70. letih 20. stoletja sicer usmerile v razvoj novih tehnologij, kot so vetrna, sončna in geotermalna, vendar bodo nafta, plin in premog po ocenah OPEC (*Organization of the Petroleum Exporting Countries* – Organizacija držav izvoznic nafte) do leta 2035 še vedno glavni energetske viri. Da bodo fosilna goriva ostala glavni energetske vir, je v izračunih za obdobje do leta 2035 ugotovila tudi IEA (Belyi 2003, 351, 356–7; Johnson 2005, 261; Proedrou 2007, 333–4, 344; Hadfield 2008, 232; Yegorov in Wirl 2008, 304–8; Evropska komisija 2009; IEA 2011, 71; OPEC 2011, 7). V tem poglavju bom odgovarjala na vprašanje, kakšna energetska mešanica je značilna za EU, na katerih trgih EU poleg RF še dobiva energetske vire in ali se EU ne bo mogla izogniti prevladujoči vlogi RF pri zagotavljanju energetske varnosti EU.

V petem poglavju bom predstavila pomen sodelovanja za RF kot državo, ki potrebuje evropske trge za izvoz energentov in tako stremi k zagotavljanju dovolj velikega povpraševanja s strani potrošnikov v EU. Alternativo za izvoz energetske virov za RF predstavlja npr. Kitajska, vendar bi bilo preusmeritev na azijski trg, kjer bo v prihodnje rasla poraba energije, nemogoče izvesti v prihodnjih nekaj letih, saj je vsa transportna infrastruktura v RF usmerjena v Evropo. Žiznin (v Zagorc 2010) sicer poudarja, da je RF naklonjena tudi sodelovanju s Kitajsko, ker ima učinkovito energetske politiko in denar. RF potrebuje investicije in tehnologijo, saj je njena energetske infrastruktura zastarela. Energetske sektor je zelo pomemben za rusko gospodarstvo, saj predstavlja pomemben del ruskega bruto domačega proizvoda (BDP), veliko pa prispeva tudi v proračun. Če bi se povpraševanje oz. nakup energentov s strani EU zmanjšal, bi RF ostala brez pomembnega vira dohodka (Johnson 2005, 266; Proedrou 2007, 333–6; Yegorov in Wirl 2008, 310; Evropska komisija 2009). V tem poglavju bom ugotavljala, koliko znašajo investicije izbranih štirih članic EU in Kitajske v RF. Analizirala bom, v kolikšni meri je na področju energetske že razvito sodelovanje RF s Kitajsko, da bi ugotovila, ali je lahko ta država za RF resna alternativa evropskim trgov.

V sklepu bom predstavila ključne ugotovitve magistrskega dela, ovrednotila zastavljeno tezo in odgovorila na raziskovalni vprašanji.

2 KONCEPTUALNO-TEORETSKI OKVIR

»Stopnja smrtnosti med državami je izredno nizka.

Malo držav umre; veliko podjetij pa«

Kenneth N. Waltz, 2010

»Živimo v dobi soodvisnosti«

Robert Keohane in Joseph S. Nye, 2012

Pri proučevanju odnosov med RF, EU in njenimi državami članicami bom izhajala iz neorealizma in neoliberalizma. Medtem ko predstavniki prvega poudarjajo, da delujejo države v korist lastnih interesov, predstavniki slednjega verjamejo, da je sodelovanje v skupno dobro med njimi možno (Mearsheimer 2010, 80; Sterling-Folker 2010, 117). Prvi del poglavja je namenjen neorealizmu in njegovemu pogledu na državo in interes, drugi del pa neoliberalizmu, ki gradi na soodvisnosti in sodelovanju. Da bi bolje razumela vidik držav članic EU, bom v tretjem delu proučila še delo Andrewa Moravcsika, sicer neoliberalista, ki se ukvarja z medvladnim karakterjem EU. Teoretski okvir bom aplicirala na problemu, ki ga proučujem v magistrskem delu – zakaj države kljub članstvu v EU ravnajo egoistično, krepijo dvostranske odnose z RF in si ne prizadevajo bolj intenzivno za izvajanje skupne energetske politike do RF?

2.1 Države in interes

Neorealizem kot ključne akterje v mednarodnih odnosih obravnava države, ki delujejo v anarhičnem sistemu.¹⁰ To ne pomeni, da v sistemu vlada kaos, pomeni le, da v njem ni vrhovne oblasti oziroma nekakšnega vrhovnega arbitra. »Ko država pokliče službo za pomoč v sili, ni v mednarodnem sistemu nikogar, ki bi sprejel klic« (Mearsheimer 2010, 80). Če

---

¹⁰ V literaturi poleg izraza neorealizem zasledimo tudi termin strukturalni realizem (Mearsheimer 2010, 78).

želijo države preživeti in zaščititi svoje interese, se morajo zanesti nase in na sistem samopomoči. Države poskušajo zato pridobiti čim več moči, ki jim pomaga preživeti (Mearsheimer 2010, 78–80; Griffiths 2011, 123).

Medtem ko so politični sistemi držav centralizirani in hierarhični, nekatere enote izdajajo navodila, druge pa jim sledijo, je za mednarodno politično okolje, tako Waltz (2010b, 88),¹¹ značilna koordinacija med posameznimi enotami, ki so formalno enakovredne in niso podrejene ali nadrejene drugim. Mednarodni sistem je tako decentraliziran in anarhičen. V domačem političnem sistemu najdemo vladne institucije in urade, mednarodno politiko pa lahko imenujemo »politika v odsotnosti vlade« (Fox v Waltz 2010b, 88).

Preživetje in varnost sta tako glavni cilj držav. Države, ki stremijo k ohranjanju ozemeljske celovitosti in avtonomnemu odločanju o domačih političnih vprašanjih, imajo lahko seveda tudi druge cilje, vendar so ti vedno podrejeni glavnemu cilju – preživetju. Če države ne bodo preživele, ne bodo mogle zasledovati drugih ciljev. Države se zato vedejo racionalno, kar pa ne pomeni, da zaradi nepopolnih informacij kdaj ne naredijo tudi napak (Mearsheimer 2010, 80; Waltz 2010b, 91–2; Griffiths 2011, 123).

Ko obravnavamo države, po mnenju Waltza (2010b, 99) ni pomembno, ali so avtoritarne ali demokratične, ali so pragmatične ali predane določeni ideologiji – pomembne so le njihove zmogljivosti. Vse države imajo zato določene vojaške zmogljivosti, kar pomeni, da lahko škodijo drugim državam v sistemu.¹² Države ne morejo biti nikoli popolnoma prepričane, kakšni so nameni drugih držav – ali želijo spremeniti razmerje moči (t. i. revizionistične države) ali so zadovoljne z obstoječim stanjem (t. i. *status quo* države) (Mearsheimer 2010, 79).

---

¹¹ Knjiga Teorija mednarodne politike (prvič izdana leta 1979) avtorja Kennetha N. Waltza velja za temeljno delo s področja neorealizma. Kot je zapisal Mearsheimer (2010, 82), gre za »verjetno najbolj vplivno knjigo, napisano na področju mednarodnih odnosov v zadnjih 50 letih«. Kljub temu je bila tarča številnih kritik, predvsem s strani neoliberalistov, češ da je zastarela in zaradi soodvisnosti današnjega sveta ne več tako relevantna. Več o kritikah v Keohane (1986).

¹² Neorealisti pravijo, da je moč odvisna od materialnih zmogljivosti države. Pri tem so najpomembnejše vojaške zmogljivosti (npr. orožje), imajo pa države tudi nekakšno latentno moč, ki je odvisna od družbeno-gospodarskih kazalcev, npr. bogastva države in števila prebivalcev. Za krepitev vojaških zmogljivosti so namreč pomembni tudi denar, tehnologija in osebje. Poleg tega vojna ni edino sredstvo za pridobivanje moči, kar kaže tudi primer Kitajske, ki je zaradi gospodarskega razvoja in števila prebivalcev v minulih desetletjih postala pomemben akter v mednarodnih odnosih (Mearsheimer 2010, 78–9). Leta 2011 je beležila 9,2-odstotno gospodarsko rast (Dovč 2012a), število njenih prebivalcev pa je leta 2010 preseglo 1,34 milijarde, kar je največ na svetu (Organizacija združenih narodov 2012).

»Ker lahko nekatere države kadarkoli uporabijo silo, morajo biti vse države pripravljene storiti isto – ali živeti v milosti vojaško močnejših sosed. Med državami je naravno stanje vojno stanje« (Waltz 2010b, 102). To sicer ne pomeni, da nenehno prihaja do vojn, pomeni le, da lahko kadarkoli pride do vojne, ker države same odločajo o tem, ali bodo uporabile silo (*ibid.*). Mearsheimer (2010, 79) poleg tega opozarja, da se lahko cilji držav s časom in glede na vladajočo politično garnituro tudi spremenijo.

Ko govorimo o moči, ugotovimo tudi, da obstajajo med neorealisti razlike pri odgovoru na vprašanje, kdaj imajo države dovolj moči. Defenzivni realisti, med njimi Waltz, v stremljenju k popolni prevladi ne vidijo koristi, saj lahko to šibkejše države spodbudi k dodatnemu oboroževanju. Ofenzivni realisti, kot je Mearsheimer, tovrstno bojazen zavračajo. Menijo namreč, da bi morale države pridobiti čim več moči in, če je to možno, postati celo hegemon (Mearsheimer 2010, 78, 81).¹³

Neorealisti so do sodelovanja med državami in priložnosti za njihovo integracijo skeptični. Priznavajo sicer, da lahko države oblikujejo zaveznitva, predvsem v primeru, ko imajo nevarnega zunanjega sovražnika, vendar svoje lastne interese na koncu postavijo pred interese drugih držav ali mednarodne skupnosti (Mearsheimer 2010, 80). Waltz (2010b, 105–6) pri tem izpostavlja dve omejitvi – države se bojijo, da bodo koristi od sodelovanja neenakomerno porazdeljene in da bodo zaradi specializacije ter menjave dobrin in storitev postale preveč odvisne od drugih držav. »Države, ki so močno odvisne ali med seboj tesno povezane, želijo zavarovati to, od česar so odvisne. Visoka medsebojna odvisnost držav pomeni, da države izkusijo ali so podvržene skupni ranljivosti, ki jo vključuje visoka soodvisnost« (Waltz 2010b, 106).

Neorealisti malo pozornosti namenjajo tudi nedržavnim akterjem, zato so pogosto tarča kritik. Priznavajo sicer, da imajo velika podjetja in mednarodne organizacije pomembno vlogo, a vztrajajo, da najpomembnejša pritiče državam (Griffiths 2011, 123). »Mednarodne organizacije obstajajo, in to v vse večjem številu. Vendar pa nadnacionalni agenti, ki lahko ravnajo učinkovito, bodisi pridobijo nekaj lastnosti in sposobnosti držav /.../ bodisi kmalu razkrijejo svojo nezmožnost ukrepati, razen s podporo ali vsaj privolitvijo glavnih držav, ki

---

¹³ Elman (2007, 15, 17–18) defenzivni in ofenzivni realizem obravnava kot eno od različic sodobnega realizma, ki se je razvila iz neorealizma, a se od njega razlikuje. Walt (v Griffiths 2011, 129) novo generacijo realistov medtem razdeli v dve širši skupini – ofenzivni neorealizem in defenzivni neorealizem.

jih zadeva obravnavano vprašanje« (Waltz 2010b, 88). Waltz (2010b, 111) ob tem dodaja, da imajo organizacije dva ključna cilja – opravljati svojo funkcijo ter predvsem zagotoviti svoj obstoj. »Prva in najpomembnejša skrb pri sprejemanju političnih odločitev ni doseganje ciljev članov organizacije, ampak zagotoviti kontinuiteto in dobro stanje same organizacije« (*ibid.*), pri čemer pa lahko pomembno vlogo odigrajo tudi države.¹⁴

2.2 Sodelovanje in soodvisnost

Neoliberalizem je glede možnosti sodelovanja med državami, ki jih tako kot neorealizem obravnava kot glavne in racionalne akterje, bolj optimističen. Največ pozornosti posveča vprašanju, kako države in druge akterje v mednarodnem sistemu spodbuditi k sodelovanju. Neoliberalizem se z neorealizmom sicer strinja v točki, da je v anarhičnem okolju sodelovanje težje doseči, predvsem zaradi negotovosti in strahu držav, a je kljub temu prepričan, da je skupen napredek možen. Pri tem daje velik poudarek mednarodnim institucijam, ki državam omogočajo, da dosežejo skupne cilje (Sterling-Folker 2010, 117–18).¹⁵

Čeprav se neorealisti in neoliberalisti strinjajo, da je sistem anarhičen in da je v njem težje sodelovati, neoliberalisti sistem anarhije dojemajo drugače kot neorealisti. Medtem ko neorealisti menijo, da gre za nespremenljivo okolje, ki so mu ljudje podrejeni, neoliberalisti trdijo, da gre za vakuum, ki ga ljudje zapolnijo s procesi in institucijami. Strah in stremljenje k moči zato s časom popustita (Sterling-Folker 2010, 119).

Keohane in Nye (2012, 3) opozarjata tudi, da so države zaradi tehnološkega in industrijskega napredka na različnih področjih vse bolj soodvisne. To daje možnost miroljubnega sobivanja v anarhičnem okolju, saj imajo države skupne interese in cilje, ki jih lahko dosežejo le s

---

¹⁴ Waltz (2000, 19–26) je kot primer organizacije, ki je uspela ohraniti svoj obstoj, izpostavil NATO (*North Atlantic Treaty Organization* – Organizacija Severnoatlantske pogodbe). Menil je, da bo NATO po koncu hladne vojne prenehal delovati, ker je s propadom Sovjetske zveze izgubil glavni razlog za obstoj, a temu ni bilo tako. NATO še vedno deluje, Waltz pa razlog za to vidi v interesu ZDA, ki tako ohranjajo vpliv na zunanjo in vojaško politiko evropskih držav. Na tem primeru tako dokazuje, da so države tiste, ki ustanovijo in ohranjajo mednarodne organizacije, dokler služijo njihovim interesom. NATO so leta 1949 ustanovili z namenom obrambe pred Sovjetsko zvezo in spodbujanja politične integracije v Evropi (NATO 2006, 16–18; NATO ND).

¹⁵ Kot pojasnjuje Sterling-Folker (2010, 117), je postalo sodelovanje med državami v 20. stoletju lažje, predvsem zaradi večjega števila mednarodnih institucij – tako formalnih (mednarodne organizacije, npr. Organizacija združenih narodov) kot tudi neformalnih (mednarodni režimi). Krasner (1995, 1) mednarodne režime definira kot »načela, norme, pravila in postopke sprejemanja odločitev, okrog katerih se zblížajo pričakovanja akterjev na določenem področju«.

sodelovanjem. Eden od takšnih primerov je boj proti izčrpavanju naravnih virov, ki se ga ne da rešiti enostransko ali z nasiljem, omenimo pa lahko tudi globalno ekonomijo, zdravstvo in migracije (Sterling-Folker 2010, 119–20). »Ta področja so za države vse bolj pomembna. Ker je za njih značilna soodvisnost, so to tudi področja, kjer obstaja največji potencial za mednarodno sodelovanje« (Sterling-Folker 2010, 120).

Keohane in Nye (2012, 19–21) sta razvila model kompleksne soodvisnosti (*complex interdependence*), ki ima tri značilnosti. Prva so raznovrstni kanali (*multiple channels*), ki povezujejo družbe. Med njimi so transnacionalne organizacije, kot so banke in korporacije, ki poslujejo v več državah. Uradniki iz različnih držav so v neposrednih stikih na različnih sestankih ali prek telefonskih zvez, nevladni predstavniki se srečujejo na različnih konferencah, velika multinacionalna podjetja in banke, ki jih vlade ne morejo v celoti nadzirati, pa vplivajo tako na odnose znotraj držav kot med njimi. Ker lahko npr. sindikati v odzivu na dejanja lastne vlade sprejmejo odločitve, ki presegajo meje nacionalne države, tudi druge države čutijo vpliv vladne politike neke druge države. »Zunanje gospodarske politike se domače gospodarske dejavnosti tako dotaknejo v večji meri kot v preteklosti, s čimer se meja med notranjo in zunanjo politiko zamegljuje, število vprašanj, povezanih z zunanjo politiko, pa povečuje« (Keohane in Nye 2012, 21).

Kot drugo značilnost Keohane in Nye (2012, 20, 22) navedeta odsotnost hierarhije vprašanj v odnosih med državami. »Agenda meddržavnih odnosov sestoji iz raznovrstnih vprašanj, ki niso urejena v jasno in konsistentno hierarhijo« (Keohane in Nye 2012, 20). To pomeni, da vojaška varnost ni vedno najpomembnejše vprašanje in da ji druga vprašanja, npr. varstvo okolja, niso več podrejena. Keohane in Nye (2012, 22) menita, da predstavljajo raznovrstna in med seboj povezana vprašanja za države in njihove vlade »nočno moro«, saj jih veliko ogrozi interese posameznih skupin znotraj države, ne ogrozijo pa države kot celote, zato je težje oblikovati koherentno in konsistentno zunanjo politiko.

Tretja značilnost modela kompleksne soodvisnosti se navezuje na vojaško silo – države je ne uporabijo proti drugim državam v določeni regiji ali zaradi določenih vprašanj, pri katerih prevlada kompleksna soodvisnost, lahko pa jo uporabijo v odnosu do držav iz druge regije ali zaradi drugih vprašanj. »Vojaška sila je lahko na primer nepomembna za reševanje nesporazumov glede gospodarskih vprašanj med člani določenega zavezništva, hkrati pa zelo

pomembna za politične in vojaške odnose tega zavezništva z rivalskim blokom« (Keohane in Nye 2012, 21). Čeprav se pomen vojaške moči zmanjšuje, Keohane in Nye (2012, 23) opozarjata, da tudi med državami, katerih odnosi ustrezajo modelu kompleksne soodvisnosti, obstaja možnosti drastičnih družbenih in političnih sprememb, zaradi katerih bi lahko vojaška moč znova postala pomemben instrument politike.

Medtem ko neorealisti mednarodnim organizacijam ne pripisujejo velikega pomena, imajo te po mnenju neoliberalistov večjo vlogo. Ko izpostavljajo različne vsebine, lahko državam pomagajo določiti prednostne naloge, s tem pa vplivajo na vsebino vprašanj, s katerimi se države ukvarjajo. Ker na enem mestu združujejo predstavnike različnih držav, lahko spodbudijo oblikovanje različnih koalicij, pomembno vlogo pa imajo tudi za male države, ki lahko z oblikovanjem večjih koalicij pridobijo večjo moč (Keohane in Nye 2012, 29–31).

Keohane in Nye (2012, 211–16) ob tem opozarjata, da so države prilagodljive in da kljub vse večjemu številu drugih pomembnih akterjev »še naprej upravljajo z zvestobo velike večine ljudi na svetu«. Njihovega pomena ni zmanjšala niti informacijska revolucija,¹⁶ saj so države tiste, ki so ustvarile politično strukturo, znotraj katere tečejo informacije, poleg tega morajo skrbeti tudi za primeren pravni okvir upravljanja z informacijami. Je pa informacijska revolucija povečala število kanalov za komuniciranje – medtem ko so informacijske tokove včasih nadzirala predvsem večja multinacionalna podjetja in Katoliška cerkev, jih zdaj tudi druge organizacije, npr. nevladne, in celo posamezniki, med njimi bi lahko izpostavili tudi ustanovitelja družbenega omrežja *Facebook* Marka Zuckerberga.

2.3 Evropska unija in interesi držav članic

Za pričujoče magistrsko delo je zelo pomembno razumevanje delovanja držav članic EU oziroma razlogov, ki so privedli do koordinacije nekaterih ključnih politik na ravni EU, na primer do oblikovanja notranjega trga, zaradi česar so se države članice EU odpovedale delu svoje suverenosti.¹⁷ S tem vprašanjem se je podrobneje ukvarjal Moravcsik (1998, 1–4), ki

---

¹⁶ Keohane in Nye (2012, 213) informacijsko revolucijo definirata kot »hiter tehnološki napredek na področju računalnikov, komunikacije in programske opreme, ki so pripeljali do dramatičnega upada stroškov obdelave in širjenja informacij«.

¹⁷ Začetki povezovanja evropskih držav sežejo v čas po koncu druge svetovne vojne, ki je utrdila prepričanje Evropejcev, da se vojne grozote ne smejo več ponoviti. Deset držav (Belgija, Danska, Francija, Irska, Italija,

poudarja, da je do evropske integracije po letu 1955 prišlo zaradi trgovinskih oziroma gospodarskih koristi, relativne pogajalske moči pomembnih držav in želje po krepitvi kredibilnosti zavez držav.

»Med temi je bil najpomembnejši trgovinski interes. Evropska integracija je rezultat niza racionalnih odločitev, ki so jih sprejeli nacionalni voditelji, ki so dosledno zasledovali gospodarske interese /.../, ki so se počasi razvili kot odziv na strukturne izzive v globalnem gospodarstvu« (Moravcsik 1998, 3). Ker so se interesi držav zaradi trendov v mednarodni politični ekonomiji po drugi svetovni vojni – med drugim je razmah doživela trgovinska menjava – močno zblížali, je napredovala tudi integracija (*ibid.*).

Geopolitični dejavniki ali želja po krepitvi evropskega federalizma po mnenju Moravcsika (1998, 4) pri evropski integraciji niso igrali pomembnejše vloge. Najpomembnejši so bili gospodarski interesi, saj so države skušale izkoristiti priložnosti na področju gospodarske menjave, ki sta jih med drugim nakazala naraščajoča medpanožna trgovina (*intra-industry trade*) in večji pretok kapitala. Moravcsik (1998, 5) ob tem sicer opozarja, da so se prioritete posameznih držav v zgodovini evropske integracije precej razlikovale; spreminjale so se glede na cilje in tudi čas.

Osrednji argument, da je evropska integracija rezultat niza racionalnih odločitev voditeljev posameznih držav, je Moravcsik (1998, 18, 24) preizkusil na primeru petih pogajanj v zgodovini evropske integracije – pogajanj o sprejetju Rimskih pogodb,¹⁸ skupne kmetijske

---

Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska in Velika Britanija) je maja 1949 ustanovilo Svet Evrope, ki šteje že 47 držav članic, zavzema pa se za spoštovanje demokratičnih načel in človekovih pravic. Šest držav (Zahodna Nemčija, Francija, Italija, Nizozemska, Belgija in Luksemburg) je nato aprila 1951 podpisalo Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo, ki je v veljavo stopila leta 1952. Kljub neuspehu ustanovitve Evropske obrambne skupnosti v zgodnjih 50. letih 20. stoletja se je omenjenih šest držav odločilo, da sodelovanje razširijo še na druga gospodarska področja. Marca 1957 so podpisale Rimski pogodbi – Pogodbo o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za jedrsko energijo. V veljavo sta stopili leta 1958. Ko bom v magistrskem delu proučevala pogajanja, ki so vodila k podpisu obeh pogodb, bom zaradi lažjega razumevanja uporabljala izraz Rimski pogodbi (Evropska unija 2010a; Evropska unija NDc; Svet Evrope NDa; Svet Evrope NDb). Podrobneje je začetke povezovanja evropskih držav opisal tudi Nugent (2010, 1. in 2. pogl).

¹⁸ Države članice so se s podpisom Pogodbe o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (1., 2., 3. in 4. čl.) zavezale k vzpostavitvi skupnega trga in postopnemu približevanju ekonomskih politik, da bi tako spodbudile uravnoteženo gospodarsko rast in višjo življenjsko raven. Sklenile so, da bodo med seboj odpravile carine in druge trgovinske omejitve, uvedle skupno carinsko tarifo in skupno trgovinsko politiko do tretjih držav, med seboj odpravile ovire pri prostem pretoku oseb, storitev in kapitala ter sprejele skupno politiko na področju kmetijstva in na področju prometa. Ustanovile so tudi štiri institucije – Skupščino, Svet, Komisijo, Sodišče in kot svetovalni organ še Ekonomsko-socialni odbor. S Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za jedrsko energijo

politike, Evropskega monetarnega sistema, Enotne evropske listine in Pogodbe o EU.¹⁹ Pri tem se je osredotočil na Nemčijo,²⁰ Francijo in Veliko Britanijo, proučevanje pa je razdelil na tri ravni – oblikovanje preferenc držav (ali so nanje vplivali gospodarski ali geopolitični dejavniki), pogajanja med državami (ali so nanje v večji meri vplivale nacionalne vlade ali osrednji protagonisti evropske integracije, kot je bil francoski politik Jean Monnet) in odločanje o prenosu dela suverenosti na evropske institucije (ali so to storile zaradi pripadnosti ideji federalizma, potrebe po tehnokratskemu oziroma strokovnemu upravljanju zapletenih postopkov ali zaradi zagotavljanja izpolnjevanja zavez).²¹

Na primeru pogajanj o sprejetju Rimskih pogodb v 50. letih 20. stoletja je Moravcsik (1998, 2. pogl.) ugotovil, da so Nemčija, Francija in Velika Britanija odločitev o podpori tesnejši integraciji sprejele na podlagi lastnih trgovinskih interesov (predvsem izvoza), ki so se na različnih področjih precej razlikovali, medtem ko geopolitični dejavniki (npr. strah pred krepitvijo moči Sovjetske zveze, želja preprečiti nove vojne v Evropi ali ohraniti dobre odnose med Veliko Britanijo in ZDA) niso igrali pomembnejše vloge. Francija in Nemčija sta Rimski pogodbi podpisali, medtem ko ju Velika Britanija ni.²²

Nemčija je bila zaradi visoke konkurenčnosti domače industrije in odvisnosti od izvoza na razvite evropske trge, ne le trge Evropske gospodarske skupnosti, naklonjena liberalizaciji. Ob strinjanju nemških gospodarskih panožnih združenj, na primer Zveznega združenja nemške industrije, in sindikatov je podpirala oblikovanje carinske unije z nizkimi carinami za tretje države. Zanj je bil pomemben predvsem izvoz industrijskih izdelkov, medtem ko

---

(1., 2. in 3. čl.) pa so se države članice zavezale k vzpostavljanju in razvoju jedrske industrije, spodbujanju raziskav, pravični preskrbi članic z rudninami in jedrskim gorivom ter zagotavljanju ustreznega nadzora jedrskih snovi. Tudi s to pogodbo so ustanovile Skupščino, Svet, Komisijo, Sodišče in Ekonomsko-socialni odbor.

¹⁹ Pogodba o EU je bila podpisana v Maastrichtu februarja 1992, veljati pa je začela novembra 1993. Vzpostavila je novo strukturo, sestavljeno iz treh stebrov, ki tvorijo EU. Te tri stebre so sestavljale Evropske skupnosti (Evropska gospodarska skupnost oz. skrajšano Evropska skupnost, Evropska skupnost za jedrsko energijo in Evropska skupnost za premog in jeklo), skupna zunanja in varnostna politika ter sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev (Nugent 2010, 28, 56; Evropska unija NDe). Čeprav se je izraz EU uveljavil šele s to pogodbo, ga bom v magistrskem delu, kjer bo to primerno, uporabljala namesto izraza Evropska gospodarska skupnost.

²⁰ Nemčija je bila leta 1949 razdeljena na dva dela – Zvezno republiko Nemčijo (Zahodna Nemčija) in Nemško demokratično republiko (Vzhodna Nemčija). Čeprav je bila članica Evropske skupnosti za premog in jeklo, Evropske gospodarske skupnosti in Evropske skupnosti za jedrsko energijo le Zahodna Nemčija, bom v nalogi zaradi lažjega razumevanja uporabljala izraz Nemčija. Do združitve Nemčije je prišlo 3. oktobra 1990, območje nekdanje Vzhodne Nemčije pa je postalo del združene Evrope (Nugent 2010, 11, 20, 33, 457).

²¹ V magistrskem delu bom podrobneje povzela primer sprejetja Rimskih pogodb in Pogodbe o EU, ker je časovni razkorak med njima največji, prav tako se je od sprejetja Rimskih pogodb povečalo tudi članstvo v EU.

²² Velika Britanija je članica EU postala leta 1973 (Evropska unija NDd).

liberalizaciji na področju kmetijstva, prometa in jedrske energije zaradi nizke konkurenčnosti ni bila naklonjena (*ibid.*).

Francija je zaradi sicer hitro razvijajočega se, a ranljivega industrijskega sektorja previdno podpirala večjo liberalizacijo in oblikovanje carinske unije, predvsem v izvozno usmerjenih sektorjih, kot je avtomobilska industrija. Zanj sta bili sicer najpomembnejši področji jedrske energije in kmetijstva. Bila je namreč velika izvoznica kmetijskih izdelkov, medtem ko sta jih Nemčija in Velika Britanija predvsem uvažali. Kmetijstvo je v Franciji zaposlovalo več ljudi kot v Nemčiji, Belgiji, Luksemburgu in na Nizozemskem skupaj, a je večina francoskih kmetov, ki so tako kot poslovna združenja podpirali evropsko integracijo, proizvajala manj konkurenčne proizvode. Francoska vlada jih je zato podpirala s subvencijami, ker je ta sistem leta 1955 postal finančno nevzdržen, pa jim je skušala prek pogajanj o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti odpreti možnost prodora predvsem na nemški trg (*ibid.*).

Velika Britanija oblikovanju carinske unije ni bila naklonjena. V 50. letih 20. stoletja je imela sicer relativno konkurenčno industrijo, a je bila močno odvisna od trgov v nekdanjih kolonijah, poleg tega se je bala konkurence nemških izdelkov. Ker je bila trgovina v Evropi v razmahu, se je med britanskimi politikami še pred koncem pogajanj o podpisu Rimskih pogodb začelo krepiti zavedanje, da bi lahko izključenost Velike Britanije iz evropske integracije na dolgi rok prinesla več škode kot koristi. Ker so se zavedali, da bo skupni trg na dolgi rok terjal tudi oblikovanje skupne valute in odrekanje politični suverenosti, česar niso bili pripravljeni sprejeti, so začeli iskati alternativno rešitev. Predlagali so oblikovanje vseevropskega prostotrgovinskega območja pod nadzorom OEEC (*Organisation for European Economic Cooperation* – Organizacija za evropsko gospodarsko sodelovanje), a pri tem niso uspeli.²³ Velika Britanija je imela sicer tudi pomisleke o uspehu oziroma obstoju carinske unije, bala pa se je tudi, da bi lahko sodelovanje v takšni uniji škodilo njenemu tesnemu sodelovanju z ZDA (*ibid.*).

---

²³ Organizacijo OEEC je 16. aprila 1948 ustanovilo 18 evropskih držav. Njihov namen je bil spodbuditi sodelovanje med državami, prispevati k obnovi Evrope po drugi svetovni vojni, razvijati trgovino med državami in odpravljati trgovinske omejitve. Septembra 1961 jo je nadomestila OECD (*Organisation for Economic Cooperation and Development* – Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj), ki ima 34 članic (OECD NDa).

V vseh treh državah so imeli v času pogajanj pred podpisom Rimskih pogodb pomembno vlogo akterji z gospodarskega področja (industrijska in kmetijska združenja), ki so vplivali na oblikovanje pogajalskih izhodišč držav. V prid tezi, da so najpomembnejšo vlogo pri oblikovanju preferenc držav odigrali gospodarski interesi, govori tudi časovni vidik, saj je do oblikovanja Evropske gospodarske skupnosti in Evropske skupnosti za jedrsko energijo prišlo po tem, ko so bila glavna geopolitična vprašanja (npr. vrnitev Posarja pod Zahodno Nemčijo) že rešena.²⁴

Ob tem Moravcsik (*ibid.*) ugotavlja, da so bile pri pogajanjih med državami najbolj učinkovite nacionalne vlade, ki so uresničile svoje cilje, medtem ko nadnacionalni voditelji, kot je bil Monnet, niso imeli pomembnejše vloge. Kot njihov uspeh se šteje, da jim je uspelo prepričati države članice, da so pristale na dogovor o vzpostavitvi nadnacionalnih institucij Evropske gospodarske skupnosti in Evropske skupnosti za jedrsko energijo. Države članice namreč niso želele, da bi imele omenjene institucije preveliko vlogo. Za prenos dela suverenosti na institucije Evropske gospodarske skupnosti in Evropske skupnosti za jedrsko energijo pa so se države članice odločile predvsem zato, da bi zagotovile izpolnjevanje dogovorjenih zavez na ravni držav (*ibid.*).

Do podobnih zaključkov je Moravcsik (1998, 6. pogl.) prišel tudi pri proučevanju pogajanj, ki so vodila do sprejetja Pogodbe o EU. Nemčija (*ibid.*) je podpirala oblikovanje Evropske monetarne unije (EMU) in s tem skupno evropsko valuto,²⁵ a je v zameno za to zahtevala oblikovanje avtonomne in neodvisne Evropske centralne banke (ECB), kar je tudi dosegla. Tesnejšo monetarno integracijo so v Nemčiji podpirala tudi glavna gospodarska združenja in sindikati. Ker je bila nemška valuta, marka, v 90. letih 20. stoletja zelo močna, je to škodilo

---

²⁴ Posarje je v skladu z referendumom, izvedenim oktobra 1955, januarja 1957 postalo deseta nemška zvezna dežela (Saarland 2012).

²⁵ Ideje o ustanovitvi monetarne unije so se pri voditeljih držav članic EU porodile že ob koncu 60. in v začetku 70. let 20. stoletja, a do poznih 80. let na tem področju ni bilo večjega napredka. Leta 1979 je začel delovati Evropski monetarni sistem (EMS), s katerim je monetarna politika EU že dobila določeno osrednjo strukturo in nekaj pristojnosti, oblikovan je bil npr. skupni rezervni sklad za primer intervencij na trgu, a so bile te šibke. Za njihovo krepitev je bilo kar nekaj ovir, med drugim so imele države članice o tem različne poglede, bale pa so se tudi za lastno suverenost. Konec 80. let je na tem področju le prišlo do napredka, tudi zaradi gospodarskih koristi, ki so si jih od tesnejše monetarne integracije obetale države članice. Prehod v EMU je potekal v treh fazah, značilnosti in časovni okvir prehoda v EMU pa so bili opredeljeni v Maastrichtski pogodbi. Glavna značilnost EMU je bila skupna monetarna politika držav članic EU, ki ji je januarja 1999 sledila vzpostavitev skupne valute. Takrat jo je začelo uporabljati 11 od 15 držav članic – Danska in Velika Britanija sta izkoristili možnost izjeme (*opt-out clause*), ki jo je dopuščala Maastrichtska pogodba, Grčija ni izpolnila kriterijev za prevzem skupne valute, Švedska pa se je odločila, da pri tem ne bo sodelovala. Kasneje je skupno valuto prevzelo še nekaj drugih držav, med njimi januarja 2007 tudi Slovenija (Nugent 2010, 330–2).

nemškimi izvoznikom, ker so bili cenovno manj konkurenčni. Poleg tega je Nemčija EMU povezovala tudi s tesnejšo politično integracijo, a na koncu pri tej zahtevi ni vztrajala. Čeprav je združitev Nemčije sovpadala s pogajanjem o Pogodbi o EU, je Moravcsik (*ibid.*) ugotovil, da so ekonomski dejavniki pri tesnejši monetarni integraciji igrali pomembnejšo vlogo od geopolitičnih ali ideoloških.

Za oblikovanje EMU se je zavzemala tudi Francija; tudi pri njej pa so najpomembnejšo vlogo igrali gospodarski dejavniki. Podpora EMU je bila med francoskimi poslovneži od leta 1988 zelo visoka, po anketah je dosegala od 80 do 90 odstotkov (*ibid.*), a so po drugi strani zahtevali vzpostavitev političnega nadzora nad ECB, skupaj z nemškimi kolegi pa so se združili v podpori konkurenčnemu tečaju skupne evropske valute glede na ameriški dolar (*ibid.*).

Tudi pri odločitvah Velike Britanije Moravcsik (*ibid.*) ugotovi prevladujočo vlogo gospodarskih dejavnikov. Velika Britanija evra (še) ni prevzela. Pri Maastrichtski pogodbi si je zagotovila možnost izjeme (*opt-out clause*), kar pomeni, da ji ni bilo treba sprejeti evra in sodelovati v tretji fazi oblikovanja EMU. Velika Britanija – njeno vlado je takrat vodila Margaret Thatcher – je podporo Maastrichtski pogodbi pogojevala z omenjeno možnostjo izjeme (Evropska unija 2006). Moravcsik (1998, 6. pogl.) je ugotovil, da so tudi pri odločitvah Velike Britanije v okviru sprejemanja Maastrichtske pogodbe najpomembnejšo vlogo odigrali gospodarski interesi. Za previdnost pri vključevanju v EMU se je zavzemala tudi britanska industrija.

Moravcsik (*ibid.*) je ugotovil, da so pogajanja o sprejetju Maastrichtske pogodbe vodile in nadzorovale vlade držav članic, ki so bile pri tem tudi uspešne in učinkovite. »Intervencija predstavnikov /Evropske/ komisije, ki jo je vodil Jacques Delors, je bila v splošnem odvečna in občasno kontraproduktivna« (*ibid.*). V pogajanjih so sodelovali tudi pomembnejši akterji iz posameznih držav članic, npr. nemška centralna banka, ki so oblikovali svoje predloge v pogajanjih. Za prenos suverenosti so se države članice tudi v tem primeru odločile z namenom doseči bolj kredibilne zaveze držav (*ibid.*).

***

Pri proučevanju literature s pozicij neorealizma in neoliberalizma sem ugotovila, da se bosta pri moji obravnavi problematike – energetska sodelovanje med RF, EU in njenimi državami članicami – prepletala oba pristopa, pri čemer vsak pojasni določene vidike obravnavanih odnosov. Neorealizem poudarja, da želijo države v anarhičnem sistemu preživeti. Da bi jim to uspelo, morajo zaščititi svoje interese in dobiti čim več moči. V obravnavanem primeru se to odlikava v boju za energetske vire. Države brez njih ne morejo preživeti – tisti, ki jih ima več, ima tudi več moči. Članice EU zato ravnajo egoistično in poskušajo prek krepitev sodelovanja z RF zaščititi svoje interese – to je nemotena oskrba z energenti oz. energetska varnost. RF ima po drugi strani veliko moč v odnosu do EU in njenih članic, saj ima veliko energetskih virov. Kot racionalen akter sodeluje tako z EU kot s posameznimi članicami, da bi čim bolj unovčila svoje vire.

Medtem ko so neorealisti skeptični do sodelovanja med državami oz. njegov pomen zminimalizirajo na boj proti skupnemu zunanjemu sovražniku, neoliberalizem poudarja prav sodelovanje pri doseganju skupnih ciljev. Ta vidik pomaga pojasniti, zakaj so se evropske države po drugi svetovni vojni združile v EU – preprečiti so želele, da bi med njimi še kdaj divjala vojna, hkrati pa so želele z gospodarskim sodelovanjem okrepiti blaginjo ljudi. Da so države, kot opozarjajo neoliberalisti, vse bolj soodvisne, se kaže tudi v tem, da vojaška vprašanja v EU niso več v središču pozornosti – med vprašanji, ki so vse bolj pomembna, je tudi vprašanje energetske varnosti. EU poskuša to vprašanje nasloviti z izvajanjem skupne energetske politike, vendar do tega še ni prišlo v celoti. Da bi to stanje razumeli, pa se moramo ponovno zateči k neorealizmu, ki obravnava egoistično ravnanje držav.

Zgodovina nastanka EU kaže, da so države pripravljene sodelovati, ko in kjer jim je to v interesu. Moravcsik je pri proučevanju vzrokov, ki so vodili do integracije držav članic EU, tako ugotovil, da so države ravnale racionalno in da so pri tem zasledovale predvsem lastne gospodarske interese. Krepitev federalizma, ki bi povezavi dal še večji pomen in vlogo, ni bila v ospredju. Države so poskušale v pogajanjih maksimizirati predvsem lastne koristi, pri tem pa so dosledno upoštevale stališča domačih akterjev. Če države od povezave ne bi imele dovolj velikih koristi, se zanjo verjetno ne bi odločile. To še posebej potrjuje primer Velike

Britanije, ki se povezavi kar nekaj let ni pridružila. Ko je postalo jasno, da ji bo to na dolgi rok škodilo, se ji je – iz lastnih gospodarskih interesov – pridružila.

3 RAZVOJ SODELOVANJA MED EVROPSKO UNIJO, DRŽAVAMI ČLANICAMI IN RUSKO FEDERACIJO NA PODROČJU ENERGETIKE

*»Vse države članice ohranjajo dvostranske odnose s tistimi tretjimi državami, ki so zanje politično, gospodarsko in strateško pomembne«
Anke Schmidt-Felzmann, 2008*

V tretjem poglavju bom najprej predstavila razvoj sodelovanja, ki sta ga EU in RF vzpostavili na področju energetike. Pri tem najpomembnejša mejnika predstavljata Sporazum o partnerstvu in sodelovanju ter Energetski dialog. Proučila bom tudi, kakšen napredek je bil doslej narejen pri izvajanju skupne energetske politike na ravni EU. Ker RF odnose krepi tudi s posameznimi državami članicami EU, bom na koncu proučila še sodelovanje med RF in Nemčijo, Francijo, Italijo in Slovenijo, in sicer pri dveh pomembnih energetskih projektih – Severni tok in Južni tok.

3.1 Razvoj sodelovanja med Evropsko unijo in Rusko federacijo v energetiki

Temeljni okvir za sodelovanje med EU in RF predstavlja Sporazum o partnerstvu in sodelovanju, ki sta ga strani podpisali leta 1994, v veljavo pa je stopil 1. decembra 1997. Ta sporazum ureja politične in gospodarske odnose med stranema ter predstavlja pravno podlago za trgovinske in investicijske tokove med EU in RF, tudi na področju energetike. Ker se je veljavnost tega sporazuma po desetih letih, torej leta 2007, iztekla, med EU in RF že od leta 2008 tečejo pogajanja o novem sporazumu. Eno ključnih področij, ki bodo opredeljena v novem sporazumu, bo prav področje energetike (Hadfield 2008, 233; Oettinger in Šmatko 2010, 3; Evropska komisija 2012a).

Cilj Sporazuma o partnerstvu in sodelovanju iz leta 1997 je bil vzpostaviti okvir za politični dialog, podpirati prizadevanja za krepitev demokracije in gospodarskega razvoja v Rusiji, zagotavljati podporo pri njeni tranziciji v tržno gospodarstvo ter spodbujati trgovino in investicije. Poleg političnega in gospodarskega področja predstavlja sporazum tudi podlago za sodelovanje na področju zakonodaje, človekovih pravic, znanosti, kulture, tehnologije in civilne družbe. Pokriva torej praktično vse vidike sodelovanja med EU in Rusijo (Sporazum o partnerstvu in sodelovanju 1. čl.; Evropska unija 2010b).²⁶

Sporazum o partnerstvu in sodelovanju iz leta 1997 govori tudi o sodelovanju na področju energetike. V 65. členu sta EU in RF zapisali, naj sodelovanje poteka po načelih tržnega gospodarstva in Evropske energetske listine (*European Energy Charter*),²⁷ sodelovanje pa naj bi med drugim vključevalo izboljšanje kakovosti in varnosti energetske dobave, oblikovanje energetske politike, pri čemer ni navedeno, ali gre za skupno energetske politiko, izboljšanje upravljanja in regulacije energetskega sektorja v skladu s tržnim gospodarstvom, ustvarjanje pogojev za spodbujanje trgovine in investicij v energetiki ter modernizacijo energetske infrastrukture. V 66. členu sta se strani zavzeli tudi za civilno sodelovanje na področju jedrske energije.

Še bolj je za sodelovanje med EU in RF na področju energetike pomemben Energetski dialog, ki sta ga strani vzpostavili na vrhu v Parizu oktobra 2000 (Evropska komisija 2012b), da bi nadgradili sodelovanje v energetskega sektorja v korist obeh strani. S tem sta želeli zagotoviti zanesljivost, varnost in predvidljivost v odnosih na področju energetike na dolgi rok, hkrati pa okrepiti zaupanje in transparentnost. EU in RF sta v okviru Energetskega dialoga izpeljali številne skupne projekte na področju energetike, eden od konkretnih rezultatov tega dialoga pa je dogovor o mehanizmu zgodnjega obveščanja (*Early Warning Mechanism*), ki sta ga

---

²⁶ EU je tovrstne sporazume od leta 1990 podpisala še z devetimi drugimi državami z območja Vzhodne Evrope, Južnega Kavkaza in Srednje Azije – Armenijo, Azerbajdžanom, Gruzijo, Kazahstanom, Kirgizistanom, Moldavijo, Ukrajino, Uzbekistanom in Tadžikistanom (Evropska unija 2010b).

²⁷ Politična pobuda za sklenitev Evropske energetske listine sega v začetek 90. let 20. stoletja, ko so bile možnosti za razvoj vzajemno koristnega sodelovanja v energetskega sektorja velike. Cilj Evropske energetske listine je bil okrepiti energetske varnost po načelih odprtih in konkurenčnih trgov. Evropska energetska listina je bila podpisana decembra 1991 v Haagu, a je šlo pri tem le za politično deklaracijo. Pogodba o energetske listini (*Energy Charter Treaty*) ter spremljajoči protokol o energetske učinkovitosti in s tem povezanimi okoljskimi vidiki sta bila podpisana decembra 1994 v Lizboni, v veljavo pa sta stopila aprila 1998. K pogodbi je doslej pristopilo 51 držav z evrazijskega območja, med njimi RF, ki pa pogodbe ni ratificirala. RF je avgusta 2009 tudi uradno sporočila, da ne namerava postati pogodbenica Pogodbe o energetske listini in spremljajočega protokola (*Energy Charter NDA; Energy Charter NDb*). Več o ozadju sprejemanja Pogodbe o energetske listini v Nowak (2010).

strani vzpostavili po težavah z dobavo plina leta 2009 (Hadfield 2008, 231, 237; Romanova 2008, 219; Oettinger in Šmatko 2010, 4–5; Evropska komisija 2012b).²⁸

Energetski dialog vodita evropski komisar za energijo Günther Oettinger in ruski minister za energijo Aleksander Novak. Političnim stikom je namenjen Stalni svet za partnerstvo (*Permanent Partnership Council*) v energetiki, dnevno pa delo poteka v okviru tematskih skupin. Do decembra 2011 so bile tematske skupine tri, od leta 2012 pa so štiri – za energetske trge in strategije, za elektriko, za jedrsko energijo ter za energetske učinkovitost in inovacije. Poleg tega je bil vzpostavljen tudi Svet za svetovanje na področju plina (*Gas Advisory Council*), ki ga sestavljajo predstavniki vodilnih plinskih podjetij ter drugi strokovnjaki iz EU in RF. Ta organ proučuje razvoj na plinskih trgih in nudi nasvete za dolgoročno sodelovanje med EU in RF na tem področju (Evropska komisija 2012b; Vlada Ruske federacije ND).²⁹

Oettinger in nekdanji ruski minister za energijo Sergej Šmatko (2010, 6, 10) sta ob deseti obletnici Energetskega dialoga leta 2010 ocenila, da je dialog na področju energetike prispeval k boljšemu razumevanju delovanja evropskega in ruskega trga, pomagal je rešiti težave, s katerimi so se na evropskem notranjem trgu soočala ruska podjetja, evropskim družbam pa je na drugi strani omogočil vstop na ruski trg. »V tem času so podjetja iz EU veliko investirala« (Oettinger in Šmatko 2010, 6). Strani sta se ob tem zavezali, da si bosta še naprej prizadevali za odpravo morebitnih ovir v sodelovanju na področju energetike.

Eden vodilnih ruskih strokovnjakov s področja energetske politike Stanislav Žiznin (v Zagorc 2010) je po drugi strani ocenil, da je Energetski dialog sicer prispeval h krepitvi zaupanja in sodelovanja med EU in RF, da pa bi lahko bil v praksi še bolj učinkovit. Žiznin (*ibid.*) meni,

---

²⁸ Mehanizem zgodnjega obveščanja je namenjen zgodnjemu ocenjevanju možnih tveganj in težav v energetski oskrbi, omogoča pa tudi hitro reakcijo v primeru težav. Februarja 2011 sta ga EU in RF še posodobili, tako da omogoča skupne akcije koordinatorjev Energetskega dialoga v primeru izrednih razmer (Evropska komisija 2011c). Podrobnejša določila o delovanju mehanizma, sicer dokaj ohlapna, so opredeljena v Memorandumu o mehanizmu za preprečevanje in reševanje izrednih razmer v energetskem sektorju v okviru Energetskega dialoga med EU in Rusijo (mehanizem zgodnjega obveščanja) (2011).

²⁹ V magistrskem delu nisem posebej obravnavala aktivnosti EEAS (*European External Action Service* – Evropska služba za zunanje delovanje), ki je bila uradno vzpostavljena 1. januarja 2011 in skrbi predvsem za izvajanje diplomatskih funkcij EU (Evropska služba za zunanje delovanje NDa; Evropska služba za zunanje delovanje NDb). EEAS v času svojega delovanja ni izvajala samostojnih aktivnosti na področju energetike, še posebej v odnosu do RF, zato sem se osredotočila predvsem na aktivnosti, ki jih v okviru energetskega sodelovanja z RF vodi Evropska komisija. Je pa to eden od vidikov, ki bi ga lahko vključili v prihodnje raziskave na tem področju (Evropska služba za zunanje delovanje NDc; Evropska služba za zunanje delovanje NDd).

da je v tem dialogu pogosto prisotne veliko politizacije, zato bi moral biti bolj pragmatičen in praktičen.³⁰ Pričakuje, da bosta strani z Energetskim dialogom nadaljevali, se pa zaveda, da se bodo hkrati še naprej krepili tudi dvostranski odnosi med RF in državami članicami EU, ki so v praksi pogosto učinkovitejši (*ibid.*).

Hadfieldova (2008, 240) razloge za neuspeh dialoga vidi tudi v procesu širitve EU, zagonu Evropske sosedске politike, s katero EU nagovarja države na njenih vzhodnih mejah,³¹ približevanju Ukrajine EU, do katerega je prišlo po t. i. oranžni revoluciji in zmagi proevropskih političnih sil na ukrajinskih predsedniških volitvah,³² in sporih glede cen plina med RF in EU, zaradi česar je prišlo do težav pri dobavi ruskega plina v EU.³³

»Širitev unije /v letih 2004–2007/ je zagotovo pomenila udarec odnosom med EU in Rusijo« (Neuman 2010, 342). Številne države, ki so se EU priključile leta 2004 in 2007,³⁴ še posebej tiste na ruskih mejah, so tako izbrale EU pred RF, kar je slednja dojela kot izgubo oblasti v svoji bližnji sosesčini. RF države v svoji sosesčini, ki jih želi EU prek Evropske sosedске politike približati evropskim integracijam, namreč še vedno dojema kot del sfere ruskega vpliva (*ibid.*). »Širitev EU na vzhod in razvoj Evropske sosedске politike sta pomenila, da EU

---

³⁰ V Energetskem dialogu bi morala po mnenju Žiznina (2007, 287) večjo vlogo odigrati podjetja z obeh strani, politični predstavniki pa bi morali nuditi zgolj politično podporo in administrativno pomoč. Pogosto se namreč zgodi, da najvišji ruski politični predstavniki vprašanje energetike izkoristijo za spodbujanje napetosti v odnosih med EU in RF. To se je npr. videlo tudi na vrhu EU–Rusija decembra 2012, ko je ruski predsednik Vladimir Putin ostro kritiziral pravila na področju energetike v EU, t. i. tretji energetski sveženj (več o tem v poglavju 3.2). Ta pravila po mnenju Putina spodbkopavajo zaupanje med EU in RF ter prinašajo kaos (Juvan Kmetec 2012). Takšna vprašanja bi torej morali reševati strokovnjaki v okviru tematskih skupin, a se pogosto uporabljajo v politične namene.

³¹ EU je Evropsko sosedsko politiko (*European Neighbourhood Policy*) oblikovala leta 2004, da bi okrepila odnose s sosednjimi državami in preprečila ustvarjanje novih delitev med razširjeno EU in sosedami. Evropska sosedska politika je namenjena krepitvi odnosov s 16 najbližjimi sosedami – Alžirijo, Armenijo, Azerbajdžanom, Belorusijo, Egiptom, Gruzijo, Izraelom, Jordanijo, Libanom, Libijo, Moldavijo, Marokom, Palestino, Sirijo, Tunizijo in Ukrajino. Pri tem gre v bistvu za dvostransko politiko med EU in posamezno državo ter nekakšno privilegirano partnerstvo (Evropska komisija 2010a).

³² Z izrazom »oranžna revolucija« označujemo dogajanje v Ukrajini v obdobju med novembrom 2004 in januarjem 2005. Konec novembra je potekal drugi krog predsedniških volitev, v katerega sta se uvrstila proruski politik Viktor Janukovič in proevropsko usmerjeni kandidat Viktor Juščenko. Volilna komisija je za zmagovalca razglasila Janukoviča, a je vrhovno sodišče zaradi pritožb o nepravilnostih razveljavilo rezultate. Dogajanje so spremljali protesti v podporo Juščenko, pri čemer so bili protestniki odeti v oranžno barvo. Konec decembra so ponovili drugi krog volitev, v katerem je zmagal Juščenko. Kot novi ukrajinski predsednik je zaprisegel 23. januarja 2005 (BBC 2005).

³³ Neuman (2010, 341–2) med razlogi za širše nezaupanje v odnosih med RF in EU navaja tudi podporo držav članic EU vojaškemu posredovanju zveze NATO v Jugoslaviji leta 1999, ruske vojaške operacije v Čečeniji, obsodbo ruskega naftnega mogotca Mihaila Hodorkovskega in rusko vojaško posredovanje v Abhaziji in Južni Osetiji avgusta 2008.

³⁴ Leta 2004 so se EU pridružile Češka, Estonija, Ciper, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija, leta 2007 pa še Romunija in Bolgarija (Evropska komisija 2012c).

razvija jasne interese v državah nekdanje Sovjetske zveze. V tem je potencial za napetosti v odnosu z Rusijo v skupni soseščini« (Flenley 2008, 189).³⁵

K dodatnim napetostim v odnosih med EU in RF sta prispevala spora med RF in Ukrajino glede cen plina. Rusko plinsko podjetje *Gazprom* je 1. januarja 2006, v času zelo mrzle zime, zmanjšalo dobavo plina, ki prek Ukrajine teče na Madžarsko, v Avstrijo, na Slovaško, v Romunijo, Francijo, na Poljsko in v Italijo. Dobava je bila manjša za 14 do 40 odstotkov (Hadfield 2008, 240). Podoben spor je sledil januarja 2009, ko je več evropskih držav, takrat tudi Slovenija, znova ostalo brez ruskega plina (Štrukelj 2009; Neuman 2010, 341–2). »To je znova pokazalo, kako ranljiva sta EU in njena vzhodna soseščina na področju energetike in da potrebujemo usklajen pristop v energetske sektorju« (Neuman 2010, 342).

3.2 Problem odsotnosti izvajanja skupne energetske politike Evropske unije

Pogodba o delovanju EU v prvem odstavku 194. člena določa, da so cilji energetske politike EU v duhu solidarnosti med državami članicami sledeči: »(a) zagotoviti delovanje energetskega trga; (b) zagotoviti zanesljivost oskrbe z energijo v /EU/; (c) spodbujati energetske učinkovitost in varčevanje z energijo ter razvijanje novih in obnovljivih virov energije; in (d) spodbujati medsebojno povezovanje energetskih omrežij«. Države članice lahko v skladu z drugim odstavkom 194. člena izbirajo med različnimi viri energije in same določajo strukturo svoje oskrbe z energijo.

Vendar pa je praksa kljub tej pravni podlagi drugačna. Schmidt-Felzmannova (2008, 169) opozarja, da imajo države članice EU z RF vzpostavljene tudi dvostranske odnose, zato EU težko govori 'z enim glasom'. Odnosi med posameznimi članicami EU in RF se razlikujejo glede na različno politično, zgodovinsko, ideološko in versko ozadje. Članice EU imajo različno močna gospodarstva, nekatere imajo več energetskih virov, druge manj, prav tako so trgovinski in investicijski tokovi med posameznimi članicami EU in RF precej različni (Schmidt-Felzmann 2008, 170).

---

³⁵ Flenley (2008, 189) še posebej opozarja na vstop Romunije in Bolgarije v EU, ko je EU pridobila neposreden dostop do Črnega morja.

Tudi Žiznin (2007, 275) opozarja, da številne članice EU, predvsem Francija, Velika Britanija, Nemčija in Italija, v energetiki zasledujejo nacionalne interese in temu primerno vodijo tudi energetske politiko v odnosu do drugih držav. »Te države dejansko razvijajo posebne energetske dialoge z RF in tudi z drugimi državami, ki imajo energetske vire. Pomembno je omeniti, da tudi RF razvija dvostranske 'energetske odnose' z večino držav Zahodne in Vzhodne Evrope« (*ibid.*).

Hadfieldova (2008, 232) dodaja, da so razmere v posameznih državah članicah EU različne – v nekaterih prevladujejo močna državna podjetja, v nekaterih drugih pa so trgi odprti. Ikonnikova in Zwart (2009, 2) opozarjata na problem decentralizacije pogajanj v energetiki, ki omejuje večjo koordinacijo, ki bi jo lahko dosegla EU. »Seveda ni EU tista, ampak so posamezna podjetja znotraj držav članic tista, ki se pogajajo o menjavi z velikimi državnimi tujimi podjetji« (*ibid.*).

Po mnenju Schmidt-Felzmannove (2008, 171) bi bilo zmotno pričakovati, da bodo države samo zaradi članstva v EU prenehale ohranjati dvostranske odnose s tretjimi državami. »Vse države članice ohranjajo dvostranske odnose s tistimi tretjimi državami, ki so zanje politično, gospodarsko in strateško pomembne, in ni nobenega razloga, zaradi katerega bi pričakovali, da se bo pomembnost teh dvostranskih vezi zmanjšala zaradi članstva v EU« (*ibid.*). EU predstavlja zgolj dodatno areno, v kateri lahko članice, predvsem manjše, zasledujejo svoje zunanjepolitične interese (*ibid.*).

Dodatno težavo pri tem predstavlja dejstvo, da EU ne izvaja skupne energetske politike. »Dokler se takšna politika ne bo uresničila, bo EU ostala v slabem geopolitičnem stanju – z državami članicami, ki bodo obdržale pristojnost nad večino politik, ki se ukvarjajo z dobavo energentov, in Rusijo, ki mojstrsko obvladuje energetiko, ko gre za zunanjo politiko« (Hadfield 2008, 233).

Nugent (2010, 343) sicer pojasnjuje, da se zavedanje o pomenu skupne energetske politike povečuje. »'Agresivna' drža, ki je značilna za nekatere energetske dobavitelje EU, predvsem Rusijo, ki je v določenih obdobjih zadržala dobavo v nekatere države članice EU, je prispevala k zaskrbljenosti glede dobav energentov« (*ibid.*). Poleg obnašanja dobaviteljev so h krepitvi zavedanja o pomenu skupne politike prispevali še trije drugi razlogi – vse večje

strinjanje, da energetska sektor ne sme biti ločen od notranjega trga in da ga je treba liberalizirati; vse večje zavedanje o preveliki odvisnosti EU od zunanjih dobaviteljev energetskih virov; ker je zaradi podnebnih sprememb treba ukrepati, je večji tudi interes za varčevanje z energijo in uporabo čistejšje energije (*ibid.*).

Do poznih 80. let 20. stoletja je bilo narejenega zelo malo napredka v smeri oblikovanja skupne energetske politike. »Glavna ovira napredku je bila v tem, da so države članice – z različnimi domačimi energetskimi viri, različnimi energetskimi potrebami ter velikimi in pogosto državnimi in monopolističnimi energetskimi industrijami – prednost dajale pretežno nacionalnim rešitvam« (*ibid.*). Po koncu 80. let 20. stoletja se je to začelo spreminjati in v zadnjih letih je zavedanje o pomenu skupne energetske politike prihajalo vse bolj v ospredje (*ibid.*).

Ta politika ima več vidikov – razvoj notranjega trga v energetiki, kar naj bi prispevalo k večji notranji konkurenčnosti; razvoj zunanjih odnosov v energetiki (*external energy relations*) in zagotavljanje varnosti dobave; upravljanje s povpraševanjem, kar naj bi prispevalo k zmanjšanju porabe; diverzifikacija virov; zmanjšanje negativnih učinkov porabe in proizvodnje energentov na okolje (*ibid.*).

Nowak (2010, 57–9) se strinja, da EU potrebuje skupno energetska politika, a ostaja pesimističen in meni, da takšne politike EU ne bo izvajala še več let. »Obstaja potreba po kohezivni energetski politiki EU, ki bo zagotovila varnost dobave in zmanjšala povpraševanje, s tem pa tudi odvisnost Evrope od tujih energetskih virov« (Nowak 2010, 57). Da bi takšno politiko dejansko uveljavili, je treba preseči veliko ovir, tudi željo držav članic po zaščiti njihove suverenosti, protekcionizem nacionalnih industrij in različne pristope, ki jih imajo članice do RF (*ibid.*).

Ker EU ne izvaja skupne energetske politike, je njen pogajalski položaj slabši, pogosto pa prihaja tudi do napetosti med državami članicami EU. Nowak (2010, 58) kot primer za to navaja projekt gradnje plinovoda Severni tok. »Gradnja baltskega plinovoda med Nemčijo in Rusijo, ki Poljski in baltskim državam ne omogoča dostopa, izključene države dojemajo kot sebičen odziv na problem, ki zadeva vse države članice EU« (*ibid.*). Poleg tega ni mehanizma,

ki bi v primeru energetske krize omogočal solidarnost med državami članicami, ki so zato večinoma odvisne od enega samega ponudnika (*ibid.*).

Nowak (2010, 58–9) ob tem opozarja na razlike med starimi in novimi članicami EU ter njihovim odnosom do RF. Te so vidne na štirih področjih – v strukturi energetske porabe, energetske odvisnosti, infrastrukturi in različnih političnih okoliščinah. Nove članice so energetske v splošnem bolj odvisne od enega vira – RF,³⁶ odnosi med novimi članicami in RF so zaradi zgodovine, povezane s Sovjetsko zvezo in njenim razpadom, bolj napeti, med članicami pa obstajajo tudi razlike glede energetske porabe, virov dobave in količine lastnih virov.

Na področju elektrike in plina je kljub temu že bil narejen napredek. EU in države članice so se v 90. letih 20. stoletja odločile, da bodo trg s plinom in elektriko odprle za konkurenco. EU meni, da je treba ločiti med konkurenčnimi in nekonkurenčnimi deli industrije (npr. med dobavo in upravljanjem z omrežjem, torej med podjetji, ki prodajajo in dobavljajo energente, in podjetji, ki zgolj upravljajo z omrežjem), da morajo upravljavci omrežja in infrastrukture tretjim strankam omogočiti dostop do infrastrukture, da je treba liberalizirati dobavo, postopno odpraviti omejitve pri menjavi dobaviteljev in vzpostaviti neodvisnega regulatorja, ki bo nadzoroval ta sektor (Evropska komisija 2012d).

Direktive iz prvega liberalizacijskega paketa za področje elektrike in plina so bile sprejete leta 1996 in 1998, drugi liberalizacijski paket pa je sledil leta 2003 (Evropska komisija 2012d). Ker je bil napredek počasen, je Evropska komisija pripravila še tretji paket, t. i. tretji energetske sveženj. Ta je v veljavo stopil septembra 2009, države pa so ga morale v nacionalno zakonodajo prenesti do 3. marca 2011 (Evropska komisija 2012d; Evropska komisija ND). Tretji paket predstavlja tudi pravni temelj za delovanje agencije ACER (*Agency for the Cooperation of Energy Regulators* – Agencija za sodelovanje energetskih regulatorjev), ki so jo 3. marca 2011 odprli v Ljubljani. Gre za prvo agencijo EU, ki ima sedež v Sloveniji, njena glavna naloga pa bo »spodbujati sodelovanje nacionalnih regulatorjev in na evropski ravni dopolnjevati naloge, ki jih izvajajo nacionalni regulatorji« (Šmajdek 2011). To

---

³⁶ Pri novih članicah EU odvisnost od ruskih energetskih virov dosega med 50 in 100 odstotkov, pri starih pa redko presega 30 odstotkov (Nowak 2010, 58).

pomeni, da ACER ni evropski regulator, saj nima neposrednih pooblastil glede nacionalnih zadev (*ibid.*).

Evropski svet je leto 2014 določil za rok, v katerem mora biti vzpostavljen notranji trg za električno energijo in plin, zato pa je treba po mnenju Evropske komisije (2011b, 2) razviti tudi njegovo zunanjo dimenzijo. Ker izkušnje kažejo, da lahko dvostranski odnosi med posameznimi državami članicami EU in dobavitelji iz tretjih držav ali tranzitnimi državami na področju energetike vodijo do razdrobljenosti notranjega trga, je Evropska komisija (2011b, 4) predlagala vzpostavitev mehanizma za izmenjavo informacij v zvezi s tovrstnimi dvostranskimi sporazumi. »Dvostranski sporazumi držav članic s tretjimi državami pomembno vplivajo na razvoj energetske infrastrukture in dobavo energije v EU. Biti morajo v celoti skladni z zakonodajo EU« (*ibid.*).

Evropska komisija predlaga tudi, da EU razširi in razveja povezave med evropskim omrežjem in sosednjimi državami (med drugim z Ukrajino, Azerbajdžanom, Turkmenistanom in državami iz Sredozemlja) ter pospeši sodelovanje na področju energije z državami, ki so vključene v Evropsko sosedsko politiko (Evropska komisija 2011b, 5–6). »Cilj je doseči energetski trg, ki bo povezan z vsemi sosednjimi državami in bo temeljil na regulativnem zблиževanju« (Evropska komisija 2011b, 6). Evropska komisija posebej izpostavlja tudi partnerstvo z RF in poudarja, da bi bilo treba v pogajanjih o novem sporazumu med EU in RF obravnavati »ključne teme, kot so npr. dostop do virov energije, omrežij in izvoznih trgov, zaščita naložb, vzajemnost, preprečevanje krize in sodelovanje, enaki pogoji ter določanje cen virov energije« (Evropska komisija 2011b, 8).

3.3 Sodelovanje med Rusko federacijo in izbranimi državami članicami pri projektih Severni tok in Južni tok

Pet velikih evropskih energetskih družb – *Gazprom*, nemški družbi *Wintershall* in *EON Ruhrgas*, nizozemska *Nederlandse Gasunie* in francoska *GDF Suez* – je leta 2005 ustanovilo mednarodni konzorcij Severni tok, namenjen načrtovanju, gradnji in upravljanju 1224

kilometrov dolgega plinovoda skozi Baltsko morje,³⁷ katerega cilj je Evropi zagotoviti zanesljivo dobavo ruskega plina. Plinovod povezuje rusko mesto Viborg in mesto Lubmin blizu Greifswalda v Nemčiji. Večji del plina za Severni tok črpajo iz plinskega polja v Zahodni Sibiriji, iz Lubmina pa ga bodo lahko dostavili v Belgijo, na Dansko, v Francijo, Veliko Britanijo, na Nizozemsko in v druge evropske države (Severni tok 2012a; Severni tok 2012b).

Slika 3.1: Pot plinovoda Severni tok v Evropo

Vir: Neftegaz (2010).

Gradnja prve cevi plinovoda se je začela aprila 2010, končala se je junija 2011, plin pa so prek nje začeli dobavljati novembra 2011. Prek te cevi lahko na evropske trge dobavijo 27,5 milijarde kubičnih metrov plina na leto. Gradnja druge cevi se je začela maja 2011, končala pa aprila 2012. Plin je po njej stekel oktobra 2012. Obe cevi lahko skupaj dobavita okoli 55 milijard kubičnih metrov plina na leto (Severni tok 2012a; Severni tok 2012b). »To je dovolj za pokritje povpraševanja po energiji več kot 26 milijonov gospodinjstev« (Severni tok 2012b). Plinovod naj bi deloval najmanj 50 let (*ibid.*).

Z vidika zagotavljanja neposredne dobave plina v Evropo je zanimiv tudi načrtovani projekt gradnje plinovoda Južni tok, pri katerem sodelujejo *Gazprom*, *Wintershall*, italijanski *Eni* in

³⁷ *Gazprom* ima v skupnem podjetju 51-odstotni lastniški delež, *Wintershall* in *EON Ruhrgas* imata vsak po 15,5-odstotni delež, *Nederlandse Gasunie* in *GDF Suez* pa imata vsak po devetodstotni delež (Severni tok 2012b). Projekt Severni tok je vreden 7,4 milijarde evrov (Kleiderman 2011).

francoski EDF.³⁸ Njegovi začetki segajo v junij 2007, ko sta *Gazprom* in *Eni* podpisala memorandum o soglasju za izvedbo projekta Južni tok. Januarja 2008 je bila v namen izgradnje morskega dela plinovoda ustanovljena posebna družba Južni tok, v letih 2008, 2009 in 2010 pa je sledil še podpis medvladnih sporazumov o gradnji kopenskega dela plinovoda. Junija 2010 se je *Eniju* in *Gazpromu* pridružil EDF, marca 2011 pa še *Wintershall*. Januarja 2012 so sprejeli podroben akcijski načrt, ki je predvideval pospešitev začetka gradnje plinovoda – namesto leta 2013 se je začela že decembra 2012. Plinovod bo imel v skladu z načrti zmogljivost 63 milijard kubičnih metrov plina na leto, skupaj bo dolg 2446 kilometrov, plin pa naj bi po ceveh prvič stekel leta 2015 (Južni tok 2012a; Južni tok 2012b; Južni tok 2012c; Nared 2012c).

V povezavi s projektom je sicer še kar nekaj neznank. Med njimi je cena projekta – ker gre za obsežen projekt, se zastavlja vprašanje, ali je cenovno izvedljiv. Investitorji stroškov investicije na uradni spletni strani projekta ne navajajo, čeprav je bila konsolidirana študija o izvedljivosti projekta, ki vključuje posamezne študije sodelujočih držav, končana že ob koncu leta 2011. »Stroški Južnega toka bodo dokončno ocenjeni po končani konsolidirani študiji izvedljivosti za plinovod. Primerljivi bodo s stroški podobnih projektov« (Južni tok 2012c). Mediji poročajo, da je projekt vreden 16 milijard evrov (Kleiderman 2012), da pa bi se lahko po nekaterih ocenah podražil celo na 30 milijard evrov (TV Slovenija 2012). Analitiki zaradi visoke cene projekta in težav pri konkurenčnem projektu gradnje plinovoda *Nabucco* dvomijo,³⁹ da bo Južni tok res zgrajen. Če projekt *Nabucca*, s katerim želi EU zmanjšati svojo odvisnost od ruskega plina, ne uspe, potem je za RF nepotreben tudi Južni tok, saj se odvisnost EU od ruskih energentov ne bo zmanjšala. Geopolitični analitik Vladimir Socor je projekt Južni tok denimo poimenoval »zaviralec *Nabucca*« (TV Slovenija 2012). Meni, da je predrag, da bi ga lahko financirali (*ibid.*).

Dolgo ni bila znana niti trasa, po kateri bo tekel plinovod Južni tok, saj je bilo možnih več različic. *Gazprom* je novembra 2012 predstavil nov načrt, v skladu s katerim bo plinovod tekel od ruske obale pod Črnim morjem do bolgarske Varne, od tam pa preko Srbije, Madžarske in Slovenije v Italijo. Preko Črnega morja je moč ubrati več poti, kot najbolj

---

³⁸ *Gazprom* je lastnik 50 odstotkov družbe, ki skrbi za morski del plinovoda in se je kasneje preimenovala v Južni tok Transport, *Eni* ima v lasti 20 odstotkov, *Wintershall* in EDF pa vsak po 15 odstotkov (Kristan 2011; Južni tok 2012d).

³⁹ Podrobnosti o plinovodu *Nabucco* v poglavju 4.4.

verjetna pa za zdaj velja pot, ki bi prečkala izključne ekonomske cone RF, Turčije in Bolgarije.⁴⁰ V *Gazpromu* ob tem ne izključujejo možnosti, da bi pri projektu sodelovali še Makedonija, Grčija in Avstrija (Južni tok 2012a; Nared 2012b).

Slika 3.2: Možne poti plinovoda Južni tok v Evropo

Vir: Južni tok (2012e).

RF je medvladni sporazum o sodelovanju pri izvedbi dela plinovoda, ki bo tekel po kopnem, podpisala z Bolgarijo, Srbijo, Madžarsko, Grčijo, Slovenijo, Avstrijo in Hrvaško, s Turčijo pa tudi sporazum, v skladu s katerim je slednja dovolila gradnjo plinovoda skozi njeno izključno ekonomsko cono. Pri morskem delu plinovoda sodelujejo *Gazprom*, *Eni*, *Wintershall* in *EDF*, pri delih na kopnem pa *Gazprom* v sodelovanju z nacionalnimi energetske družbami. V Sloveniji je za to pristojna družba *Plinovodi*. Slovenska in ruska stran sta investicijo v slovenski del Južnega toka dokončno potrdili novembra 2012 (Južni tok 2012a; Južni tok 2012b; Južni tok 2012d; Zagorc 2012a).⁴¹

⁴⁰ Pri izključni ekonomski coni gre za »območje, v katerem ima obalna država nekatere suverene pravice in določene jurisdikcijske pravice« (Türk 2007, 448). Te pravice so povezane z ribolovom in drugimi oblikami izkoriščanja morskih bogastev ter z varstvom okolja. Država mora izključno ekonomsko cono razglasiti (*ibid.*).

⁴¹ Slovenija in RF sta investicijo v slovenski del plinovoda Južni tok dokončno potrdili ob obisku slovenskega premiera Janeza Janše v Moskvi novembra 2012. Janša je ob tem ocenil, da je projekt gradnje Južnega toka realen in da je konkurenčni plinovod *Nabucco* »narisan na papirju z mnogimi vprašaji, medtem ko je Južni tok več ali manj dejstvo« (Zagorc 2012b). Povedal je tudi, da bo imela Slovenija finančne koristi od tranzita ruskega plina skozi slovensko ozemlje (*ibid.*).

V Sloveniji bo za ta projekt pristojno podjetje Južni tok Slovenija. Predstavniki *Gazproma* in družbe Plinovodi so marca 2011 podpisali delničarski sporazum o podjetju Južni tok Slovenija, februarja 2012 pa tudi aneks k omenjenem sporazumu, ki definira izvedbo projekta v Sloveniji. Podpis pogodbe o dejanski ustanovitvi podjetja je sledil maja 2012, s skupščino oktobra 2012 pa je bilo podjetje tudi dejansko ustanovljeno. Podjetji *Gazprom* in Plinovodi imata v njem vsak po 50-odstotni delež, sedež družbe pa bo v Sloveniji. Naložba v Sloveniji bo predvidoma preseгла milijardo evrov (Dovč 2012b; Južni tok 2012b; Kleiderman 2012; Šmajdek 2012).

Pojasnila o tem, kaj države žene k sodelovanju pri omenjenih dveh projektih in zakaj raje ne krepijo izvajanja skupne energetske politike ter s tem tudi položaja EU v odnosu do RF, je pri pristojnih institucijah težko dobiti.⁴² V podjetju Plinovodi (2012) so pojasnili le, da so s svojim ruskim partnerjem sklenili poseben dogovor o zaupnosti, ki veže oba partnerja. »V želji, da bi se projekt čim uspešneje nadaljeval in seveda tudi uspešno realiziral, vas zato obveščamo, da bi bilo naše sodelovanje z vami mogoče oceniti tudi z vidika spoštovanja tega dogovora o zaupnosti« (*ibid.*).

Na ministrstvu za infrastrukturo in prostor (2012) pa so pojasnili, da »Slovenija s sodelovanjem v projektu Južni tok krepí energetska povezanost v regiji«. Inicijativo za sodelovanje v projektu je podala RF, ki je k projektu povabila lokalna podjetja za prenos zemeljskega plina. »Države članice se trudijo oblikovati skupno energetska politiko in jo izražajo 'z enim glasom' na več področjih. V odnosu do RF v tem smislu poteka reden energetska dialog EU–Rusija, kjer pri pripravi stališč sodelujejo tudi države članice« (*ibid.*). Kot pravijo, se obe vrsti sodelovanja – preko institucij EU in preko dvostranskih sporazumov – ne izključujeta. »Slovenija bo še naprej sodelovala neposredno z RF /.../ kakor tudi v skupini pod okriljem EU« (*ibid.*).

Čeprav ni mogoče dobiti obsežnejših uradnih pojasnil, je ravnanje Francije, Nemčije, Italije in Slovenije na podlagi javno dostopnih podatkov mogoče pripisati njihovemu nacionalnemu gospodarskemu interesu. RF je namreč pomembna dobaviteljica plina omenjenim štirim

---

⁴² Z vprašanji o motivih za sodelovanje Nemčije, Francije, Italije in Slovenije pri projektih Severni tok in Južni tok sem se obrnila na podjetje Plinovodi, slovensko ministrstvo za infrastrukturo in prostor, pod katerega sodi tudi področje energetike, ter pristojna ministrstva v Nemčiji, Franciji in Italiji. Odgovore sem dobila le pri podjetju Plinovodi in slovenskem ministrstvu za infrastrukturo.

državam. Nemčija in Slovenija sta največ plina leta 2010 uvozili prav iz RF. Nemčija je iz RF uvozila 39,07 odstotka plina, sledili pa sta Norveška z 32,80 odstotka in Nizozemska s 24,19 odstotka (Energy Delta Institute 2010). Še pomembnejši delež ima ruski plin v uvozu plina v Slovenijo, ki je iz RF leta 2010 uvozila 47,10 odstotka plina, sledili pa sta Alžirija (30,10 odstotka) in Italija (5,70 odstotka) (*ibid.*). Italija je največ plina leta 2010 uvozila iz Alžirije (36,65 odstotka), sledili pa sta RF (19,65 odstotka) in Libija (12,59 odstotka) (*ibid.*). Najmanjši delež ima ruski plin v uvozu plina v Franciji, ki je iz RF leta 2010 uvozila 13,60 odstotka plina. Največ ga je uvozila z Norveške (31,13 odstotka) in Nizozemske (15,23 odstotka) (*ibid.*).

***

EU in RF sta začeli sodelovanje in partnerski odnos graditi kmalu po tem, ko je RF v začetku 90. let 20. stoletja postala samostojna. V Sporazumu o partnerstvu in sodelovanju sta opredelili področja, na katerih se prepletajo njuni interesi in kjer bi od sodelovanja lahko imeli koristi. Teh področij je veliko – od politike, kulture, znanosti do gospodarstva in energetike. Sodelovanju na področju energetike je namenjen tudi Energetski dialog, ki je koristno orodje, a po ocenah strokovnjakov zaenkrat še ni dovolj učinkovit. Politični akterji in interesi imajo v njem še vedno preveliko vlogo, težava pa se kaže tudi v tem, da države članice vzporedno aktivnostim na ravni EU krepijo tudi dvostranske odnose z RF in – kot bi pojasnili neorealisti – skrbijo predvsem za lastne interese.

Dodatno težavo pri tem predstavlja dejstvo, da EU (še) ne izvaja v celoti skupne energetske politike – v tem primeru je pomembna predvsem zunanja dimenzija skupnega energetskega trga oz. vzpostavitev zunanjih odnosov v energetiki. Ta pomanjkljivost šibi pogajalsko moč EU v odnosu do RF. Države članice se vedejo racionalno in EU ne zaupajo do te mere, da bi nanjo v celoti prenesle vodenje skupne energetske politike. V skrbi za svoje interese ohranjajo (v primeru plinovodov Severni tok in Južni tok celo krepijo) dvostranske odnose z RF.

Da lahko države članice EU pri zasledovanju lastnih interesov ravnajo zelo egoistično, dokazujeta primera gradnje plinovodov Severni tok in Južni tok, ki bosta še okrepila odvisnost EU od ruskega plina. Medtem ko se plin po ceveh Severnega toka že pretaka, se je gradnja Južnega toka šele začela. Slovenija v sodelovanju pri projektu Južni tok ne vidi težav.

Prepričana je, da se sodelovanje na ravni EU in prek dvostranskih sporazumov ne izključuje. Toda če na to vprašanje pogledamo širše, vidimo, da takšno razmišljanje ni nujno v interesu ne Slovenije ne posameznih držav članic EU. Vrnimo se za trenutek k t. i. »neo-neo« razpravi, ki podpira analizo energetske problematike v pričujočem magistrskem delu. Stališče, da je konkurenčni plinovod *Nabucco* 'zgolj narisana na papirju', bi z neorealistične perspektive sicer lahko razumeli, z neoliberalistične pa je pogled drugačen – takšna stališča škodijo prizadevanjem EU za diverzifikacijo energetskih virov in s tem krepitev položaja v odnosu do RF.

4 POMEN SODELOVANJA NA PODROČJU ENERGETSKE POLITIKE ZA EVROPSKO UNIJO

»Najboljša energija je tista, ki je ne porabimo«

Rainer Brüderle, 2011

V četrtem poglavju bom najprej predstavila razmere na svetovnih energetskih trgih in pričakovana gibanja glede porabe energije v prihodnjih letih. Tako bom lažje proučila, kakšen položaj ima EU na teh trgih in s kako hudo konkurenco se sooča v boju za energente. Nato bom proučila, kdo EU dobavlja nafto in plin, kakšna je odvisnost EU od uvoza omenjenih energentov in kakšen je položaj v izbranih državah članicah, ki so študija primera. Na koncu bom raziskala, kakšno strategijo ima EU na področju energetike in kakšne alternative se ji ponujajo pri uporabi energetskih virov. V tem poglavju želim torej podrobneje ugotoviti, kako ranljiva je EU na področju energetike, kako ukrepa in kakšne alternative ima pri tem. To mi bo pomagalo pri oceni, kako pomembno je zanjo sodelovanje z RF.

4.1 Položaj Evropske unije na svetovnih energetskih trgih

IEA (2011, 69) ocenjuje,⁴³ da se bo globalno povpraševanje po energiji med letoma 2009 in 2035 povečalo za 40 odstotkov. Povpraševanje se bo povečalo po vseh energetskih virih, čeprav se pomen fosilnih goriv nekoliko zmanjšuje. »Dobe fosilnih goriv še zdaleč ni konec, vendar njihova prevlada upada« (IEA 2011, 40). Delež fosilnih goriv se bo v globalni porabi energetskih virov po ocenah IEA (2011, 71) med letoma 2009 in 2035 zmanjšal z 81 odstotkov na 75 odstotkov.⁴⁴ Svetla prihodnost se obeta predvsem plinu, ki bo med fosilnimi gorivi v obravnavanem obdobju beležil najvišjo absolutno rast povpraševanja (glej Tabela 4.1).⁴⁵

Tabela 4.1: Povpraševanje po različnih energetskih virih na svetu (izraženo v enoti *Mtoe*)⁴⁶

ENERGENT/LETO	1980	2009	2015	2020	2030	2035	Povprečna letna rast v obdobju 2009–2035
Premog	1792	3294	3944	4083	4099	4101	0,8 %
Nafta	3097	3987	4322	4384	4546	4645	0,6 %
Plin	1234	2539	2945	3214	3698	3928	1,7 %
Jedrsko energija	186	703	796	929	1128	1212	2,1 %
Hydroenergija	148	280	334	377	450	475	2,1 %

⁴³ Organizacija IEA je bila ustanovljena kot odziv na naftno krizo v 70. letih 20. stoletja. Sestavlja jo 28 držav članic, med katerimi ni Slovenije. Države morajo za članstvo izpolniti več pogojev, med drugim morajo imeti toliko zalog nafte, da zaležejo za 90 dni povprečnega uvoza nafte v minulem letu. Vlada mora imeti do teh zalog takojšen dostop, če bi se v primeru krize aktiviral poseben mehanizem IEA. Naloga IEA je zagotavljati zanesljivo oskrbo z energetskimi viri po dostopnih cenah ter skrbeti za okolju prijazno energijo (IEA 2012a; IEA 2012b).

⁴⁴ Organizacija OPEC, ki jo je septembra 1960 v Bagdadu v Iraku ustanovilo pet držav proizvajalk nafte (Iran, Irak, Kuvajt, Savdska Arabija in Venezuela), zdaj pa jih združuje 12, ocenjuje, da se bo povpraševanje po energiji v obdobju 2010–2035 povečalo za 51 odstotkov (OPEC 2011, 7; OPEC 2012). Fosilna goriva bodo obdržala vodilno vlogo – njihov delež v dobavi se bo v tem obdobju znižal za pet odstotnih točk na 82 odstotkov (OPEC 2011, 7). Največji delež bo večino obravnavanega obdobja beležila nafta, a jo bo do leta 2035 prehitel premog. Ta naj bi imel leta 2035 29-odstotni delež, nafta 28-odstotnega, plin pa 25-odstotnega (*ibid.*). Ker organizacija združuje samo proizvajalke nafte, nalogo utemeljujem na podatkih IEA.

⁴⁵ Plin je okolju prijazen in fleksibilen energetski vir, zato ga rade uporabljajo številne države v različnih sektorjih – v ZDA ga npr. vse več porabijo za proizvodnjo elektrike, v Aziji pa ga npr. uporabljajo tako v industriji kot za prebivalce (IEA 2011, 78).

⁴⁶ Enota *Mtoe* pomeni 'milijon ton naftnega ekvivalenta'. Enota *Toe* oz. 'tona naftnega ekvivalenta' predstavlja energijo, ki se ustvari s sežigom 1000 kilogramov nafte, ali energijo, ki nastane iz 1270 kubičnih metrov plina ali iz 1400 kilogramov premoga (Business Dictionary NDA).

Biomasa in odpadki	749	1230	1375	1495	1761	1911	1,7 %
Drugi obnovljivi viri	12	99	197	287	524	690	7,8 %
SKUPAJ	7219	12.132	13.913	14.769	16.206	16.961	1,3 %

Vir: IEA (2011, 74).

Dokazanih zalog nafte je bilo ob koncu leta 2010 za 1470 milijard 159-litrskih sodov, kar zadošča za 48 let obstoječe proizvodnje (IEA 2011, 89). Neodkritih zalog naj bi bilo še več, dosegle pa bi lahko skoraj 5500 milijard sodov (*ibid.*). V večini držav, ki niso članice organizacije OPEC, z izjemo Brazilije, Kanade, Kazahstana in ZDA, bo proizvodnja nafte upadla.⁴⁷ V članicah organizacije OPEC se bo proizvodnja povečala – njen delež v svetovni proizvodnji naj bi z 42 odstotkov v letu 2010 narasel na 51 odstotkov v letu 2035 (IEA 2011, 89; Bullis 2012). Bližnji vzhod bo še vedno območje z največjo proizvodnjo nafte – v primerjavi z letom 2010 naj bi se do leta 2035 povečala za 48 odstotkov, največja pa bo v Savdski Arabiji (IEA 2011, 89–90).

Dokazanih zalog plina je za 190.000 milijard kubičnih metrov, kar je približno dvakrat toliko, kolikor je bilo doslej proizvedenega plina (IEA 2011, 90), medtem ko naj bi še neodkrite zaloge plina zalegle za približno 265 let porabe na ravni leta 2009 (*ibid.*). Plina iz nekonvencionalnih virov, kot je npr. plin iz skrilavcev,⁴⁸ naj bi bilo približno toliko kot plina iz konvencionalnih virov, a je tehnologija, ki se uporablja pri izkoriščanju nekonvencionalnih virov, okoljsko vprašljiva (IEA 2011, 91). Pri izkoriščanju plina iz skrilavcev je namreč treba vrtati veliko število horizontalnih vrtin iz ene lokacije na površju ter večkrat drobiti kamnino, za kar pa je treba porabiti veliko vode (Bučar 2011, 5).

⁴⁷ ZDA bi lahko po ocenah IEA (v Bullis 2012) zaradi boljše tehnologije za izkoriščanje doslej nedostopnih nekonvencionalnih virov nafte in plina, npr. iz skrilavcev, večje proizvodnje biogoriv (npr. lesnih peletov) in okolju prijaznejših avtomobilov do leta 2035 postale energetske samozadostne. To pomeni, da bi proizvedle toliko energije, kot bi jo porabile (*ibid.*).

⁴⁸ Med nekonvencionalne vire plina uvrščamo plin iz tesnih peščenih slojev (*tight gas*), plin iz premogovnih slojev (*coal bed methane*), plinske hidrate (*gas hydrates*) in plin iz skrilavcev (*shale gas*). Pri slednjem gre za metan, ki ga najdemo v porah kamnine (skrilavec) ali pa kot tanek sloj med kamnino in z njo povezanimi organskimi materiali. Proizvodnja iz nekonvencionalnih virov je velik razmah doživela v Severni Ameriki, medtem ko je njihov obseg v Evropi precej manjši, za ocene glede možnega obsega proizvodnje pa je še prezgodaj (Bučar 2011, 5–13). Med nekonvencionalne vire nafte uvrščamo težko nafto (*extra-heavy oil*), nafto iz bitumenskega peska (*bitumen*) in naftni skrilavec (*oil shale*) (IEA 2011, 315–6).

Fosilna goriva bodo zalegla za 59 odstotkov povečanja povpraševanja po energiji v obdobju 2009–2035 (IEA 2011, 76). Povpraševanje po nafti se bo v tem obdobju povečalo za skoraj 18 odstotkov (iz 84 na 99 milijonov 159-litrskih sodov na dan),⁴⁹ čeprav bo njen delež v globalni energetske mešanici upadel s 33 na 27 odstotkov (*ibid.*).⁵⁰ Povpraševanje po premogu⁵¹ bo do leta 2035 naraslo za 25 odstotkov na 5860 milijonov ton ekvivalenta premoga (*Mtce*) (*ibid.*),⁵² povpraševanje po plinu pa se bo povečalo za 54 odstotkov na 4750 milijard kubičnih metrov, pri čemer bo njegov delež v globalni energetske mešanici narasel z 21 na 23 odstotkov (IEA 2011, 78).

Kljub jedrski nesreči na Japonskem se bo po ocenah IEA (2011, 79) povečala tudi proizvodnja jedrske energije, in sicer za 73 odstotkov (z 2700 teravatnih ur v letu 2009 na 4660 teravatnih ur v letu 2035),⁵³ medtem ko se bo delež jedrske energije v celotnem povpraševanju po energentih povečal s šest na sedem odstotkov.⁵⁴ V obravnavanem obdobju se bo občutno povečalo tudi povpraševanje po sodobnih obnovljivih virih energije, vključno z vetrno, solarno in geotermalno energijo, hidroenergijo in biomaso. Povečalo naj bi se z 860 *Mtoe* v letu 2009 na 2365 *Mtoe* v letu 2035, kar predstavlja 175-odstotno rast.⁵⁵ Njihov delež

---

⁴⁹ OPEC (2011, 62) ocenjuje, da se bo povpraševanje po nafti v obdobju 2010–2035 povečalo za skoraj 23 milijonov 159-litrskih sodov na dan. Leta 2035 naj bi tako doseglo skoraj 110 milijonov sodov na dan, kar predstavlja 26,4-odstotno rast (*ibid.*). Povpraševanje v državah OECD naj bi postopoma upadalo. »80 odstotkov povečanja globalnega povpraševanja bo odpadlo na razvijajočo se Azijo, kjer bo povpraševanje do leta 2035 doseglo skoraj 90 odstotkov tega v OECD« (*ibid.*).

⁵⁰ Povpraševanje po nafti bo naraslo na račun prometa v nečlanicah OECD, pri čemer bo rast še posebej visoka v Indiji, na Kitajskem in na Bližnjem vzhodu (IEA 2011, 76).

⁵¹ Svetovno združenje za premog (2012, 10) pojasnjuje, da premog kljub razvoju okolju prijaznejših energentov ostaja zelo pomemben energetske vir, saj je zanesljiv, cenovno dostopen in bolj enakomerno porazdeljen po svetu kot npr. nafta in plin. Še posebej je pomemben za zadovoljevanje energetske potreb držav v razvoju. Svetovno združenje za premog (2012, 11) ocenjuje, da je na svetu več kot 860 milijard ton dokazanih zalog premoga, kar glede na trenutno porabo zadostuje za najmanj 118 let. To je več od dokazanih zalog plina in nafte, ki jih je po ocenah Svetovnega združenja za premog (*ibid.*) glede na trenutno porabo za 46 oz. 57 let. Zaloge premoga se nahajajo v skoraj vseh državah na svetu, največ pa jih imajo ZDA, RF, Kitajska in Indija (*ibid.*).

⁵² Enota *Mtce* je enaka 0,7 *Mtoe* (IEA 2011, 76).

⁵³ Japonsko je marca 2011 prizadel močan potres s cunamijem, ki je med drugim povzročil jedrsko nesrečo v elektrarni Fukušima. V nekaterih državah se je zato spremenil odnos do jedrske energije. Nemčija se je npr. le nekaj mesecev po tem odločila, da bo do leta 2022 zaprla vse jedrske elektrarne v državi (Gojkošek 2011). IEA (2011, 79) pravi, da kljub temu še ni mogoče natančno predvideti, kako se bodo načrti držav na energetske področju spremenili.

⁵⁴ Jedrska energija bo kljub nesreči na Japonskem tudi po ocenah OPEC (2011, 54) v obdobju 2010–2035 beležila rast povpraševanja, in sicer v povprečju na leto za 1,7 odstotka. To je za 0,4 odstotne točke manj, kot je za obdobje 2009–2035 napovedala IEA (razvidno iz Tabele 4.1).

⁵⁵ Peter in Lehmann (2008, 4) sta ugotovila, da bi lahko iz obnovljivih virov energije leta 2030 po optimističnem scenariju dobili 29 odstotkov elektrike in ogrevanja, po manj optimističnem pa 17 odstotkov. Največje investicije v obnovljive vire energije naj bi v obdobju 2010–2020 zabeležili v hitro rastočih državah, kot so Indija in države na Bližnjem vzhodu, v Afriki in Latinski Ameriki. Investicije v obnovljive vire energije naj bi v tem obdobju narasle za deset do 18 odstotkov na leto (Globe Net 2012). Do leta 2030 bo že 15,7 odstotka energije proizvedene iz obnovljivih virov energije (*ibid.*).

v energetske mešanici se bo povečal za sedem odstotnih točk na 14 odstotkov, a fosilnih goriv še vedno ne bodo dohiteli (*ibid.*). »Kljub tej močni rasti se globalno povpraševanje za vse obnovljive vire energije skupaj leta 2035 še vedno ne bo približalo povpraševanju po katerem koli fosilnem gorivu« (*ibid.*).

IEA (2011, 69) opozarja, da se bo rast povpraševanja in dobave energetskih virov od držav članic OECD preusmerila na nečlanice.⁵⁶ »Skoraj 90 odstotkov rasti globalnega povpraševanja po energiji je v državah, ki niso članice OECD« (*ibid.*). Medtem ko bo rast povpraševanja v več velikih članicah OECD, kot so ZDA in Japonska, zmerna (v povprečju naj bi na leto znašala med 0,2 in 0,05 odstotka), bo v mnogih velikih nečlanicah OECD situacija obratna (IEA 2011, 74). Na Kitajskem in v Indiji bo rast npr. znašala dva oz. 3,1 odstotka (*ibid.*) (glej Tabelo 4.2).

Tabela 4.2: Povprečna letna rast porabe energentov

OBMOČJE	POVPREČNA LETNA RAST PORABE ENERAGENTOV
	V OBDOBJU 2009–2035
OECD	0,3 %
ZDA	0,2 %
EU	0,2 %
Japonska	0,0 %
nečlanice OECD	1,9 %
Rusija	1 %
Kitajska	2 %
Indija	3,1 %
Bližnji vzhod	2,1 %
Afrika	1,2 %

⁵⁶ Organizacija OECD (NDb) državam članicam nudi strokovno pomoč in nasvete pri oblikovanju politik, ki bi izboljšale blaginjo ljudi. Članice si izmenjujejo izkušnje in iščejo rešitve za skupne probleme. OECD ima 34 držav članic iz Severne in Južne Amerike, Evrope in azijsko-pacifiške regije. Večino združuje razvite države, npr. ZDA, Japonsko in Nemčijo, nekaj pa tudi hitro rastočih držav, kot je Turčija. Med članicami je tudi Slovenija (OECD NDb; OECD NDc).

Brazilija	2,2 %
SVET	1,3 %

Vir: IEA (2011, 81).

Kitajska, ki porabi največ energije na svetu, bo leta 2035 porabila že skoraj 70 odstotkov več energije kot ZDA, ki so drugi največji porabnik energentov na svetu, v Indiji, Braziliji, Indoneziji in na Bližnjem vzhodu pa bo rast porabe energentov še višja kot na Kitajskem (IEA 2011, 40, 69).⁵⁷ Nečlanice OECD bodo višjo rast porabe energentov zabeležile zaradi hitrejše rasti števila prebivalcev, gospodarske rasti in urbanizacije. Delež prebivalcev celotnega sveta, ki bodo leta 2035 živeli v nečlanicah OECD, se bo v primerjavi z letom 2009 zvišal za dve odstotni točki na 84 odstotkov, od tega bo 57 odstotkov teh ljudi živelo v mestih (IEA 2011, 80).

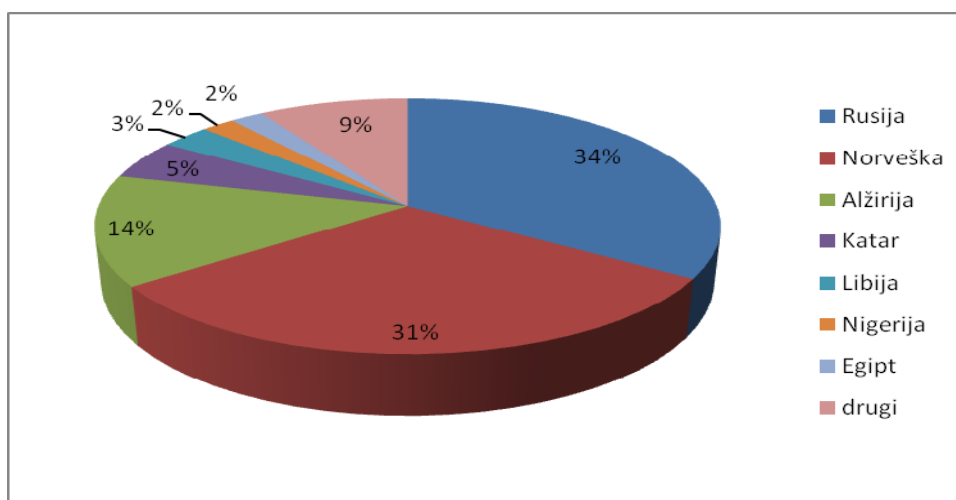
4.2 Kdo Evropski uniji dobavlja nafto in plin?

RF je med državami glavna dobaviteljica nafte in plina v EU. EU je leta 2009 največ plina uvozila iz RF (34 odstotkov), med večje dobaviteljice pa sodita še Norveška (31 odstotkov) in Alžirija (14 odstotkov) (Eurostat 2011a; Europe's Energy Portal 2012). Največ nafte je EU leta 2009 uvozila iz držav članic OPEC (35 odstotkov), sledili pa sta RF (33 odstotkov) in Norveška (15 odstotkov) (*ibid.*). Če upoštevamo, da OPEC sestavlja 12 držav članic, to pomeni, da je RF kot država največja dobaviteljica tako nafte kot plina v EU (glej Graf 4.1 in Graf 4.2).

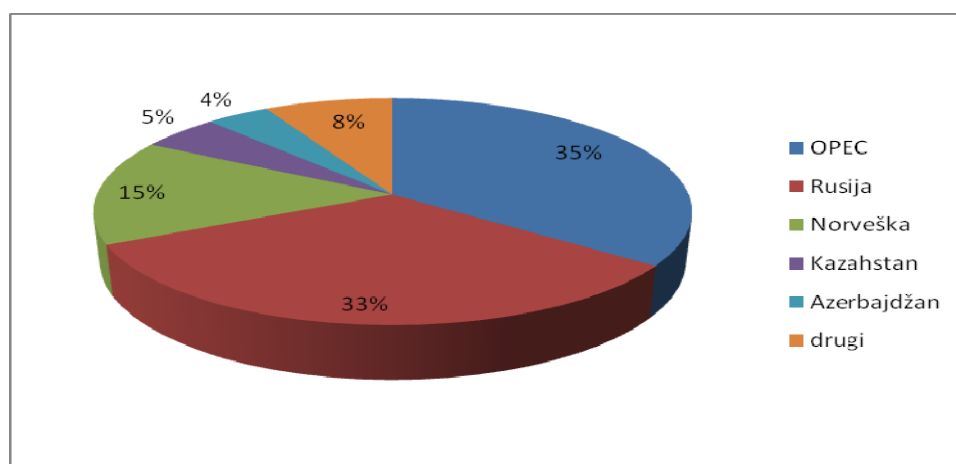
⁵⁷ Če upoštevamo porabo energije na prebivalca, bo Kitajska leta 2035 še vedno porabila manj kot polovico energije, ki jo na prebivalca zabeležijo ZDA (IEA 2011, 69).

Graf 4.1: Uvoz plina v EU leta 2009

Vir: Eurostat (2011a) in Europe's Energy Portal (2012).

Graf 4.2: Uvoz nafte v EU leta 2009

Vir: Eurostat (2011a) in Europe's Energy Portal (2012).

V EU je opazen trend upadanja proizvodnje energentov. Leta 2009 je znašala 812,2 *Mtoe*, kar je precej manj kot leta 1999, ko je dosegla 949,4 *Mtoe* (Eurostat 2011a). Največji delež v proizvodnji je leta 2009 predstavljala jedrska energija (28,4 odstotka), sledila pa so trda goriva (20,4 odstotka), plin (18,8 odstotka), obnovljivi viri energije (18,3 odstotka) in nafta (12,8 odstotka) (*ibid.*).

Največjo proizvodnjo energentov med državami članicami EU so leta 2009 zabeležile Velika Britanija (156,3 *Mtoe*), Francija (128,5 *Mtoe*) in Nemčija (127,5 *Mtoe*). Italija je proizvedla za 27,3 *Mtoe*, Slovenija pa za 3,5 *Mtoe* energentov (Eurostat 2011a). Deleži energetskih virov v

proizvodnji se med temi državami precej razlikujejo, opaziti pa je, da je delež plina in nafte najmanjši v Franciji, Nemčiji in Sloveniji (glej Tabelo 4.3).

Tabela 4.3: Dežel energentov v proizvodnji izbranih držav članic EU leta 2009

	Jedrska energija	Trda goriva	Plin	Nafta	Obnovljivi viri energije
Velika Britanija	11,4 %	6,4 %	34,4 %	44,2 %	3,3 %
Francija	82,3 %	0 %	0,6 %	1 %	15,2 %
Nemčija	27,3 %	35,9 %	8,7 %	3,6 %	21,7 %
Italija	0 %	0,2 %	24 %	19 %	54 %
Slovenija	42 %	32,9 %	0,1 %	0 %	24,5 %

Vir: Eurostat (2011a).

Poleg Slovenije so manj kot deset *Mtoe* lastne proizvodnje energentov leta 2009 zabeležile še Bolgarija (9,7 *Mtoe*), Slovaška (5,7 *Mtoe*), Portugalska (4,9 *Mtoe*), Estonija (4,2 *Mtoe*), Litva (štiri *Mtoe*), Latvija (2,1 *Mtoe*), Irska (1,5 *Mtoe*), Ciper in Luksemburg (v obeh 0,1 *Mtoe*) ter Malta (0,0 *Mtoe*) (*ibid.*). To potrjuje, da je odvisnost EU od uvoza energentov z zadnjima širitvama leta 2004 in 2007 v povprečju še bolj narasla.

Podobno kot pri proizvodnji energentov je v EU v zadnjih letih zaznati tudi trend upadanja porabe energije. Potem ko je leta 2004 v EU dosegla 1,703 milijarde *Toe* in je leta 2006 narasla na 1,708 milijarde *Toe*, je začela upadati in se do leta 2009 znižala na 1,596 milijarde *Toe* (Eurostat 2012c). Trend upadanja je z nihaji opazen tudi pri večini obravnavanih držav članic EU, medtem ko se je povpraševanje v Sloveniji ves čas povečevalo, leta 2009 pa je upadlo (glej Tabelo 4.4).

Tabela 4.4: Povpraševanje po energiji v izbranih državah članicah EU (v *Mtoe*)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Francija	261	262	258,5	255	258,2	247,9
Nemčija	318,9	314,7	317,7	308,9	313,4	298,8
Italija	178,3	179,9	177,9	176,2	172,7	161,5
Slovenija	6,83	6,99	7,01	7,02	7,5	6,9

Vir: Eurostat (2012c).

Največ nafte med izbranimi državami članicami EU iz RF uvozi Nemčija, ki je v celotnem uvozu nafte iz RF leta 2009 zabeležila 20,1-odstotni delež (Eurostat 2012d). Sledili sta ji

Italija in Francija, medtem ko je bil pri Sloveniji uvoz nafte iz RF zanemarljivo majhen, manjši od 5000 ton (*ibid.*) (glej Tabelo 4.5).

Tabela 4.5: Uvoz nafte v izbranih državah članicah EU iz RF (v milijonih ton)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU 27	183	186,3	188	185	178,3	172,8
Francija	12,7	9,6	9,8	10,6	11,3	10,3
Nemčija	37	38,2	36,9	33,9	33,7	34,7
Italija	19,9	18,4	13,9	16,5	12,3	15
Slovenija	0	0	0	0	0	0

Vir: Eurostat (2012d).

Nemčija je leta 2009 med izbranimi državami članicami iz RF uvozila tudi največ plina. Njen delež v uvozu celotne EU je znašal 28,9 odstotka (Eurostat 2012e). Z nekoliko manjšim deležem sta ji sledili Italija in Francija, medtem ko je v Sloveniji ta delež precej majhen (*ibid.*) (glej Tabelo 4.6).

Tabela 4.6: Uvoz plina v izbranih državah članicah EU iz RF (v milijonih *terajoulov*)⁵⁸

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU 27	4,9	5	5	4,9	5,1	4,5
Francija	0,38	0,38	0,29	0,24	0,27	0,28
Nemčija	1,5	1,4	1,5	1,4	1,5	1,3
Italija	0,9	0,89	0,86	0,87	0,89	0,76
Slovenija	0,025	0,026	0,021	0,022	0,019	0,019

Vir: Eurostat (2012e).

Odvisnost EU od uvoza energentov je v zadnjih desetletjih vseskozi naraščala. Potem ko je v 80. letih 20. stoletja znašala še manj kot 40 odstotkov porabe, se je leta 1999 povzpela na 45,1 odstotka, leta 2009 pa je EU z uvozom pokrila že več kot polovico energetske porabe, in sicer 53,9 odstotka (Eurostat 2011a). Najbolj alarmantne so razmere na področju plina in nafte, kjer je odvisnost od uvoza leta 2009 znašala 64,2 oziroma 84,1 odstotka (*ibid.*). Podatki kažejo, da bo odvisnost EU od tujih energetskih virov v prihodnosti še narasla. Kot rečeno že v uvodu, bo morala EU po ocenah IEA (2011, 92–3, 107) leta 2035 uvoziti 86 odstotkov plina in 94,6 odstotka nafte.

⁵⁸ *Joule* je enota za delo in energijo. Kot enota za energijo predstavlja količino energije, ki jo potrebujemo, če želimo temperaturo enega kilograma vode dvigniti za eno stopinjo Celzija. En *terajoule* je enak 10^{12} *joulov* (Business Dictionary NDb).

Po odvisnosti od uvoza energentov so med državami članicami EU leta 2009 izstopali Malta (100 odstotkov), Luksemburg (97,6 odstotka), Ciper (97,3 odstotka), Irska (88 odstotkov), Italija (82,9 odstotka), Portugalska (80,9 odstotka) in Španija (79,4 odstotka) (Europe's Energy Portal 2012). Italija je torej v skupini držav, ki so najbolj odvisne od uvoza. V Sloveniji je ta odvisnost leta 2009 dosegla 49 odstotkov, v Nemčiji 61,6 odstotka, v Franciji pa 51,3 odstotka. Velika Britanija, ki je leta 2009 zabeležila največjo lastno proizvodnjo, je od uvoza manj odvisna (26,6 odstotka) (*ibid.*).

4.3 Strategija Evropske unije na področju energetike

Evropska komisija je novembra 2010 sprejela sporočilo o strategiji za konkurenčno, trajnostno in zanesljivo oskrbo z energijo – Energija 2020. V njem ugotavlja, da je vprašanje energije eden največjih izzivov, s katerim se bo morala spopasti Evropa (Evropska komisija 2010b, 2). »Blaginja ljudi, industrije in gospodarstva je odvisna od varne, zanesljive, trajnostne in cenovno dostopne energije. Hkrati pa z energijo povezane emisije predstavljajo skoraj 80 odstotkov vseh emisij toplogrednih plinov v EU« (*ibid.*).⁵⁹

Evropska komisija se zaveda, da bodo stroški za potrošnike brez dobro delujočega evropskega energetskega trga višji, ogrožena pa bo tudi konkurenčnost Evrope (*ibid.*). »Notranji energetski trg je še vedno razdrobljen, njegov potencial v zvezi s transparentnostjo, dostopnostjo in možnostmi izbire pa doslej še ni bil izkoriščen« (Evropska komisija 2010b, 3). Evropska komisija zato opozarja, da je treba zamenjati oz. povečati obstoječe proizvodne zmogljivosti v EU, za goriva je treba najti zanesljive nefosilne alternative, energetska omrežja je treba prilagoditi obnovljivim virom energije ter doseči integriran notranji energetski trg (*ibid.*).

Hkrati Evropska komisija (2010b, 4) poudarja, da je raven EU tista, na kateri je treba razviti energetske politike. Odločitve o energetske politiki ene države članice vplivajo na druge

---

⁵⁹ Evropski svet je na tem področju leta 2007 sprejel več ciljev, ki se nanašajo na leto 2020. EU mora izpuste toplogrednih plinov do takrat zmanjšati za 20 odstotkov, če bi se k temu zavezale tudi druge razvite države, pa celo za 30 odstotkov, delež obnovljivih virov energije je treba povečati na 20 odstotkov, energetske učinkovitost pa izboljšati za 20 odstotkov. Evropski svet je sprejel tudi dolgoročno zavezo za dekarbonizacijo, v skladu s katero naj bi EU in druge industrijske države, če se bodo s tem strinjale, izpuste do leta 2050 zmanjšale za 80 do 95 odstotkov (Evropska komisija 2010b, 2–3).

države članice, energetika pa je sektor, v katerem je največjo gospodarsko učinkovitost mogoče doseči na vseevropski ravni. Če bi EU to uspelo in če bi se zavzela za skupne interese in cilje, bi bila lahko močnejša in učinkovitejša tudi na mednarodnem energetskega področju. »Na globalnih energetskih trgih prihaja do pomanjkanja, pri čemer azijske in bližnjevzhodne države v razvoju predstavljajo večino povečanja svetovnega povpraševanja. Zato bo EU kot največja uvoznica energije na svetu verjetno postala še bolj občutljiva na tveganja v zvezi z oskrbo« (*ibid.*). To je še dodaten argument k izvajanju skupne energetske politike.

Ker se Evropska komisija zaveda, da si EU pri izpolnjevanju energetskih ciljev ne more privoščiti neuspeha, je predlagala novo energetske strategije za obdobje do leta 2020. Njen poudarek je na ukrepih, ki so potrebni za to, da EU izpolni srednjeročne cilje na tem področju (*ibid.*). Nova energetske strategije tako temelji na petih prednostnih nalogah: zagotoviti je treba energetske učinkovito Evropo, zgraditi vseevropski integrirani energetske trg, okrepiti moč potrošnikov ter doseči najvišjo raven varnosti in zanesljivosti, okrepiti vodilno vlogo Evrope na področju energetskih tehnologij in inovacij ter okrepiti zunanje razsežnosti energetskega trga (Evropska komisija 2010b, 6).

V okviru prve naloge (energetske učinkovita Evropa) je predvideno, da se do leta 2020 prihrani 20 odstotkov energije, a je EU od tega cilja še zelo oddaljena. »V novi strategiji se zato zahteva okrepljena politična zavezanost k njegovi uresničitvi, ki temelji na jasni opredelitvi cilja, ki ga je treba doseči, in strogem spremljanju skladnosti« (*ibid.*). V okviru te naloge so predvideni ukrepi izkoriščanja največjega potenciala za varčevanje z energijo, predvsem pri prenovi stavb, v prometu in pri javnih naročilih, krepite konkurenčnosti industrije z izboljšanjem njene energetske učinkovitosti, povečanja učinkovitosti oskrbe z energijo ter optimalnega izkoriščanja nacionalnih akcijskih načrtov za energetske učinkovitost (Evropska komisija 2010b, 8–9).

V okviru druge prednostne naloge (zagotavljanje prostega pretoka energije) so predvideni ukrepi pravočasnega in natančnega izvajanja zakonodaje o notranjem trgu, oblikovanja načrta za evropsko infrastrukturo 2020–2030, ki bo omogočala delovanje notranjega trga, predvideni so tudi poenostavitev postopkov za izdajo dovoljenj, tržna pravila za razvoj infrastrukture ter določitev primerne okvira financiranja (najugodnejše ravnotežje med javnim in zasebnim financiranjem). V okviru tretje prednostne naloge (zanesljiva, varna in cenovno dostopna

energija za državljane in podjetja) je Evropska komisija predlagala oblikovanje takšne energetske politike, ki bo potrošniku bolj prijazna, ter izboljšanje varnosti in zanesljivosti pri pridobivanju energije (Evropska komisija 2010b, 11–14).

Četrta prednostna naloga se nanaša na izvajanje tehnološkega premika oz. krepitev vodilne vloge Evrope na področju energetskih tehnologij in inovacij. »EU brez tehnološkega premika ne bo izpolnila svojih ciljev za leto 2050 v zvezi z dekarbonizacijo sektorjev električne energije in prometa« (Evropska komisija 2010b, 15). Pri tem je treba dodati, da je konkurenca na mednarodnem tehnološkem trgu velika, saj veliko držav, npr. Kitajska, Japonska, Južna Koreja in ZDA, že izvaja ambiciozno strategijo na trgu sončne, vetrne in jedrske energije (*ibid.*). Med ukrepi v okviru te prednostne naloge je zato predviden takojšen začetek izvajanja strateškega načrta za energetsko tehnologijo, Evropska komisija bo začela širiti nove evropske projekte, načrtovano pa je tudi zagotavljanje dolgoročne tehnološke konkurenčnosti EU (Evropska komisija 2010b, 15–17).

Zadnja, peta prednostna naloga se nanaša na zunanjo dimenzijo energetskega trga, na partnerstvo z drugimi državami, zlasti sosednjimi.⁶⁰ »Več izzivov, s katerimi se srečuje EU (podnebne spremembe, dostop do nafte in plina, tehnološki razvoj, energetska učinkovitost), je skupnih večini držav in zahteva mednarodno sodelovanje. Države članice so že večkrat pozvale, naj EU enotno nastopa v tretjih državah. Nacionalne pobude v praksi ne izkoriščajo moči, ki izhajajo iz velikosti trga EU, in bi lahko bolje izražale interes EU« (Evropska komisija 2010b, 17). Načrtovani ukrepi v okviru te naloge so integracija energetskih trgov in regulativnih okvirov s sosednjimi državami, vzpostavitev privilegirane partnerstva s ključnimi partnerji, spodbujanje globalne vloge EU za prihodnost nizko ogljične energije ter spodbujanje pravno zavezujočih standardov jedrske varnosti, zaščite in neširjenja jedrskega orožja (Evropska komisija 2010b, 19–20).

Evropska komisija je nato decembra 2011 sprejela še sporočilo o Energetskem načrtu za leto 2050 (*Energy Roadmap 2050*), v skladu s katerim namerava EU skupaj z drugimi razvitimi državami, če se bodo te s tem strinjale, izpuste toplogrednih plinov do leta 2050 v primerjavi z letom 1990 zmanjšati za 80 do 95 odstotkov. Evropska komisija v omenjenem sporočilu

---

⁶⁰ Te tematike sem se v luči problema odsotnosti skupne energetske politike EU dotaknila že v poglavju 3.2.

ugotavlja, s kakšnimi izzivi se bo morala EU soočiti, če bo želela doseči omenjeni cilj in hkrati zagotoviti tudi varnost dobave energetskega virov in konkurenčnost gospodarstva. Ta načrt tako predstavlja podlago za razvoj dolgoročnega okvira za delo na tem področju (Evropska komisija 2012e).

Evropska komisija je v tem načrtu skupaj z državami članicami in drugimi zainteresiranimi stranmi z različnimi scenariji analizirala različne poti, ki bi jih lahko ubrala EU, pri čemer seveda ni mogoče oceniti, kako realni so ti scenariji, saj temeljijo na negotovih predpostavkah (Evropska komisija 2011d, 2–3). »Ni mogoče predvideti, ali bo dosežen vrh proizvodnje nafte, ker se odkrivajo vedno nova nahajališča, v kolikšni meri se bo plin iz skrilavcev v Evropi izkazal za donosnega, ali in kdaj se bo komercializiralo zajemanje in shranjevanje ogljikovega dioksida (CCS), kakšno vlogo bodo države članice namenile jedrski energiji ter kako se bodo razvijali podnebni ukrepi v svetu« (Evropska komisija 2011d, 3).

Evropska komisija je na podlagi kombinacije scenarijev ugotovila, da bo imela električna energija v prihodnje precej večjo vlogo. Njen delež v povpraševanju po energiji naj bi se do leta 2050 skoraj podvojil na 36 do 39 odstotkov (Evropska komisija 2011d, 6). Po vseh scenarijih naj bi se zelo povečal tudi delež obnovljivih virov energije. Leta 2050 naj bi dosegal vsaj 55 odstotkov porabe energije oz. 45 odstotnih točk več od sedanje ravni (Evropska komisija 2011d, 7). IEA (2011, 84) je za obdobje med letoma 2009 in 2035 ocenila, da bodo obnovljivi viri energije v povprečju na leto beležili 3,5-odstotno rast, njihov delež v energetske mešanici pa se bo povzpел z desetih odstotkov na 23 odstotkov. Ključno vlogo bosta pri tem odigrali vetrna energija in fotovoltaika (*ibid.*).

Tudi na tem področju seveda ne manjka izzivov. Pri številnih tehnologijah izkoriščanja obnovljivih virov energije bo potreben dodaten razvoj, da bi znižali stroške. »Treba je investirati v nove tehnologije obnovljivih virov, kot so energija oceanov, koncentrirana sončna energija ter biogoriva druge in tretje generacije« (Evropska komisija 2011d, 10). Izboljšave so potrebne tudi pri obstoječih tehnologijah. Povečati bi morali npr. vetrne turbine na morju in njihove lopatice, da bi zajele več vetra, in izboljšati fotovoltaične plošče, da bi zbrale več sončne energije. »Tehnologije skladiščenja so še vedno bistvene. Skladiščenje je zdaj pogosto dražje od dodatnih prenosnih zmogljivosti in rezervnih zmogljivosti za

proizvodnjo na plin, medtem ko je običajno skladiščenje na podlagi akumulacije vode omejeno« (*ibid.*).

Pomembno vlogo bo imel tudi plin, ki bo bistven za preoblikovanje energetskega sistema. Svetovni plinski trgi se spreminjajo, predvsem z razmahom plina iz skrilavcev v Severni Ameriki, z utekočinjenim zemeljskim plinom pa so postali vse bolj globalni, ker je prevoz manj odvisen od plinovodov (Evropska komisija 2011d, 11–12). »Plin iz skrilavca in drugi nekonvencionalni viri plina so postali možni novi viri za oskrbo v Evropi in okrog nje. Skupaj z integracijo notranjega trga lahko ta dogajanja zmanjšajo zaskrbljenost glede odvisnosti od uvoza plina. Vendar zaradi zgodnje faze raziskovanja še ni jasno, kdaj bodo lahko nekonvencionalni viri postali pomembni (Evropska komisija 2011d, 12). EU bo tako vsaj še nekaj časa odvisna od uvoza plina. IEA (2011, 84) ocenjuje, da se bo povpraševanje po plinu med letoma 2009 in 2035 povečalo za 24 odstotkov, njegov delež v energetske mešanici pa se bo zvišal za pet odstotnih točk na 30 odstotkov.

Pri ostalih fosilnih gorivih, premogu in nafti, večjih sprememb ne gre pričakovati. Premog bi z razvojem zajemanja in shranjevanja ogljikovega dioksida ter drugih čistih tehnologij lahko ohranil pomembno vlogo pri zanesljivi oskrbi (Evropska komisija 2011d, 13). Ocene IEA (2011, 83–4) sicer kažejo, da bo povpraševanje po premogu v EU med letoma 2009 in 2035 upadlo za skoraj 50 odstotkov, njegov delež v energetske mešanici EU pa se bo znižal s 16 odstotkov v letu 2009 na osem odstotkov v letu 2035. V energetske mešanici bo leta 2050 ostala tudi nafta, ki se bo kot gorivo uporabljala predvsem v potniškem in tovornem prometu (Evropska komisija 2011d, 13).

4.4 Alternative Evropske unije v boju za energetske vire

Ena od možnih alternativ, ki se EU ponuja v prizadevanjih za diverzifikacijo dobaviteljev energetske vire, je načrtovani plinovod *Nabucco*, ki bi povezal Azijo in Evropo. Načrtovano je, da bi tekla iz Turčije (od turško-iraške in gruzijsko-turške meje) prek Bolgarije, Romunije in Madžarske v Baumgarten v Avstrijo. Deloval naj bi 50 let, njegova letna zmogljivost pa naj bi znašala do 31 milijard kubičnih metrov. Za primer, da povpraševanje po plinu ne bi bilo dovolj veliko, da bi bil njegov transport ekonomičen, je pripravljena tudi alternativna

različica, plinovod *Nabucco West*, ki bi tekla od turško-bolgarske meje v Avstrijo, njegova letna zmogljivost pa bi znašala od deset do 23 milijard kubičnih metrov (glej Sliko 4.1). Z gradnjo, ki bi predvidoma trajala štiri do pet let, naj bi začeli takoj, ko bo sprejeta končna odločitev o transportu plina (Nabucco pipeline 2012b; Nabucco pipeline 2012c).

Slika 4.1: Načrtovana pot plinovoda *Nabucco West*

Vir: Nabucco pipeline (2012b).

Začetki projekta, ki ga je podprla tudi EU, sežejo v leto 2002, to je kar nekaj let pred začetkom projektov Severni tok in Južni tok. Februarja 2002 so se začeli prvi pogovori med avstrijsko družbo OMV in turškim podjetjem BOTAS, kasneje pa so se jim pridružili še madžarski MOL, romunski TRANSGAZ in bolgarski BULGARGAZ. Leta 2004 so ustanovili podjetje *Nabucco Gas Pipeline International*, februarja 2008 pa se jim je pridružilo še nemško podjetje RWE. EU mu je na vrhu v Budimpešti 27. januarja 2009, torej še isti mesec po drugem večjem plinskem sporu med RF in Ukrajino, izrazila vso podporo, julija 2009 pa je sledil še podpis medvladnega sporazuma med Avstrijo, Madžarsko, Romunijo, Bolgarijo in Turčijo, ki predstavlja pravni okvir za izvedbo projekta (Nabucco pipeline 2012a).

Čeprav so se aktivnosti pri projektu nadaljevale tudi v letih po tem, je njegova prihodnost negotova. Konzorcij, ki vodi projekt gradnje plinovoda *Nabucco*, si namreč še ni zagotovil dovolj virov, s katerimi bi napolnili plinovod. Del plina naj bi zagotovil Azerbajdžan, in sicer iz polja Šah Deniz II. v Kaspijskem morju. Pri tem je nastala težava, saj se RF prav tako pogaja z Azerbajdžanom glede dobave plina, pri čemer mu ponuja višje cene kot na trgu. Kot dobavitelji se omenjajo tudi Turkmenistan, ki pa bo potreboval približno 20 let, da bi lahko

Evropi dobavljal toliko plina, da bi se slednja izognila nadzoru *Gazproma*, ter Irak in Iran, kar pa je manj verjetno, saj so se odnosi med EU in Iranom leta 2012 zaradi iranskega jedrskega programa močno poslabšali (Traynor 2009; Miklavc 2012; Nabucco pipeline 2012a).⁶¹ Čeprav obstaja možnost, da projekta *Nabucco* zaradi omenjenih težav ne bodo uresničili, do uradne zaustavitve ali odpovedi predstavlja možno alternativo za EU.

Za plin iz Srednje Azije se sicer zanimajo tudi azijske države. Tu gre predvsem za Kitajsko, kamor že pelje plinovod iz Turkmenistana, v pogovorih za izvoz plina pa je kitajska vlada tudi s Kazahstanom (Ratner in drugi 2012, 19). »Če bo zgrajenih dovolj kapacitet do Kitajske in drugih delov Azije, bi lahko v prihodnje prišlo do motenj dobave v Evropo, kar bi koristilo Rusiji« (*ibid.*). Povedano drugače, bolj ko bodo druge srednjeazijske države svoj plin prodajale azijskim državam, večja bo odvisnost EU od ruskega plina.

Iz Severne Afrike največ plina v Evropo dobavijo Alžirija, Egipt in Libija (Ratner in drugi 2012, 23). Iz Alžirije je EU leta 2009, kot je že bilo omenjeno, uvozila 14 odstotkov plina, iz Libije tri odstotke, iz Egipta pa dva odstotka (Eurostat 2011a; Europe's Energy Portal 2012). Čeprav so zaradi političnih sprememb v Egiptu in Libiji v letu 2011 razmere še vedno napete, bi lahko spremembe oblasti v teh državah prinesle tudi spremembe v razvoju izkoriščanja naravnih virov, in sicer v smeri večjih vlaganj v razvoj (Ratner in drugi 2012, 23).

Pomembno nišo predstavlja tudi utekočinjen zemeljski plin, ki ga v Evropo največ izvozijo Alžirija, Egipt, Oman in Katar. Nekatero evropske države, kot sta Poljska in Estonija, v svojih pristaniščih že gradijo terminale za utekočinjen zemeljski plin, ki ga bodo lahko dobavile v Severno in Vzhodno Evropo. Med možnimi izvozniki tega plina, ki se do terminalov prevaža v ladjah, so tudi ZDA, v prihodnosti pa morda tudi Izrael in Ciper, a je za te napovedi še prezgodaj (Ratner in drugi 2012, 25–6).

Ikonnikova in Zwart (2009, 2–3, 19) sta v svojem delu, v katerem se ukvarjata predvsem s plinom, proučila, kako bi lahko vlade posameznih držav članic ali EU vplivale na moč kupca (*buyer power*), ki jo imajo v odnosu do prodajalcev (*seller power*). Preverila sta dve možnosti – omejitev količine nakupljenega energenta ter finančno in politično spodbujanje gradnje

---

⁶¹ EU je junija 2012 potrdila popoln embargo na uvoz nafte iz Irana, ki je začel veljati 1. julija 2012. EU se boji, da Iran pod krinko miroljubnega jedrskega programa razvija jedrsko orožje (Miklavc 2012).

infrastrukture v morebitnih novih dobaviteljicah. Ugotovila sta, da količinske omejitve za EU kot celoto niso učinkovito orodje. Če EU za določenega proizvajalca, npr. RF, postavi količinske omejitve, s tem na moči pridobijo drugi dobavitelji, saj lahko povečajo dobavo v EU. To pomeni, da pride do redistribucije moči med dobavitelji, ne pa tudi do koristi za kupca. Investicije v plinovodno omrežje oz. diverzifikacija dobavnih poti se je izkazala za koristno za vse uvoznike v EU (Ikonnikova in Zwart 2009, 19).

Olajševalna okoliščina pri nafti in naftnih produktih je, da je njihov transport v primerjavi s plinom in elektriko enostavnejši in cenejši. EU prek naftovodov uvozi le okoli 20 odstotkov nafte, ostalo gre prek tankerjev in drugih prevoznih sredstev (Evropski parlament 2009, 10). Čeprav naftovodi iz tretjih držav za dobavo v EU niso bistvenega pomena, je v načrtu nekaj novih projektov naftovodov, s pomočjo katerih bi EU povečala uvoz nafte iz Kaspijske regije. Transport prek naftovodov je namreč okolju bolj prijazen, kar je pomembno tudi z vidika spoštovanja okoljskih zavez EU (Evropski parlament 2009, 5, 10–13).

Države članice EU morajo v skladu z direktivo, ki jo je Svet EU sprejel 14. septembra 2009, vzdrževati minimalne zaloge surove nafte in naftnih derivatov, da bi tako zmanjšale nevarnost težav z oskrbo. Države članice so morale nacionalno zakonodajo z direktivo uskladiti do 31. decembra 2012 (Svet EU 2009, 25. čl.). Skladiščenje zalog je smiselno tudi v primeru oskrbe s plinom. Države Srednje Evrope, ki so večinoma sicer močno odvisne od ruskega plina, npr. Češka in Avstrija, so tako izpad uvoza plina v času rusko-ukrajinskega spora januarja 2009 nadomestile s koriščenjem domačih zalog. Poleg tega so okrepile uvoz z Norveške in iz Nemčije, na razpolago pa so imele tudi druge energente. Nekatere druge države, npr. Bolgarija in Makedonija, ki sta zaradi rusko-ukrajinskega spora beležili 100-odstotni izpad uvoza plina, so imele večje težave. V Bolgariji so imeli zalog plina za dva do tri dni, diverzifikacija virov ni bila mogoča, drugih energentov pa je bilo za 20 dni. Makedonija zalog plina ni imela, diverzifikacija prav tako ni bila mogoča, drugi energenti pa so bili namenjeni samo za industrijo (Christie, Baev in Golovko 2011, 5–6, 11).

***

Povpraševanje po energiji se bo v prihodnjih 20 letih občutno povečalo, pri čemer bodo fosilna goriva še vedno najpomembnejši energetski vir. To pomeni, da bo morala EU, ki se

sooča z upadanjem lastne proizvodnje energentov, kljub prizadevanjem za večjo rabo obnovljivih virov energije uvoziti še več plina in nafte kot danes. Čeprav bo rast porabe energentov v EU in drugih razvitih državah nižja kot v državah v razvoju oz. hitro rastočih državah, je za EU zelo pomembno, da ima zanesljive dobavitelje in da je na svetovnem energetskega zemljevidu močan in enoten akter. To je v tem primeru smiselno tako z vidika neorealistične kot neoliberalistične teorije, saj obe poudarjata racionalno obnašanje oz. delovanje.

EU se zaveda, da je vprašanje zanesljive oskrbe z energijo eden največjih izzivov, s katerim se bo morala soočiti, in da je v energetiki največjo učinkovitost mogoče doseči na vseevropski ravni. Evropska komisija si zato prizadeva, da bi EU vzpostavila učinkovit in delujoč notranji energetski trg, da bi okrepila njegovo zunanjo dimenzijo, kamor sodijo tudi obravnavani odnosi z RF, in da bi učinkoviteje uporabljala energijo. Načrti EU na energetskega področju so sicer povezani tudi z bojem proti podnebnim spremembam – EU želi vzporedno z zagotavljanjem varnosti dobave energentov in krepitevijo konkurenčnosti gospodarstva znižati tudi emisije toplogrednih plinov. Cilji EU, ki bi v primeru uresničitve zmanjšali njeno odvisnost od fosilnih goriv in s tem tudi RF, so torej znani, ni pa še jasno, ali si bodo vse članice aktivno prizadevale za enotno delovanje navzven.

EU ima v boju za energetske vire več alternativ – diverzifikacija poti in dobaviteljev, večje izkoriščanje utekočinjenega zemeljskega plina ter skladiščenje zalog nafte in plina. Pri načrtovanem plinovodu *Nabucco*, ki ima veliko težav, se sicer postavlja vprašanje, ali bo dejansko zaživel. Kljub temu ga ne gre popolnoma zanemariti, vsaj dokler ga ne bi uradno ustavili ali odpovedali. EU torej ima alternative, ki pa so v veliki meri šibke. Pri diverzifikaciji gre za več ali manj za ista območja, ki EU zagotavljajo energetske vire, pri izkoriščanju nekonvencionalnih virov energije pa za zdaj obstaja še veliko neznank, zato ti viri konvencionalnih ne morejo nadomestiti v celoti.

5 POMEN SODELOVANJA V ENERGETIKI ZA RUSKO FEDERACIJO

»Kitajska energetska politika je zelo učinkovita, imajo pa tudi denar«

Stanislav Žiznin, 2010

V petem poglavju bom najprej predstavila pomen energetike za rusko gospodarstvo, predvsem z ozirom na strukturo BDP in še posebej na izvoz, ter strategijo RF na tem področju. V nadaljevanju bom proučila, kakšna so pričakovana gibanja v proizvodnji in trgovini z energenti v RF. Pomembno vprašanje namreč je, ali bo RF imela dovolj virov, da bo zadostila povpraševanju tako evropskih kot tudi azijskih trgov, ki predstavljajo konkurenco EU. Pri tem se bom še posebej osredotočila na pomen Kitajske kot izvoznega trga za ruske energente, ker se poraba energentov na Kitajskem hitro povečuje in ker je Kitajska pomembna gospodarska velesila. Zato bom proučila investicijske trende v RF – zanima me, koliko znašajo investicije Kitajske in izbranih evropskih držav v RF. Ker RF potrebuje tuje investicije, bi lahko to vplivalo tudi na izvoz njenih energentov. Tako želim ugotoviti, v kolikšni meri je RF odvisna od trgovine z EU in kako veliko konkurenco EU v boju za ruske energente predstavlja kitajski trg. Zanima me, ali so kitajske investicije v RF toliko večje od evropskih, da bi se RF na neki točki morda lahko odločila celo za to, da bi izvoz energentov v celoti preusmerila na kitajski trg.

5.1 Pomen energetike za rusko gospodarstvo

RF ima v svetovni energetiki velik pomen. Leta 2010 se je po podatkih IEA (2011, 246) med državami proizvajalkami nafte uvrstila na prvo mesto, bila je največja proizvajalka in izvoznica plina, za Kitajsko, ZDA in Indijo pa je bila tudi četrta največja porabnica energije na svetu. Poleg velikih zalog plina in nafte ima tudi ogromne zaloge premoga, urana in drugih kovin, ima pa tudi velik potencial za izkoriščanje obnovljivih virov energije (*ibid.*). »Že sama velikost države in njenih virov pomeni, da bodo odločitve ruskih oblasti v energetske politiki v prihodnjih letih vplivale ne le na obete za gospodarski razvoj v Rusiji, ampak tudi na globalno energetske varnost in okoljsko vzdržnost« (*ibid.*).

Seveda se RF v energetske sektorju sooča tudi s težavami. Zaloge na naftnih in plinskih poljih v Zahodni Sibiriji, ki zaležejo za večino trenutne proizvodnje, upadajo. »Nadomeščanje padca proizvodnje na obstoječih poljih otežuje dejstvo, da so stroški na novih proizvodnih območjih višji, ta območja so tudi tehnično bolj zahtevna in oddaljena« (IEA 2011, 247). RF mora poleg tega modernizirati zastarelo infrastrukturo in več storiti za energetske učinkovitost (*ibid.*).

Trendi v ruski energetiki so bili v minulih dveh desetletjih pogojeni z razmerami v tamkajšnjem gospodarstvu. Med letoma 1991 in 1998, ko je ruski BDP upadel za 40 odstotkov, se je v RF za skoraj tretjino zmanjšalo tudi povpraševanje po energiji. Po letu 1998, ko je rusko gospodarstvo začelo okrevati, se je obrnil tudi trend v porabi energije, a ne tako močno kot v rasti BDP (*ibid.*). »Med letoma 2000 in 2009 se je BDP okreplil za več kot 50 odstotkov, medtem ko se je povpraševanje po energiji povečalo za manj kot pet odstotkov, saj se je gospodarstvo usmerilo v manj energetske intenzivne sektorje« (IEA 2011, 248). To je dober znak, čeprav je za enoto ruskega BDP, izraženega v kupni moči, še vedno potrebne več kot dvakrat več energije, kot znaša povprečje v državah članicah OECD (*ibid.*).

Naftni in plinski sektor sta leta 2010 zalegla za 21 odstotkov ruskega BDP, leta 2020 naj bi ta delež dosegel 20 odstotkov, leta 2035 pa 15 odstotkov (IEA 2011, 332). Ker RF proizvede veliko več energije, kot je porabi sama, je od energetike močno odvisen tudi ruski izvoz. Energetski viri po vrednosti predstavljajo približno dve tretjini izvoza. Leta 2010 je RF v povprečju izvozila 7,5 milijona 159-litrskih sodov nafte na dan, izvoz plina je dosegel 190 milijard kubičnih metrov, izvoz premoga pa 82 Mtce (IEA 2011, 249). Večino teh virov so izvozili na zahod – v sosednje države in na evropske trge. »Majhen, a naraščajoči delež nafte, plina in premoga so dostavili tudi Kitajski in azijsko-pacifiški regiji. Ta začetni premik v korist hitro rastočih azijskih trgov naj bi v obravnavanem obdobju /2009–2035/ dobil zagon« (*ibid.*).

Energetska strategija, ki jo je RF pripravila leta 2009, pokriva pa obdobje do leta 2030, predstavlja podroben okvir dolgoročnih prioritet za energetske sektor, dopolnjuje pa jo več programov za posamezno področje, npr. za naftni sektor, plin, premog in elektriko. »Energetska strategija predvideva tri glavne spremembe v ruski energetske bilanci v obdobju do leta 2030: zmanjšanje deleža plina v primarni energetske mešanici pod 50 odstotkov;

povečanje deleža nefosilnih goriv v porabi energije na 13 ali 14 odstotkov (s sedanjih deset odstotkov); in zmanjšanje energetske intenzivnosti BDP« (IEA 2011, 253).

Nekdanji ruski predsednik, zdaj premier, Dmitrij Medvedjev je leta 2008 napovedal, da želijo energetska intenzivnost do leta 2020 v primerjavi z letom 2007 zmanjšati za 40 odstotkov (IEA 2011, 254).⁶² »V Rusiji je več maneverskega prostora za bolj učinkovito porabo energije kot v skoraj vseh drugih državah. Od tega, kako bo Rusija v prihodnjih desetletjih izkoristila ta potencial, bodo odvisni njena energetska bilanca, potrebe po investicijah in razpoložljivost energentov za izvoz« (IEA 2011, 257). Energetska intenzivnost ruskega BDP je po doseženem vrhu leta 1996 sicer začela upadati, a je bila to predvsem posledica strukturnih sprememb v gospodarstvu in ne toliko večje učinkovitosti pri porabi energije (*ibid.*). IEA (2011, 264) ocenjuje, da bo RF cilj o 40-odstotnem znižanju energetske intenzivnosti dosegla šele leta 2028. V obdobju 2009–2035 naj bi to zmanjšanje doseglo 50 odstotkov, kar je manj v primerjavi z drugimi hitro rastočimi državami iz skupine BRICS (Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska in Južnoafriška republika), kjer naj bi bilo to zmanjšanje 56-odstotno (*ibid.*).

Kljub prizadevanjem za zmanjšanje energetske intenzivnosti BDP bodo glavni vir porabe energije v RF ostala fosilna goriva. Leta 2009 so zalegla za 90 odstotkov dobave energije, leta 2035 pa naj bi se na račun povečanja porabe obnovljivih virov energije ta delež zmanjšal na 85 odstotkov (IEA 2011, 264–5). Pri tem ima glavno vlogo plin, čigar poraba je v energetske mešanici RF s 43 odstotkov leta 1991 narasla na 54 odstotkov v letu 2009, medtem ko se je povpraševanje po nafti in premogu zmanjšalo na nekaj več kot polovični delež iz leta 1991 (IEA 2011, 265). Med letoma 2000 in 2010 je poraba plina v povprečju beležila 1,4-odstotno rast na letni ravni, njegov delež v porabi pa želijo do leta 2030 znižati na 46 ali 47 odstotkov. IEA (*ibid.*) ocenjuje, da bo to težko doseči in da bo delež plina leta 2030 še vedno znašal 53 odstotkov. Med nefosilnimi gorivi k energetske bilanci s sedmimi odstotki največ prispeva jedrska energija, delež obnovljivih virov energije pa je s tremi odstotki zanemarljiv (IEA 2011, 267). Do leta 2035 naj bi nefosilna goriva beležila hitrejšo rast kot fosilna in skupaj dosegla 15-odstotni delež (*ibid.*).

---

⁶² Energetska intenzivnost nam pove, koliko energije je potrebne za proizvodnjo ene enote BDP (IEA 2011, 257).

5.2 Pričakovana gibanja v proizvodnji in trgovini z energenti v Ruski federaciji

»Rusija ima kakovostne energetske vire, ki so zadostni, da bo še naprej igrala vlogo glavnega proizvajalca in izvoznika do leta 2035 in še naprej« (IEA 2011, 283). Dokazane zaloge nafte v RF znašajo okoli 77 milijard 159-litrskih sodov, njena proizvodnja naj bi do leta 2015 ostala na ravni okoli 10,5 milijona sodov na dan, do leta 2035 pa naj bi upadla na 9,7 milijona sodov na dan (IEA 2011, 284, 288). Proizvodnja nafte se bo v obravnavanem obdobju preselila na vzhod države, na tradicionalnih območjih na zahodu Sibirije pa se bo zmanjšala. »Pri tem bo prišlo do reorientacije izvoznih tokov v korist hitro rastočih azijskih trgov« (IEA 2011, 284).

Izvoz ruske nafte bo po ocenah IEA (2011, 301–2) v prihodnjih letih upadel. Potem ko je bil za leto 2012 ocenjen na 7,7 milijona 159-litrskih sodov na dan, naj bi leta 2035 znašal 6,4 milijona sodov na dan. RF bo nafto še naprej izvažala po več poteh – po obstoječih naftovodih na evropske trge, prek pristanišč na severu in vzhodu države ter ob Črnem morju, dokončali in razširili so tudi naftovod ESPO,⁶³ ki nafto dostavlja na rusko pacifiško obalo in na Kitajsko. »Največja pričakovana sprememba v obravnavanem obdobju bo širitev povezav na vzhod, na Kitajsko in azijsko-pacifiške trge. Izvoz ruske nafte na vzhod se je /doslej sicer/ razvijal počasneje, kot bi narekovala trgovinska logika« (IEA 2011, 302).

Proizvodnja plina, ki je leta 2010 dosegla 637 milijard kubičnih metrov, naj bi se do leta 2020 povečala na 690 milijard kubičnih metrov letno, leta 2035 pa na 860 milijard kubičnih metrov (IEA 2011, 284, 304). Dokazane zaloge plina v RF znašajo okoli 45.000 milijard kubičnih metrov (IEA 2011, 303). Proizvodnja bo še naprej skoncentrirana v Zahodni Sibiriji, čeprav bo njen delež v skupni proizvodnji upadel. Potem ko je leta 2010 znašal 90 odstotkov, naj bi leta 2035 dosegel le še 78 odstotkov (IEA 2011, 305). Proizvodnja se bo povečala v Vzhodni Sibiriji in Barentsovem morju. Za RF je sicer značilno, da proizvede malo utekočinjenega

---

⁶³ Prva faza projekta izgradnje naftovoda ESPO (*Eastern Siberia – Pacific Ocean*) se je končala decembra 2009, v okviru nje pa so zgradili 2700 kilometrov naftovoda, ki povezuje mesti Taišet v ruski regiji Irkutsk in Skovorodino v regiji Amur ter ima zmogljivost 600.000 sodov dnevno. Od januarja 2011 iz mesta Skovorodino v mesto Daqing na Kitajskem prek posebnega kraka že dovažajo 300.000 sodov dnevno, preostanek pa v pristanišče Kozmino na ruski pacifiški obali. V okviru druge faze projekta so naftovod iz mesta Skovorodino z dodatnimi 2100 kilometri podaljšali do obale, celotno kapaciteto pa povečali na milijon sodov dnevno. Ta del so končali ob koncu leta 2012. Do začetka 20. let 21. stoletja naj bi njegovo kapaciteto povečali na 1,6 milijona sodov dnevno (IEA 2011, 302; Kos 2012). »To bo – skupaj z možnostjo nadaljnje krepitve izvoznih poti na vzhod v odgovor na naraščajoče uvozno povpraševanje po nafti na azijskih trgih – Rusiji omogočilo uravnoteženje izvoza med Vzhodom in Zahodom« (IEA 2011, 302).

zemeljskega plina, njegova proizvodnja pa naj bi se do leta 2035 podvojila. Potencial za to je tudi v novih regijah, kjer se bo povečala proizvodnja, kot sta Vzhodna Sibirija in otok Sahalin v severnem Pacifiku (*ibid.*).⁶⁴

Ker želi RF zmanjšati energetske intenzivnosti, pričakujejo, da bo domače povpraševanje raslo zmerno, zato naj bi se neto izvoz plina do leta 2035 povečal na skoraj 330 milijard kubičnih metrov na leto, kar predstavlja v primerjavi z letom 2010, ko ga je bilo za 190 milijard kubičnih metrov, skoraj 75-odstotno rast (IEA 2011, 284, 312). »Glavna sprememba v izvozu v obravnavanem obdobju je začetek trgovine s plinom s Kitajsko, ki je predvideno okoli leta 2020, po tem letu pa naj bi se hitro povečevalo in leta 2035 doseglo 75 milijard kubičnih metrov na leto. Izvoz na dolgoletne ruske izvozne trge v Evropi se bo povečeval počasneje in leta 2035 dosegel okoli 235 milijard kubičnih metrov, potem ko je leta 2010 znašal 200 milijard kubičnih metrov« (IEA 2011, 284).

RF je z izvozom fosilnih goriv leta 2010 ustvarila 255 milijard ameriških dolarjev prihodkov, leta 2035 pa naj bi jih zabeležila že 420 milijard dolarjev. Medtem ko je leta 2010 z izvozom na Kitajsko ustvarila le dva odstotka prihodkov, naj bi se ta delež do leta 2035 povečal na 20 odstotkov (IEA 2011, 335). EU bo ostala največji vir prihodka, a se bo njen delež zmanjšal z 61 na 48 odstotkov (*ibid.*). Ostalih 17 odstotkov bo leta 2035 odpadlo na druge azijske in severnoameriške države, 15 odstotkov pa na druge evropske države (IEA 2011, 336).

Ker je RF obdana z velikimi zalogami konvencionalnih virov nafte in plina, nekonvencionalnim virom v preteklosti ni namenjala veliko pozornosti, čeprav je potencial – kljub slabo dostopnim podatkom o njihovi količini – za izkoriščanje tudi v tem primeru velik (IEA 2011, 315). RF ima zaloge težke nafte (*extra-heavy oil*) in bitumenskega peska (*bitumen*), iz katerega se pridobiva nafta, a se ocene o zalogah teh virov precej razlikujejo, gibljejo se med okoli 100 in 350 milijardami sodov (IEA 2011, 315–16). Imajo tudi zaloge

---

⁶⁴ RF želi izvoz plina diverzificirati tudi s povečanjem izvoznih zmogljivosti za utekočinjen zemeljski plin. Kot možen izvozni trg je v preteklih letih veljala Severna Amerika, a je razcvet nekonvencionalnih virov plina na tem območju te načrte okrnil. Načrti novih projektov na vzhodu države ostajajo, z njimi pa bi lahko zadostili potrebam po utekočinjenem zemeljskem plinu v Aziji. Med drugim je predlagana razširitev zmogljivosti za izkoriščanje utekočinjenega zemeljskega plina na Sahalinu, v Vladivostoku je načrtovan obrat za izkoriščanje tovrstnega plina, v načrtih pa sta se znašla tudi polotok Yamal in plinsko polje Shtokman v Barentsovem morju. Čeprav je okoli teh projektov še veliko negotovosti, IEA (2011, 314) pričakuje, da se bo zmogljivost utekočinjenega zemeljskega plina v RF s sedanjih 14 milijard kubičnih metrov do leta 2035 okrepila na 70 milijard kubičnih metrov na leto. Do leta 2035 bi lahko ta plin predstavljal okoli 20 odstotkov izvoza RF, investicije v potrebno infrastrukturo pa naj bi dosegle 80 milijard ameriških dolarjev (*ibid.*).

naftnih skrilavcev (*kerogen/oil shales*), a načrtov za njihovo izkoriščanje trenutno ni (IEA 2011, 316). Izkoriščanje plina iz premogovnih slojev (*coal bed methane*) je še najbolj razvito med nekonvencionalnimi ogljikovodikovimi viri v RF in nekaj pilotnih projektov je že v teku, proizvodnja pa naj bi do leta 2035 dosegla 38 milijard kubičnih metrov na leto (IEA 2011, 317). O virih plina iz skrilavcev (*shale gas*) in tesnih peščenih slojev (*tight gas*) ni veliko znanega. Proizvodnja naj bi počasi rasla in po oceni IEA (*ibid.*) do leta 2035 dosegla okoli 30 milijard kubičnih metrov na leto. Na ruskem delu Arktike je tudi veliko metanovih hidratov (*methane hydrate*), a tehnologija za pridobivanje metana iz hidratov še ni dovolj razvita (*ibid.*).

Proizvodnja premoga naj bi se okoli leta 2025 povzpela na skoraj 270 *Mtce*, nato pa začela upadati (IEA 2011, 286). Domače povpraševanje po tem energentu naj bi zahvaljujoč večji učinkovitosti pri uporabi premoga, ki bo izničila učinke gospodarske rasti, ostalo nespremenjeno. Izvoz bodo nekoliko oteževali visoki transportni stroški, upad povpraševanja na evropskih trgih pa bodo nadomestili s povpraševanjem na vzhodnih trgih. »Kitajska je zaradi relativne bližine glavnim ruskim zalogam premoga v Sibiriji glavna izvozna destinacija« (*ibid.*). V RF je močna tudi jedrska industrija, imajo pa tudi velik potencial na področju hidroenergije in drugih obnovljivih virov energije. V dobavi energentov naj bi leta 2035 dosegli 15-odstotni delež (*ibid.*). Večji del proizvodnje teh dveh skupin energentov porabijo v RF, čeprav že načrtujejo tudi projekte, usmerjene v izvoz, tako v smeri Kitajske kot tudi Evrope (*ibid.*).

5.3 Pomen kitajskega trga za rusko energetiko

RF na področju energetike zanima tudi sodelovanje z državami v Aziji in azijsko-pacifiški regiji. Žiznin (2007, 311) za to navaja tri razloge – povpraševanje po energetskih virih v Aziji se povečuje, trg v tej regiji se hitro razvija, zato se tu odpira priložnost za RF in dobavo njenih energetskih virov; države v Aziji in azijsko-pacifiški regiji povprašujejo tudi po ruskih strokovnjakih s področja energetike; v Aziji in azijsko-pacifiški regiji je tudi veliko kapitala, ki bi ga lahko namenili izkoriščanju energetskih potencialov v Vzhodni Sibiriji in na ruskem Daljnem vzhodu.

Kitajska zaradi hitre rasti gospodarstva potrebuje veliko energetskih virov.⁶⁵ Od konca 20. stoletja je sicer povečala lastno proizvodnjo energetskih virov (ima velik potencial izkoriščanja vodnih virov, zalog premoga, nafte in urana), a je ta premajhna, da bi zadostila naraščajoči porabi. »Država se sooča z velikim energetskim primanjkljajem« (Žiznin 2007, 317). Kitajska poleg tega porabi veliko premoga, ki je okolju neprijazen energetski vir, zato se po obsegu onesnaževanja med državami uvršča na drugo mesto, takoj za ZDA. Če bo želela porabo premoga zmanjšati, ga bo morala nadomestiti z okolju prijaznejšim virom, npr. plinom (Žiznin 2007, 314–17).

Kitajska se svoje pomanjkljivosti – manka energetskih virov – zaveda, zato želi povečati lastno proizvodnjo plina in nafte, hkrati pa tudi uvoz energetskih virov iz tujine. Na področju energetike zato sodeluje s številnimi državami – z Bližnjega vzhoda, iz Srednje Azije in Kaspijske regije, z državami iz Skupnosti neodvisnih držav, pa tudi z ZDA in državami iz azijsko-pacifiške regije (Žiznin 2007, 317–18). »Kitajska energetska diplomacija postaja aktivna na globalni ravni« (Žiznin 2007, 318).

V drugi polovici 90. let 20. stoletja je začela vse več pozornosti namenjati tudi sodelovanju z RF, kar ji omogoča razpršenost v dobavi energetskih virov in manjšo odvisnost od držav iz Perzijskega zaliva. RF in Kitajska sta sosednji državi, ki ju povezuje 4200 kilometrov dolga meja, kar jima omogoča neposredno trgovino brez tranzitnih držav. RF lahko po drugi strani v oddaljene regije, ki so blizu Kitajski, privabi investicije za razvoj infrastrukture (Žiznin 2007, 318–19; Grama 2012, 46). »Diverzifikacija kupcev je poslovno smiselna za Rusijo, medtem ko si želi Kitajska zagotoviti dobavo energetskih virov, ki je ne ogrožajo napetosti na Bližnjem vzhodu ali blokada na morju« (Grama 2012, 46).

Grama (*ibid.*) sodelovanje med RF in Kitajsko na področju energetike razdeli v tri faze. V prvo fazo šteje obdobje 90. let 20. stoletja, ko je bila RF po razpadu Sovjetske zveze zaradi gospodarskih težav naklonjena sodelovanju s Kitajsko na energetskem področju, a se Kitajska z vprašanjem lastnega manka energetskih virov takrat še ni ukvarjala. Poleg tega je bil železniški prevoz edini način, kako dobaviti ruske energente Kitajski, kar je bilo drago in neučinkovito (*ibid.*).

---

⁶⁵ Kitajska je leta 2011 zabeležila 9,2-odstotno gospodarsko rast, leta 2010 pa 10,4-odstotno (Dovč 2012a). Mednarodni denarni sklad (2012) ji je za leto 2012 napovedal 7,8-odstotno rast BDP, za leto 2013 pa 8,2-odstotno.

V drugo fazo Grama (2012, 46–7) šteje obdobje od konca 90. let 20. stoletja do leta 2005, ko se je Kitajska že začela zanimati za energetske dialoge z RF, ki je bila takrat že pomemben energetski igralec v mednarodni areni in je iskala zase najugodnejše rešitve. Odnosi med državama so se okrepili, že leta 2001 pa sta strani podpisali tudi Sporazum o dobrih sosedskih odnosih, prijateljstvu in sodelovanju, kar je bil prvi takšen sporazum po Sporazumu o prijateljstvu med nekdanjo Sovjetsko zvezo in Kitajsko leta 1950. Leta 2001 so se začeli tudi načrti o gradnji naftovoda, iz katerih je kasneje nastal naftovod ESPO, zanimanje za sodelovanje z RF pa so začele kazati tudi druge azijsko-pacifiške države, predvsem Japonska, kar je Kitajsko spodbudilo k še večjim aktivnostim.

V tretji fazi, ki obsega obdobje po letu 2006, so se odnosi med RF in Kitajsko na področju energetike močno okrepili. Marca 2006 je tedanji in sedanjí ruski predsednik Vladimir Putin prišel na uradni obisk na Kitajsko. »Da bi lahko bila aktivno vključena v mednarodno politiko, ne le v azijsko-pacifiški regiji, ampak tudi v svetu, je morala Rusija zasledovati globlje in intenzivnejše odnose s Kitajsko na vseh področjih. Dobava ruskih energetskih virov bi bila dobra spodbuda za Kitajsko, da bi zasledovala takšno sodelovanje, zato je bil ta obisk neuradno imenovan 'energetski izlet'« (Grama 2012, 47).

Aprila 2006 se je v RF začela tudi gradnja naftovoda ESPO. V okviru prve faze, ki se je končala decembra 2009, so povezali mesti Taišet v regiji Irkutsk in Skovorodino v regiji Amur, v okviru druge faze, ki je bila končana ob koncu leta 2012, pa so ga iz Skovorodina podaljšali do pristanišča Kozmino na ruski pacifiški obali. Preko posebnega kraka so začeli januarja 2011 iz Skovorodina v mesto Daqing na Kitajskem izvažati nafto. Dobava nafte naj bi do leta 2031 skupaj dosegla 300 milijonov ton, RF pa bo Kitajski s tem poplačala posojilo v višini 25 milijard ameriških dolarjev, ki jih je Kitajska za omenjeni projekt odobrila ruskima podjetjema *Transneft* in *Rosneft* (IEA 2011, 302; Grama 2012, 47–9; Kos 2012).

Kitajska je iskala tudi druge načine, kako okrepiti energetske sodelovanje z RF. Rusko naftno podjetje *Rosneft* in kitajsko energetsko podjetje *CNPC (China National Petroleum Corporation)* sta oktobra 2006 podpisala protokol o ustanovitvi skupne družbe *Vostok Energy* za izkoriščanje rudnin v Vzhodni Sibiriji. Tudi v tem primeru je Kitajska financirala razvoj projekta, v zameno za finančna sredstva pa je dobila nafto (Grama 2012, 48).

Leta 2007 sta začeli državi krepiti tudi sodelovanje na področju plina. Novembra 2007 sta CNPC in ruski *Gazprom* sprožila načrt o gradnji plinovoda, preko katerega bi ruski plin dobavljali Kitajski (*ibid.*). Projekt doslej še ni stekel, saj strani še nista dosegli končnega dogovora. Sporna je cena, po kateri bi RF dobavljala plin Kitajski. Mongolija se poleg tega zavzema za to, da bi spremenili načrtovano poti plinovoda, preko katerega bi Kitajska dobila okoli 30 milijard kubičnih metrov plina na leto. Plinovod naj bi RF in Kitajsko po prvotnih načrtih povezal prek skupne meje, ki je ukleščena med Kazahstanom in Mongolijo. Slednja je RF in Kitajski predlagala, da bi plinovod tekel preko njenega ozemlja, saj bi z uporabo plina, ki bi ga dobili od tranzita, zmanjšali onesnaženost v prestolnici Ulan Bator (Humber in Širjajevskaja 2012).

5.4 Investicijski trendi v Ruski federaciji

Leto 2011 je bilo za RF na področju investicij zelo uspešno. Zabeležila je za 53 milijard ameriških dolarjev prilivov FDI (*foreign direct investment* – tuje neposredne investicije), kar je 22 odstotkov več kot leta 2010 (43 milijard dolarjev) in tretja najvišja doslej izmerjena raven (UNCTAD 2012, 57, 172).⁶⁶ Vlagatelje so prepričali močna rast domačega trga, ugodni stroški dela, visoka produktivnost, pa tudi visoki dobički v energetiki in drugih projektih, povezanih z izkoriščanjem naravnih virov (UNCTAD 2012, 57).⁶⁷ RF je s tem zabeležila za več kot polovico vsega priliva FDI v tranzicijskih državah,⁶⁸ ki ga je bilo lani za 92 milijard ameriških dolarjev, kar je 25 odstotkov več kot leta 2010 (*ibid.*). »Razvite države, večinoma države članice EU, so še naprej predstavljale največji delež projektov FDI (čezmejne združitve in prevzemi ter *greenfield* investicije), čeprav so projekti iz držav v razvoju in tranzicijskih držav pridobili na pomenu« (*ibid.*).

---

⁶⁶ FDI oz. tuje neposredne investicije glede na usmeritve Mednarodnega denarnega sklada in OECD vključujejo »(i) lastniški kapital in reinvestirane dobičke, (ii) terjatve do kapitalsko povezanih podjetij v tujini, (iii) obveznosti do kapitalsko povezanih podjetij v tujini ter tudi tiste investicije, katerih cilj je vzpostavitev dolgoročnega sodelovanja med neposrednim investitorjem in povezanim podjetjem oz. zagotovitev večje vloge neposrednega investitorja v upravljanju podjetja« (UMAR ND). Kot meja, da se investicija obravnava kot neposredna, velja najmanj deset odstotkov vseh navadnih delnic ali glasovalnih pravic v podjetju (*ibid.*).

⁶⁷ Odliv FDI iz tranzicijskih držav je leta 2011 dosegel rekordno raven. Znašal je 73 milijard ameriških dolarjev, leta 2010 pa 61,6 milijarde dolarjev, pri čemer je odliv iz RF leta 2011 dosegel 67,3 milijarde dolarjev, leta 2010 pa 52,5 milijarde dolarjev (UNCTAD 2012, 57, 172).

⁶⁸ UNCTAD (2012, 195–6) med tranzicijske države šteje države Jugovzhodne Evrope (Albanijo, BiH, Hrvaško, Črna gora, Srbijo in Makedonijo), države iz Skupnosti neodvisnih držav (Armenijo, Azerbajdžan, Belorusijo, Kazahstan, Kirgizistan, Moldavijo, RF, Tadžikistan, Turkmenistan, Ukrajino, Uzbekistan) in Gruzijo.

UNCTAD (2012, 59) na srednji rok pričakuje rast FDI v tranzicijskih državah. K njej naj bi prispevalo prijaznejše poslovno okolje, vstop RF v Svetovno trgovinsko organizacijo (WTO – *World Trade Organization*) in privatizacijski načrti držav v tej regiji.⁶⁹ Takšne načrte ima tudi RF, ki je želela pred letom 2013 delno privatizirati deset velikih državnih podjetij, npr. naftno družbo *Rosneft*, ladjarja *Sovcomflot*, banki *Sberbank* in *VTB Bank* ter železniškega operaterja *Russian Railways*.⁷⁰ Ruski državni proračun naj bi s tem napolnili z dodatnimi 1000 milijardami rubljev (33 milijardami ameriških dolarjev) (*ibid.*). Kitajski premoženjski sklad in Ruski sklad za neposredne investicije sta se npr. dogovorila, da bosta vsak prispevala milijardo ameriških dolarjev v sklad, ki ga upravlja Ruski sklad za neposredne investicije in ki bo 70 odstotkov investicij ustvaril v RF, Kazahstanu in Belorusiji (*ibid.*).

RF bo morala v prihodnjih desetletjih obnoviti ali zamenjati velik del infrastrukture – tovarne, elektrarne, stavbe in prometna omrežja. Če bo v obdobju 2011–2035 želela zadostiti povpraševanju po energentih, bo potrebovala več kot 2500 milijard ameriških dolarjev – največ sredstev, več kot 1000 milijard dolarjev, bodo potrebovali v plinskem sektorju, na naftni sektor bo odpadlo 790 milijard dolarjev, na elektroenergetski sektor 615 milijard dolarjev, na sektor premoga pa samo 24 milijard dolarjev (IEA 2011, 330, 334–5). Za to bo seveda potrebovala tudi investicije.

Tabela 5.1: Priliv FDI v RF v milijardah ameriških dolarjev

	2006	2007	2008	2009	2010
Rusija	29,7	55	75	36,5	43,3
EU 27	14,2	22,5	34,6	10,4	9,6
Nemčija	4,2	9	4,8	0,43	0,33
Francija	1,22	1,1	5,4	0,4	1,5
Italija	0,03	0,04	1,5	0,9	1,4
Slovenija	0,05	0,16	0,25	0,07	0,05
Kitajska	0,45	0,48	0,4	0,35	0,57

Vir: Kitajsko ministrstvo za trgovino (2011, 85), Eurostat (2012a) in UNCTAD (2012, 172).

⁶⁹ RF je prošnja za članstvo v WTO vložila leta 1993, a so se pogajanja zavlekla za skoraj 20 let. Ruski predsednik Vladimir Putin je zakon o ratifikaciji protokola o članstvu RF v WTO podpisal 21. julija 2012, RF pa je članica WTO uradno postala 22. avgusta 2012. RF je tako postala zadnja od velikih svetovnih gospodarstev, ki se je pridružila WTO (Nared 2012a; Vrečko 2012).

⁷⁰ RF je s privatizacijo državnega premoženja v letu 2012 zbrala 300 milijard rubljev (7,5 milijarde evrov), leta 2013 pa jih namerava zbrati še 380 milijard rubljev (9,5 milijarde evrov) (Zagorc 2012c). RF načrtov za leto 2012 zaradi krize tako ni v celoti izpolnila. Med drugim je zmanjšala svoj delež v največji ruski banki *Sberbank*, s čimer je iztržila 3,99 milijarde evrov (Zagorc 2012d).

Iz Tabele 5.1 lahko razberemo, da je RF v obdobju 2006–2010 največ priliva FDI zabeležila v letih 2007 in 2008, v letih 2009 in 2010 pa se je v primerjavi z letom 2008 približno prepolovil. Priliv FDI iz EU se je leta 2007 in 2008 povečeval, nato pa je leta 2009 in 2010 upadel. Razmere v izbranih štirih državah članicah EU so različne. Priliv FDI iz Nemčije se je leta 2007 še povečal, nato pa se je v obdobju 2008–2010 občutno zmanjšal. Priliv FDI iz Francije ves čas obravnavanega obdobja niha, leta 2010 pa se je znova nekoliko okrepil. Priliv FDI iz Italije je nizek, še posebej v letih 2006 in 2007, pa tudi kasneje ni presegel 1,5 milijarde ameriških dolarjev. V letih 2008–2010 je kljub padcu v 2009 sicer opaziti trend rasti. Priliv FDI iz Slovenije je v primerjavi z Nemčijo, Francijo in Italijo pričakovano majhen, v letih 2009 in 2010 pa je tudi precej upadel.

Celoten odliv FDI iz EU je od leta 2004, ko je znašal 175,9 milijarde dolarjev, do leta 2007 (685,2 milijarde dolarjev) naraščal, nato pa je začel upadati in je leta 2010 dosegel 179,9 milijarde dolarjev, kar je skoraj enako letu 2004 (Eurostat 2012b). Leta 2010 je bil padec v primerjavi z letom 2009 54-odstoten (*ibid.*). Temu je botrovala svetovna finančna in gospodarska kriza (Eurostat 2011b). Iz predstavljenih podatkov lahko izračunamo, da je delež odliva FDI iz EU na ruski trg leta 2010 znašal 5,4 odstotka.

Odliv FDI s Kitajske v RF se ves čas giblje na približno enakih vrednostih. Leta 2010 se je v primerjavi z letom 2009 precej okrepil, a je kljub temu – in v primerjavi z EU – nizek. Odliv kitajskega FDI se je v letih 2002–2010 sicer nenehno povečeval. Potem ko je leta 2002, ko so začeli meriti odliv FDI iz države, znašal 2,7 milijarde ameriških dolarjev, je leta 2005 presegel deset milijard dolarjev (12,3 milijarde dolarjev), precej velik skok pa je opaziti tudi med letom 2007 in 2008, ko se je odliv FDI povečal s 26,5 na 55,9 milijarde dolarjev (Kitajsko ministrstvo za trgovino 2011, 81).

Leta 2010 je odliv FDI s Kitajske dosegel že 68,8 milijarde dolarjev (*ibid.*). Pri tem je več kot polovica sredstev, 44,9 milijarde dolarjev, odšla v Azijo, z 38,5 milijardami dolarjev največ v Hongkong (Kitajsko ministrstvo za trgovino 2011, 82). V Evropo, kjer navajajo tudi RF, je odliv FDI leta 2010 znašal 6,8 milijarde dolarjev, od tega največ v Luksemburg (3,2 milijarde dolarjev) in na Švedsko (1,4 milijarde dolarjev), nato pa sledi že RF z 0,57 milijarde dolarjev (Kitajsko ministrstvo za trgovino 2011, 84–5). Odliv FDI v Latinsko Ameriko je dosegel 10,5 milijarde dolarjev (Kitajsko ministrstvo za trgovino 2011, 85). Iz predstavljenih podatkov

lahko izračunamo, da je delež odliva FDI s Kitajske na ruski trg leta 2010 znašal 0,83 odstotka, kar je precej manj kot v primeru EU.

***

RF je zaradi bogatih energetskih virov zelo pomemben akter v svetovni energetiki. Energetski sektor je za rusko gospodarstvo, tako za BDP kot tudi izvoz, zelo pomemben, saj predstavlja njegovo hrbtenico. To pomeni, da RF svoje energetske vire mora prodati, za to pa potrebuje kupce. V njenem interesu je, da so ti zanesljivi, saj potrebuje investicije za modernizacijo zastarele infrastrukture.

RF je v prednosti pred EU, saj po njenih energentih vse bolj povprašujejo tudi hitro rastoče azijske države. Pri tem jo sicer omejuje dejstvo, da infrastruktura za izvoz plina v azijske države še ni razvita do te mere, da bi lahko RF izvoz na evropske trge kratkoročno nadomestila z izvozom na azijske trge. V primeru RF gre torej bolj za diverzifikacijo kupcev kot pa nadomestitev prvih z drugimi.

RF zaradi zastarele infrastrukture potrebuje tuje investicije, a so podatki pokazali, da samo kitajske ne bodo dovolj. Prilivov FDI v RF je še vedno bistveno več iz EU kot s Kitajske, vendar je pomemben tudi trend – investicije iz EU upadajo, medtem ko kitajske rastejo. Poleg tega je sodelovanje s Kitajsko zelo učinkovito, saj ruskim podjetjem pomaga s posojili, z vidika RF pa je zanimiva tudi za vlaganja v oddaljene dele na vzhodu RF, ki so za evropske investitorje zaradi velike oddaljenosti morda manj privlačni.

RF ravna racionalno, zato v prizadevanjih za rast gospodarstva in privabljanje tujih investicij – neorealisti bi to pojasnili kot boj za preživetje – sodeluje tako z EU kot s Kitajsko. Ker potrebuje oba partnerja, ne gre pričakovati, da se bo kljub nekaterim težavam v odnosih, ki sem jih proučila v prejšnjih poglavjih, odpovedala partnerstvu z EU. Kljub temu pa se mora EU zavedati, da RF stremi k učinkovitosti, zato raje sodeluje s posameznimi državami članicami EU in tako poskrbi sama zase.

6 ZAKLJUČEK

EU je močno odvisna od uvoza energetskih virov, ta odvisnost pa se bo z leti le še povečevala. Zaskrbljujoč je podatek, da bo morala EU leta 2035 uvoziti 86 odstotkov plina in 94,6 odstotka nafte. EU veliko energetskih virov dobi prav iz RF, od koder uvozi tretjino vse nafte in plina. To sodelovanje doslej ni potekalo brez težav. Zaradi konfliktov, ki so v preteklih letih izbruhnili med RF in Ukrajino, je bila energetska preskrba EU že večkrat motena. EU ima zato težave pri zasledovanju svojih interesov – zagotavljanja varne preskrbe z energenti oz. energetske varnosti. EU poleg tega ni edini akter, ki se bo v prihodnjih desetletjih soočal z naraščajočo porabo energije. Vse več je bodo porabili tudi hitro rastoči trgi iz Azije, Latinske Amerike in z Bližnjega vzhoda, zato ima EU na področju dobave energetskih virov veliko tekmecev.

RF ima v odnosu do EU veliko moč – črpa jo iz obsežnih zalog energetskih virov. Ima največje dokazane zaloge plina na svetu, po zalogah nafte se uvršča na osmo mesto na svetu, obdana pa je tudi z drugimi energenti, npr. premogom, uranom in drugimi kovinami. Ker mora te vire nekemu prodati, če želi imeti od njih korist, je tudi zanjo značilna odvisnost – odvisnost od kupcev. Na podlagi tega lahko ocenim, da gre v odnosu med EU in RF za soodvisnost, pri čemer pa ima RF nekoliko več manevrskega prostora.

Ker se poraba po energiji povečuje povsod po svetu, na hitro rastočih trgih še bolj kot v Evropi, lahko RF izbira med številnimi kupci energetskih virov. Večjo izbiro ji omogoča tudi gradnja nove energetske infrastrukture, kot je plinovod ESPO, ki jo povezuje z novimi trgi na Daljnem vzhodu. EU med dobavitelji energetskih virov nima tolikšne izbire, pomembno pa je tudi, da lahko RF dobavo energetskih virov, kadar ji to koristi, izkoristi v politične namene oz. za demonstracijo svoje moči. To se je zgodilo tudi v primeru sporov med RF in Ukrajino, ko je več evropskih držav za kratek čas ostalo brez ruskega plina. RF se zaradi velikega vira prihodkov, ki ga s prodajo energentov dobi od evropskih kupcev, tem sicer ne more odpovedati za dolgo, saj mora ustvariti proračunske prihodke, lahko pa s prekinitvami dobave izsiljuje evropske kupce in jim povzroči nemalo težav.

Da bi RF čim bolj zadostila svojim interesom, to je zanesljivo povpraševanje po energetskih virih, ravna racionalno in poleg sodelovanja z EU krepi tudi dvostransko sodelovanje s

posameznimi državami članicami EU. Ker je to bolj učinkovito od sodelovanja z EU, lahko RF hitreje unovči oz. proda vire, ki jih ima. V sodelovanju med RF in EU, ki med drugim poteka v okviru Energetskega dialoga, imajo še vedno (pre)veliko vlogo politični akterji, medtem ko je sodelovanje z državami članicami naravnano precej bolj praktično. Za energetska sodelovanja med EU in RF bi morali biti v večji meri pristojni strokovnjaki za to področje, saj se še vedno prevečkrat zgodi, da srečanja najvišjih političnih predstavnikov obeh strani, tako je bilo tudi na zadnjem vrhu EU–Rusija, minejo v znamenju javnih prerekanj in obtoževanj na račun vodenja energetske politike.

Države članice morajo preživeti oz. normalno izvrševati vse naloge oz. funkcije, ki jih ima država, zato se vedejo racionalno in krepijo dvostranske odnose z RF, da bi si zagotovile zanesljivo dobavo energije in s tem energetska varnost. Brez energentov država ne more normalno delovati. Končni cilj EU in držav članic je torej enak, to je varna preskrba z energijo, vendar so članice lastnim interesom dale prednost pred interesi celotne EU. Slovenija, Italija, Nemčija in Francija iz RF uvozijo precej energentov, zato so sprejele racionalno odločitev in pristopile k projektoma izgradnje plinovodov Severni tok in Južni tok. Slovenija si od tranzita ruskega plina preko slovenskega ozemlja npr. obeta tudi finančne koristi.

EU ni sposobna izvajati skupne energetske politike zaradi partikularnih interesov držav članic. Ker notranji energetski trg še ni v celoti vzpostavljen, prav tako ne zunanja dimenzija skupne energetske politike, članice v anarhičnem okolju, v katerem ni vrhovne oblasti v smislu skupne politike oz. pravil, lažje zasledujejo svoje lastne interese.

RF, EU in države članice želijo ta trikotnik medsebojne odvisnosti sicer prebiti, zato iščejo alternative, s pomočjo katerih bi izboljšale svoj položaj. EU poskuša z razvojem okolju prijaznih tehnologij zmanjšati porabo energije, diverzificirati želi energetske vire in poti (npr. z večjo uporabo utekočinjenega plina ali z zagonom plinovoda *Nabucco*), priložnosti pa se kažejo tudi na področju razvoja nekonvencionalnih virov energije. A za vse to so potrebni čas, denar in primerna tehnologija, zato bo EU še nekaj časa ostala odvisna od ruskih energentov in sodelovanja z RF. Energijo mora zato usmeriti tako v uresničevanje možnih alternativ kot tudi v krepitev zanesljivega sodelovanja z RF.

RF je v zadnjih letih precej okrepila sodelovanje s Kitajsko, ki mora zaradi hitrega gospodarskega razvoja uvoziti vse več energentov, saj domačih nima dovolj. To sodelovanje se je izkazalo za uspešno, saj Kitajska pogosto finančno podpira izvedbo energetskih projektov med državama in tudi sicer vse več investira v RF. To je pomemben motiv za nadaljnjo krepitev sodelovanja med RF in Kitajsko, čeprav kitajske investicije kljub trendu rasti še vedno ne dosegajo evropskih. Alternativa, ki se kaže v sodelovanju s Kitajsko, za RF tako ne bo dovolj. Tega se zaveda tudi sama, saj ne nazadnje gradi nove plinovode, ki jo bodo še tesneje povezali z evropskimi trgi.

Tezo, da sta EU in RF na področju energetike soodvisni, vendar EU do RF zaradi partikularnih interesov držav članic ne zmore izvajati enotne energetske politike, lahko na podlagi opravljene analize ocenim kot relevantno.

Tak pristop zavira evropski integracijski proces na področju energetike, hkrati pa je slabo znamenje tudi za druga področja poglobljanja integracije. Če so države članice pripravljene tako jasno dati prednost lastnim interesom, kot se je to pokazalo v primeru projektov Severni tok in Južni tok, EU ne more biti tako močan akter, kot bi lahko bila, če bi države članice nastopale enotno, vsaj na tistih področjih, kjer se odločijo za oblikovanje skupne politike.

Egoizem držav članic v prvi vrsti prispeva k zadovoljitvi njihovih lastnih energetskih potreb, kar pa ne pomeni, da EU iz tega ne more potegniti nobenih koristi. Če bi na ravni EU oblikovali poseben mehanizem za skladiščenje zalog nafte in plina, ki bi ga uporabili v primeru krize, npr. motene oskrbe z dobavo, in če bi vanj prispevale vse članice, bi lahko to pomagalo celotnemu območju EU. Vendar se pri tem postavi vprašanje, zakaj bi lahko prišlo do krize oz. motene oskrbe z dobavo. Če bi se to zgodilo zaradi skrhanih odnosov med RF in EU, bi z zalogami posameznih članic zgolj gasili požar, do katerega bi prišlo tudi ali prav zaradi njihovih lastnih interesov.

Izvirni greh leži torej v ozkoglednosti in dvoličnosti držav članic EU. Čeprav je od začetkov povezovanja Evrope minilo že več kot pol stoletja, se države članice EU še vedno niso odpovedale lastnim interesom. Pri Sloveniji kot mladi državi bi še lahko razumeli, da želi tudi prek drugih kanalov, ne le sodelovanja v okviru EU, zaščititi svoje interese, medtem ko ravnanje Nemčije, Francije in Italije, ki so minulega pol stoletja gradile evropsko povezavo, a

še vedno tako očitno skrbijo za lastne interese, kaže, da bo ta egoizem težko popolnoma izkoreniniti. Namesto da bi države članice ob alarmantnih podatkih o uvozu nafte in plina stopile skupaj ter s krepitvijo izvajanja skupne energetske politike izboljšale svoj položaj na energetskih trgih, v prvi vrsti skrbijo za lastne interese. Bolj proevropsko držo zavzamejo šele takrat, ko pride do težav v dobavi energentov. Eden od takšnih primerov je bila plinska kriza leta 2009, ko je EU zavzela enotno stališče in skupaj z RF oblikovala mehanizem zgodnjega obveščanja v primeru podobnih kriz.

Z vidika neorealistične perspektive je egoistično ravnanje držav članic razumljivo in najbolj racionalno početje – države skrbijo za lastne interese, ko pride do težav, pa skupaj nastopijo proti zunanjemu sovražniku. Neorealizem tako ni zmožen miselnega preskoka in bolj celovitega pogleda na obravnavano problematiko. Čeprav imajo države članice in EU isti cilj, to je varna in zanesljiva oskrba z energijo, niso ubrale iste poti, ki bi pripeljala do tega cilja. S tem ko države članice skrbijo za lastne interese, škodijo EU in šibijo njeno pogajalsko moč v odnosu do zunanjih akterjev, s tem pa škodijo tudi sebi. Če bi se z RF o dobavi energentov in drugih energetskih vprašanih pogovarjali le predstavniki EU, bi bili odnosi med EU in RF bolj predvidljivi, odgovornost obeh strani bi bila jasna, oskrba vseh članic EU, ne le tistih, ki krepijo dvostranske odnose z RF, pa bi bila zanesljivejša.

Neoliberalisti, ki med državami kljub njihovi racionalnosti vidijo možnosti za sodelovanje v skupno dobro, lahko svojo tezo utemeljujejo v poskusih in naporih izvajanja skupne energetske politike na ravni EU. Napredek na tem področju je kljub nekaterim premikom (postavljeni so npr. roki za oblikovanje notranjega trga za plin in elektriko) počasen, energetski projekti, ki so v teku na evropskih tleh, pa kažejo, da države članice energetske politike verjetno ne bodo nikoli pripravljene popolnoma prepustiti evropski ravni. Neoliberalizem tako v svoji (pre)veliki želji po sodelovanju držav in skupnem napredku zanemarja dejstvo, da države v svojem bistvu ostajajo egoistični akterji, ki v prvi vrsti skrbijo za lastne interese, in naivno pričakuje, da se bodo v dolgoročno korist vseh članic odpovedale lastnim kratkoročnim interesom.

Brzdanje lastnih interesov držav članic bo tudi v prihodnje eden glavnih izzivov, s katerimi se bo morala soočiti EU. Ne le energetika, ampak tudi številna druga vprašanja zahtevajo okrepljeno sodelovanje na ravni EU, npr. vprašanje migracij, s katerimi se soočajo

gospodarsko oslabiljene države na južnem obrobju EU. To pred zahtevno nalogo postavlja tako države članice kot tudi EU. Države članice si bodo morale v večji meri prizadevati za močnejšo EU, kar pomeni, da bodo morale storiti korak nazaj (oz. naprej) in interese EU postaviti pred nacionalne interese. EU bo morala vse moči po drugi strani usmeriti v to, da državam članicam in evropskim državljanom pokaže, da bodo imeli od močnejše EU koristi tudi sami.

7 LITERATURA

Baran, Zeyno. 2007. EU Energy Security: Time to End Russian Leverage. *The Washington Quarterly* 30 (4): 131–44.

BBC. 2005. Timeline: Battle for Ukraine. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4061253.stm> (3. junij 2012).

Belyi, Andrei V. 2003. New dimensions of energy security of the enlarging EU and their impact on relations with Russia. *European Integration* 25 (4): 351–69.

Brglez, Milan. 2008. *Filozofija družbenih ved v znanosti o mednarodnih odnosih: od kritike političnega realizma h kritičnemu ontološkemu realizmu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

British Petroleum. 2012. *BP Statistical Review of World Energy June 2012*. Dostopno prek: http://www.bp.com/assets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2011/STAGING/local_assets/pdf/statistical_review_of_world_energy_full_report_2012.pdf (21. avgust 2012).

Bučar, Andrej. 2011. *Nekonvencionalni viri – nov adut zemeljskega plina*. Dostopno prek: http://www.se-f.si/uploads/9c/b5/9cb5ee5997ba7e42090d5d28935cae09/Bucar-Nekonvencionalni_viri_ZP.pdf (15. avgust 2012).

Bullis, Kevin. 2012. Newfound U.S. Oil Wealth Won't Lower Gas Prices. *MIT Technology Review*, 13. november. Dostopno prek: <http://www.technologyreview.com/view/507376/iea-says-us-oil-production-will-exceed-saudi-arabias/> (8. januar 2013).

Business Dictionary. NDa. *Tonne of oil equivalent*. Dostopno prek: <http://www.businessdictionary.com/definition/tonne-of-oil-equivalent-TOE.html> (8. julij 2012).

--- NDb. *Joule*. Dostopno prek: <http://www.businessdictionary.com/definition/joule.html> (6. november 2012).

Centralna obveščevalna agencija. 2012. *The World Factbook: Russia*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html> (2. november 2011).

Christie, Edward Hunter, Pavel K. Baev in Volodimir Golovko. 2011. *Vulnerability and Bargaining Power in EU-Russia Gas Relations*. Dostopno prek: http://www.fiw.ac.at/fileadmin/Documents/Publikationen/Studienpool_II/03.ResearchReport.Christie_etal.Vulnerability%20and%20Bargaining%20Power%20in%20EU-Russia%20Gas%20Relations.pdf (27. avgust 2012).

Diez, Thomas in Antje Wiener. 2012. *European Integration Theory*. New York: Oxford University Press.

Dovč, Barbara. 2012a. Kitajska lani z nekoliko nižjo, a še vedno 9,2-odstotno rastjo. *Slovenska tiskovna agencija*, 17. januar. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1716187&q=KITAJS+BDP> (20. avgust 2012).

--- 2012b. Na čelu podjetja Južni tok Slovenija Napast in Čugunov. *Slovenska tiskovna agencija*, 4. oktober. <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1806579&q=JU%C5%BDN+TOK> (18. november 2012).

Elman, Colin. 2007. Realism. V *International Relations Theory for the Twenty-First Century: An introduction*, ur. Martin Griffiths, 11–20. London in New York: Routledge.

Energy Charter. NDa. *About the Charter*. Dostopno prek: <http://www.encharter.org/index.php?id=7> (5. junij 2012).

--- NDb. *Russia*. Dostopno prek: <http://www.encharter.org/index.php?id=414&L=0L%C3%83%03%C3%86%12%C3%83%06%C3%A2#c1338> (5. junij 2012).

Energy Delta Institute. 2010. *Country Gas Profiles*. Dostopno prek: <http://www.energydelta.org/mainmenu/energy-knowledge/country-gas-profiles> (26. avgust 2012).

Europe's Energy Portal. 2012. *Dependency*. Dostopno prek: <http://www.energy.eu/#dependency> (13. avgust 2012).

Eurostat. 2011a. *Energy production and imports*. Dostopno prek: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Energy_production_and_imports (13. avgust 2012).

--- 2011b. *Foreign direct investment statistics*. Dostopno prek: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Foreign_direct_investment_statistics (20. avgust 2012).

--- 2012a. *Direct investment outward flows by main country of destination*. Dostopno prek: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=0&pcode=tec00053&language=en> (19. avgust 2012).

--- 2012b. *EU direct investments – main indicators*. Dostopno prek: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (20. avgust 2012).

--- 2012c. *Primary energy consumption – annual data*. Dostopno prek: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nrg_ind_335a&lang=en (26. avgust 2012).

--- 2012d. *Imports (by country of origin) – oil – annual data*. Dostopno prek: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (26. avgust 2012).

--- 2012e. *Imports (by country of origin) – gas – annual data*. Dostopno prek: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (26. avgust 2012).

Evropska komisija. 2009. *Energy from abroad: EU-Russia Energy Relations*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/energy/international/bilateral_cooperation/russia/russia_en.htm (10. december 2009).

--- 2010a. *The Policy: What is the European Neighbourhood Policy?* Dostopno prek: http://ec.europa.eu/world/enp/policy_en.htm (3. junij 2012).

--- 2010b. *Energija 2020 – Strategija za konkurenčno, trajnostno in zanesljivo oskrbo z energijo*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0639:FIN:SL:PDF> (14. avgust 2012).

--- 2011a. *External Relations: Russia*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/external_relations/russia/index_en.htm (2. november 2011).

--- 2011b. *O zanesljivosti oskrbe z energijo in mednarodnem sodelovanju – »Energetska politika EU: povezovanje s partnerji zunaj naših meja«*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0539:FIN:SL:PDF> (7. november 2011).

--- 2011c. *Energy from abroad: Early Warning Mechanism*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/energy/international/russia/dialogue/warning_en.htm (2. maj 2012).

--- 2011d. *Energetski načrt za leto 2050*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0885:FIN:SL:PDF> (15. avgust 2012).

--- 2012a. *Trade: Russia*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/russia/> (1. maj 2012).

--- 2012b. *Energy from abroad: EU-Russia Energy Dialogue*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/energy/international/russia/dialogue/dialogue_en.htm (2. maj 2012).

--- 2012c. *From 6 to 27 members and beyond*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/from-6-to-27-members/index_en.htm (3. junij 2012).

--- 2012d. *Energy and environment: Overview*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/overview_en.html (20. junij 2012).

--- 2012e. *Energy Roadmap 2050*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/energy/energy2020/roadmap/index_en.htm (2. avgust 2012).

--- ND. *Single market for gas & electricity: Electricity & Gas markets*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/legislation/legislation_en.htm (23. junij 2012).

Evropski parlament. 2009. *Gas and Oil Pipelines in Europe*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201106/20110628ATT22856/20110628ATT22856EN.pdf> (27. avgust 2012).

Evropska služba za zunanje delovanje. NDa. *What we do*. Dostopno prek: http://www.eeas.europa.eu/what_we_do/index_en.htm (3. marec 2013).

--- NDb. *Key documents*. Dostopno prek: http://www.eeas.europa.eu/background/docs/index_en.htm (3. marec 2013).

--- NDc. *External action and energy policy*. Dostopno prek: http://eeas.europa.eu/energy/index_en.htm (3. marec 2013).

--- NDd. *What was new before*. Dostopno prek: http://eeas.europa.eu/energy/news/index_en.htm (3. marec 2013).

Evropska unija. 2006. *United Kingdom: EMU opt-out clause*. Dostopno prek: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/institutional_and_economic_framework/l25060_en.htm (14. april 2012).

--- 2010a. *Treaty establishing the European Economic Community*. Dostopno prek: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_en.htm (2. februar 2012).

--- 2010b. *Partnership and Cooperation Agreements: Russia, Eastern Europe, the Southern Caucasus and Central Asia*. Dostopno prek: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/eastern_europe_and_central_asia/r17002_en.htm (1. maj 2012).

--- NDa. *The History of the European Union*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_en.htm (6. november 2011).

--- NDb. *2000 – today. A decade of further expansion*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/eu-history/2000_today/index_en.htm (6. november 2011).

--- NDc. *A peaceful Europe – the beginnings of cooperation*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/index_en.htm (2. februar 2012).

--- NDd. *Member countries: United Kingdom*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/unitedkingdom/index_en.htm (4. februar 2012).

--- NDe. *Kratka predstavitev EU: Pogodbe in zakonodaja*. Dostopno prek: http://europa.eu/abc/treaties/index_sl.htm (4. februar 2012).

Flenley, Paul. 2008. Russia and the EU: The Clash of New Neighbourhoods. *Journal of Contemporary European Studies* 16 (2): 189–202.

Frelih, Polona. 2011. Afriški adut. *Delo*, 24. februar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/141724> (3. april 2011).

Globe Net. 2012. *The Outlook for Renewable Energy*. Dostopno prek: <http://www.globe-net.com/articles/2012/january/5/the-outlook-for-renewable-energy/> (15. november 2012).

Gojkošek, Martina. 2011. Nemški bundesrat zapečatil zaprtje jedrskih elektrarn. *Slovenska tiskovna agencija*, 8. julij. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1654737&q=NEM%C5%A0K+BUNDES+ZAPE%C4%8C+ZAPRT+JEDRSK+ELEKTRAR> (8. julij 2012).

Grama, Yulia. 2012. Impetuses and Problems of Sino-Russian Energy Cooperation. *Asian Social Science* 8 (7): 45–53.

Griffiths, Martin. 2011. *Rethinking International Relations Theory*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.

Hadfield, Amelia. 2008. EU-Russia Energy Relations: Aggregation and Aggravation. *Journal of Contemporary European Studies* 16 (2): 231–48.

Humber, Jurij in Ana Širjajevskaja. 2012. Mongolia Pushes Russia, China to Re-Route Planned Gas Line. *Bloomberg*, 3. julij. Dostopno prek: <http://www.bloomberg.com/news/2012-07-02/mongolia-pushes-russia-china-to-re-route-planned-gas-pipeline.html> (19. avgust 2012).

IEA. 2011. *World Energy Outlook 2011*. Dostopno prek: https://www.iea.org/weo_press/files/weo_2011.pdf (9. november 2011).

--- 2012a. *What we do*. Dostopno prek: <http://www.iea.org/aboutus/whatwedo/> (24. junij 2012).

--- 2012b. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.iea.org/countries/membercountries/> (24. junij 2012).

Ikonnikova, Svetlana in Gijsbert T. J. Zwart. 2009. *Strengthening buyer power on the EU gas market: Import caps and supply diversification*. Predstavljeno na 36. letni konferenci Evropskega združenja za raziskave v industrijskem gospodarstvu septembra 2009 v Ljubljani. Dostopno prek: http://www.webmeets.com/files/papers/EARIE/2009/339/EARIE09_Ikonnikova_Zwart.pdf (10. januar 2010).

Johnson, Debra. 2005. EU-Russian Energy Links: A Marriage of Convenience? *Government & Opposition* 40 (2): 256–77.

Juvan Kmetec, Andreja. 2006. Juščenko Moskvo pozval k vrnitvi za pogajalsko mizo. *Slovenska tiskovna agencija*, 1. januar. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1010057&q=RUSIJ+UKRAJ+PLIN> (2. november 2011).

--- 2012. Vrh EU-Rusija v znamenju razhajanj glede energetike. *Slovenska tiskovna agencija*, 21. december. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1835658&q=RUSIJ> (28. januar 2013).

Južni tok. 2012a. *Gas Pipeline Route*. Dostopno prek: <http://www.south-stream.info/en/pipeline/route/> (18. november 2012).

--- 2012b. *Project History*. Dostopno prek: <http://www.south-stream.info/en/pipeline/history/> (18. november 2012).

--- 2012c. *Gas Pipeline*. Dostopno prek: <http://www.south-stream.info/en/pipeline/> (18. november 2012).

--- 2012d. *Project structure*. Dostopno prek: <http://www.south-stream.info/en/pipeline/structure/> (18. november 2012).

--- 2012e. *Maps: Project Partnership*. Dostopno prek: <http://www.south-stream.info/en/maps/> (18. november 2012).

Yegorov, Yuri in Franz Wirl. 2008. Energy relations between Russia and EU with emphasis on natural gas. *OPEC Energy Review* 32 (4): 301–22.

Keohane, Robert O., ur. 1986. *Neorealism and its critics*. New York: Columbia University Press.

Keohane, Rosbert O. in Joseph S. Nye. 1998. Power and Interdependence in the Information Age. *Foreign Affairs* 77 (5): 81–94.

--- 2012. *Power and Interdependence*. Boston: Longman.

Kitajsko ministrstvo za trgovino. 2011. *Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment 2010*. Dostopno prek: <http://hzs.mofcom.gov.cn/accessory/201109/1316069658609.pdf> (19. avgust 2012).

Kleiderman, Karmen. 2011. Danes uradno odprtje Severnega toka. *Slovenska tiskovna agencija*, 8. november. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1692510&q=SEVERN+TOK> (21. avgust 2012).

--- 2012. Podjetje Južni tok Slovenija v zaključni fazi ustanovitve. *Slovenska tiskovna agencija*, 28. julij. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1784190&q=JU%C5%BDN+TOK> (21. avgust 2012).

Kos, Jure. 2012. Rusija odprla zadnji del naftovoda do Tihega oceana. *Slovenska tiskovna agencija*, 25. december. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1836478&q=PLINOVOD+KITAJS+RUSIJ> (4. februar 2013).

Krasner, Stephen D. 1995. Structural causes and regime consequences: regimes as intervening variables. V *International Regimes*, ur. Stephen D. Krasner, 1–21. Ithaca, London: Cornell University Press.

Krauss, Clifford. 2011. The Scramble for Access to Libya's Oil Wealth Begins. *The New York Times*, 22. avgust. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2011/08/23/business/global/the->

scramble-for-access-to-libyas-oil-wealth-begins.html?_r=1&pagewanted=all (2. november 2011).

Kristan, Urška. 2011. Južni tok v polovično lastništvo treh evropskih energetske velikanov. *Slovenska tiskovna agencija*, 16. september. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1675796&q=JU%C5%BDN+TOK> (6. november 2011).

Malone, Barry. 2011. Gaddafi killed in hometown, Libya eyes future. *Reuters*, 20. oktober. Dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/2011/10/20/us-libya-idUSTRE79F1FK20111020> (2. november 2011).

Martin, Walker. 2007. Russia v. Europe: The Energy Wars. *World Political Journal* 24 (1): 1–8.

Mearsheimer, John J. 2010. Structural Realism. V *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, ur. Tim Dunne, Milja Kurki in Steve Smith, 77–92. New York: Oxford University Press.

Mednarodni denarni sklad. 2012. *People's Republic of China and the IMF*. Dostopno prek: <http://www.imf.org/external/country/chn/index.htm> (7. november 2012).

Memorandum o mehanizmu za preprečevanje in reševanje izrednih razmer v energetske sektorju v okviru Energetskega dialoga med EU in Rusijo (mehanizem zgodnjega obveščanja) – Memorandum on a Mechanism for Preventing and Overcoming Emergency Situations in the Energy Sector within the Framework of the EU-Russia Energy Dialogue (Early Warning Mechanism). 2011. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/energy/international/russia/doc/20110224_memorandum.pdf (2. maj 2012).

Miklavc, Petra. 2012. EU potrdila popoln embargo na uvoz nafte iz Irana s 1. julijem. *Slovenska tiskovna agencija*, 25. junij. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1772842&q=IRAN+SANKC> (27. avgust 2012).

Ministrstvo za infrastrukturo in prostor. 2012. Odgovori na vprašanja avtorice. Ljubljana, 11. september.

Moravcsik, Andrew. 1998. *The choice for Europe: social purpose and state power from Messina to Maastricht*. Ithaca: Cornell University Press.

Nabucco pipeline. 2012a. *About us*. Dostopno prek: http://www.nabucco-pipeline.com/portal/page/portal/en/company_main/about_us (27. avgust 2012).

--- 2012b. *Overview*. Dostopno prek: <http://www.nabucco-pipeline.com/portal/page/portal/en/pipeline/overview> (27. avgust 2012).

--- 2012c. *Timeline*. Dostopno prek: http://www.nabucco-pipeline.com/portal/page/portal/en/pipeline/timeline_steps (27. avgust 2012).

Nared, Marjetka. 2012a. Rusija bo danes postala 156. članica WTO. *Slovenska tiskovna agencija*, 22. avgust. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1791712> (22. avgust 2012).

--- 2012b. V Gazpromu pri naložbi v slovenski del Južnega toka obljubili racionalnost. *Slovenska tiskovna agencija*, 8. november. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1818949&q=JU%C5%BDN+TOK> (18. november 2012).

--- 2012c. V ruski Anapi zvarili prvi spoj plinovoda Južni tok. *Slovenska tiskovna agencija*, 7. december. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1830347&q=ANAP> (9. januar 2013).

NATO. 2006. *NATO Handbook*. Bruselj: Public Diplomacy Division.

--- ND. *A short history of NATO*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/history/nato-history.html> (7. februar 2012).

Neftegaz. 2010. *Nord Stream pipeline costs will be more expensive than predicted*. Dostopno prek: <http://neftegaz.ru/en/news/view/93646/> (21. avgust 2012).

Neuman, Marek. 2010. EU-Russian Energy Relations after the 2004/2007 EU Enlargement: An EU Perspective. *Journal of Contemporary European Studies* 18 (3): 341–60.

Nowak, Bartłomiej. 2010. Forging the External Dimension of the Energy Policy of the European Union. *The Electricity Journal* 23 (1): 57–66.

Nugent, Neill. 2010. *The Government and Politics of the European Union*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.

OECD. NDa. *Organisation for European Economic Cooperation*. Dostopno prek: http://www.oecd.org/document/48/0,3746,en_2649_201185_1876912_1_1_1_1,00.html (5. februar 2012).

--- NDb. *About the Organisation for Economic Co-operation and Development*. Dostopno prek: http://www.oecd.org/pages/0,3417,en_36734052_36734103_1_1_1_1_1,00.html (24. junij 2012).

--- NDc. *Members and Partners*. Dostopno prek: http://www.oecd.org/document/25/0,3746,en_36734052_36761800_36999961_1_1_1_1,00.html (24. junij 2012).

Oettinger, Günther in Sergej I. Šmatko. 2010. *Joint Report EU-Russia Energy Dialogue 2000-2010: Opportunities for our future Energy Partnership*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/energy/international/russia/doc/reports/2010-11-report-10thtanniversary_final.pdf (2. maj 2012).

OPEC. 2011. *World Oil Outlook*. Dostopno prek: http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/WOO_2011.pdf (15. avgust 2012).

--- 2012. *Brief History*. Dostopno prek: http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/24.htm (13. avgust 2012).

Organizacija združenih narodov. 2012. *Population – China*. Dostopno prek: <http://esa.un.org/unpd/wpp/unpp/p2k0data.asp> (8. oktober 2012).

Peter, Stefan in Harry Lehmann. 2008. *Renewable Energy Outlook 2030*. Dostopno prek: http://www.energywatchgroup.org/fileadmin/global/pdf/2008-11-07_EWG_REO_2030_E.pdf (15. november 2012).

Plinovodi. 2012. Odgovori na vprašanja avtorice. Ljubljana, 21. avgust.

Pogodba o delovanju Evropske unije – Treaty on the Functioning of the European Union. Ur. l. EU C 326 (26. oktober 2012).

Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti – Treaty establishing the European Economic Community. Ur. l. RS 7/2004 (23. marec 2004).

Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za jedrsko energijo – Treaty establishing the European Atomic Energy Community. Ur. l. RS 7/2004 (23. marec 2004).

Proedrou, Filippos. 2007. The EU-Russia Energy Approach under the Prism of Interdependence. *European Security* 16 (3–4): 329–55.

Ratner, Michael, Paul Belkin, Jim Nichol in Steven Woehrel. 2012. *Europe's Energy Security: Options and Challenges to Natural Gas Supply Diversification*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R42405.pdf> (27. avgust 2012).

Romanova, Tatiana. 2008. The Russian Perspective on the Energy Dialogue. *Journal of Contemporary European Studies* 16 (2): 219–30.

Saarland. 2012. *Land & Leute. Geschichte des Saarlandes im Überblick*. Dostopno prek: <http://www.saarland.de/geschichte.htm> (8. oktober 2012).

Sakwa, Richard. 2008. *Russian Politics and Society*. London in New York: Routledge.

Savas, Genc. 2009. Energy nexus between Russia and the EU: competition and dialogue. *Journal of Academic Studies* 11 (40): 15–31.

Schmidt-Felzmann, Anke. 2008. All for One? EU Member States and the Union's Common Policy Towards the Russian Federation. *Journal of Contemporary European Studies* 16 (2): 169–87.

Severni tok. 2012a. *The Pipeline*. Dostopno prek: <http://www.nord-stream.com/pipeline/> (6. november 2011).

--- 2012b. *Who we are*. Dostopno prek: <http://www.nord-stream.com/about-us/> (6. november 2011).

Sporazum o partnerstvu in sodelovanju – Agreement on Partnership and Cooperation. 1997. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1997:327:0003:0046:EN:PDF> (2. junij 2012).

Sterling-Folker, Jennifer. 2010. Neoliberalism. V *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, ur. Tim Dunne, Milja Kurki in Steve Smith, 116–33. New York: Oxford University Press.

Svet EU. 2009. *Direktiva 2009/119/ES*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:265:0009:01:SL:HTML> (27. avgust 2012).

Svet Evrope. NDa. *The Council of Europe in brief: Key dates*. Dostopno prek: <http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=datescles&l=en> (2. februar 2012).

--- NDb. *The Council of Europe in brief: Who we are*. Dostopno prek: <http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=quisommesnous&l=en> (4. februar 2012).

Svetovno združenje za premog. 2012. *Coal – Energy for Sustainable Development*. Dostopno prek: http://www.worldcoal.org/bin/pdf/original_pdf_file/coal_-_energy_for_sustainable_development_final%2816_04_2012%29.pdf (8. november 2012).

Šmajdek, Jernej. 2009. Putin: Zaradi Ukrajine se plinska kriza slabša. *Slovenska tiskovna agencija*, 10. januar. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1353159&q=RUSIJ+UKRAJ+PLIN> (2. november 2011).

--- 2011. Acer prva agencija EU s sedežem v Sloveniji. *Slovenska tiskovna agencija*, 3. marec. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1612181&q=TRETJ+ENERGET+SVE%C5%BDEN> (23. junij 2012).

--- 2012. Miller: Investicija v slovenski del Južnega toka bo preseгла milijardo evrov. *Slovenska tiskovna agencija*, 13. november. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1820471&q=JU%C5%BDN+TOK> (18. november 2012).

Štrukelj, Barbara. 2009. Plinski spor med Rusijo in Ukrajino občutila tudi Slovenija. *Slovenska tiskovna agencija*, 6. januar. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?id=1351917> (9. december 2009).

Traynor, Ian. 2009. Europe's plan for alternative pipeline faces big problems. *The Guardian*, 7. januar. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/world/2009/jan/07/nabucco-pipeline-problems> (27. avgust 2012).

Türk, Danilo. 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV Založba.

TV Slovenija, 1. program. 2012. *Odmevi*. Ljubljana, 1. junij.

UMAR. ND. *Neposredne tuje investicije*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2011/SRS/1/ML/neposredne%20tuje%20investicije.pdf (21. avgust 2012).

UNCTAD. 2012. *World investment report 2012*. Dostopno prek: <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2012-Full-en.pdf> (19. avgust 2012).

Vlada Ruske federacije. ND. *Ministry of Energy of the Russian Federation*. Dostopno prek: <http://www.government.ru/eng/power/85/> (2. marec 2013).

Vrečko, Jasna. 2012. Putin s podpisom zapečatil članstvo Rusije v WTO. *Slovenska tiskovna agencija*, 21. julij. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1782137&q=RUSIJ+WTO> (19. avgust 2012).

Waltz, Kenneth N. 2000. Structural Realism after the Cold War. *International Security* 25 (1): 5–41.

--- 2010a. The Anarchic Structure of World Politics. V *International Politics: Enduring Concepts and Contemporary Issues*, ur. Robert J. Art in Robert Jervis, 37–58. Boston: Longman.

--- 2010b. *Theory of International Politics*. Long Grove: Waveland Press.

Zagorc, Franja. 2010. Rusija v energetiki naklonjena sodelovanju tako z EU kot s Kitajsko. *Slovenska tiskovna agencija*, 21. november. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?id=1577017> (3. april 2011).

--- 2012a. Janša in Medvedjev za krepitev sodelovanja, zapečateni investiciji v slovenski del Južnega toka. *Slovenska tiskovna agencija*, 13. november. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1820443&q=JU%C5%BDN+TOK> (18. november 2012).

--- 2012b. Janša ruske investitorje pozval k vlaganjem v Slovenijo. *Slovenska tiskovna agencija*, 12. november. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1820327&q=JU%C5%BDN+TOK> (18. november 2012).

--- 2012c. Rusija si od privatizacije leta 2013 obeta 380 milijard rubljev. *Slovenska tiskovna agencija*, 1. december. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1826824&q=RUSIJ+PRIVATIZ> (8. januar 2013).

--- 2012d. Rusija uspešno zmanjšala svoj delež v Sberbank. *Slovenska tiskovna agencija*, 19. september. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1801190&q=RUSIJ+PROD> (8. januar 2013).

Žiznin, Stanislav. 2007. *Energy Diplomacy*. Moskva: East Brook.